RERVM NATVRALIVM DOCTRINA METHODICA,

Post secundam editionem denuò copiosissimè adaucta, & in I II. Libros distincta: Vnà cum Isagoge sphærica methodicè proposita:

A

OVL. ADOLPHO SCRIBONIO,
Marpurgensi Doctore & Medico.

BODLEIAN LIBRARY

m
80 S9.

LONDINI,
Excudebat Henricus Midletonus
impensis G. Bishop.
M. D. LXXXIII.

Lectori Candido.

Si iuuat ignotos causarum exquirere fontes,
Et procul abstrusas naturæ accedere partes,
Hoc duce Mercurio, quâ semita proxima ducit
Ingredere, & voti compos sic fare benignè:
Maxima debetur tibi gratia doctæ Vetustas
Et sua temporibus meritò sunt præmia nostris.
Viuat Aristoteles, viuant monumenta Platonis,
Viuat in his studio Scribonius impiger acri.

Ioan. Adam.

Lonicerus Francf.

ILLVSTRISSIMO ET GE-nerosissimo Heroi, Principi ac Do-mino D. GVILIELMO *Landtgravio Hass*iæ, Comiti in Catzenelnbogen, Dietz, Ziegenhain & Nidda, Principi & Mecœnati suo clementissimo.

CVM Deus vniuersi corpus formare & compingere inciperet, ex igne & terra ipsum fecit, vt diuinus philosophus Plato in Timæo testatur, ignem pro ipso cælo intelligēs: sicut & Moyses ante locutus fuerat: Deus in initio creauit cælum & terram. Vbi ex duobus extremis totius vniuersi innuit ortum, cælo quidem primis ortus reddītis partibus, terræ verò secundis, vt Basilius Magnus in Congress. 1. explicat. Creauit nempe Deus Deorum Iehoua æternus cælestia superiora & inferiora, quæ vel proximè supra terram, vel infra eam degunt vniuersa. Non enim ab Angelis mundus factus est, vt Magus ille Menāder, & discipuli eius Menandriani docuerunt. Nō à virtutibus nescio quibus Cæpocratianorū. Nō à principibus Archonticorū. Nō à solis septē Angelis præter cōscientiā Dei Patris Saturninianorū. Multò minus à 372centesimo sexagesimo quinto cælo Basilidis, mundus & in mundo homines cœperunt. A Deo, inquā, Patre Christi Iesu, Anno ante 5544. nō ante infinita nescio quę fabulosa secula Valētini hęretici, vniuersitas hæc originem suam traxit: facta, si Hebræorum quorundam & Latinorum sententiæ credimus, tempore Vernali, & quidē mense Martio, eō quòd omnia in tempore æquali fieri oporteret. Quamuis Aegyptios nonnullos secutus Macrobius, in Iulio mundi creationem factam esse, dicere audeat, Luna Cancrum, Sole verò Leonem perambulante, quòd maximus humor aquarum, quibus terra erat cooperta, desiccari absque maximo calore, & temperari non posset. Alij eadem ferè de causa in Augusto mundi conditum esse

contendunt, quòd scriptum legant, Lignum faciens fructum, & herbam semen adferentem, &c. In initio ergo Dominus terram fundauit, & opera manuum eius sunt cœli, vt regius Psalmista 101. Psalmo inquit, & quidem verbo suo solo, ac spiritu oris sui omnia formauit, & fecit, vt Psalmo 33. ait. Id est, Deus in trinitate vnus, & in vnitate trinus summè atque immutabiliter bonus, cunctorum autor est. Nec enim aliam causam siue cœlestium, siue terrestrium, siue visibilium, siue inuisibilium credere oportet, nisi bonitatem Creatoris, vt Augustinus in Enchiridio ad Laurentium tradit, & sicut Origenes libro 2. de Princip. capite 9. de mundo ait, Deus cùm in principio crearet ea quæ voluit, nullam habuit creandi causam præter seipsum, & bonitatem suam. Et longè ante illos Ethnicus philosophus Plato in Timæo idem disseruit: cùm scilicet bonitas Dei nulla foret, nisi fuissent qui illam agnoscerent, experirentur, & prædicarent. Creationis autem huius diuinæ generalem descriptionem sacræ Literæ in historia Mosaica nobis proposuerunt, quomodo nimirum Deus res omnes tam corporeas, quàm incorporeas condiderit, cœlos & omnes cœlorum virtutes adspectabiles vel spirituales, seu inuisibiles, terrã, & in hac ipsa plantas, pisces, animantia, hominem, & eius animam rationalem, quæ singula ordine illic recensentur. Et quidem absoluta perfectáque fuit, vt Moyses refert, omnis creatura sex dierum interuallo. Vbi sunt qui doceant dierum illorum distinctam alternationem, non per temporis spacium intelligendam esse. Neutiquam enim separatim ac seorsim singulas res singulis distinctis diebus conditas esse: verùm dies Moysen distinctos posuisse, vt eo rudiori Minerua nobis operum diuinorum vicissitudinem declararet. Quippe continuò sine tempore, atque simul Deus cuncta, quæ condita sunt, fecisse videtur: sicut Ecclesiastici capite 18. dicitur: Qui manet in æternum, compleuit omnia simul: & sicuti cum Basilio Magno D. August. de Mirabil. sacræ Script. sentit, dum scilicet vna voluntate multiplicem omnium specierum varietatem fieri disposuit, in qua voluntate vna omnia simul, sine tempore, esse fecit. Vnde in principio dictum est. Cuius Interpretes alij dilucidius sententiam explicantes, In summam Deus fecit, dixerunt, id est, continuò atque simul. Cui sententiæ adstipulatur quoq; vetustissimus ille philosophus Linus, qui operi suo de mundi generatione hoc initium fecit,

Tempus

Tempus erat quo cuncta simul sunt condita quondam.
Hunc secutus Anaxagoras, ipse quoque absque tempore simul facta omnia asseruit.

In enumeratione proinde creaturarũ mũdi, cùm nullã Moyses mentionẽ faciat spiritũ, qui & ipsi creaturæ Dei sunt, quæritis nonnulli, quãdo spiritus & Angeli creati sint. Alij vnà cum luce & sub luce eos conditos esse statuunt. Alij ante omnes res alias: sicuti Ioannes Damascenus cum Gregorio Nazianzeno sensit, secuti Hieronymus, sicuti Isidorus lib. 13. Etymolog. statuit: sicuti denique Origenes tract. 9. in Matthæũ, pstendere ex capite 38. Iobi conatur. Scriptum est, inquiens, in Iobo: Quando factæ sunt stellæ, laudaverunt Deum omnes Angeli eius, quasi antiquiores, non soldm homine pòst creato, sed & omni creaturæ ante & propter eum creata. Nos ab æterno Deo hos ipsos, sicut & cæteras rationales creaturas vnà cum cœlo statim conditos esse credimus. Et naturæ illæ vniuersæ ac singulæ à Deo bono, ipsæ quoque Bonæ factæ sunt: Neque enim erat, vt Plato in Timæo ait, neque est fas, vt optimus aliud, quàm quod optimum est, faciat. Non tamen vt conditor earum, summè & immutabiliter sunt bonæ creatæ. Vnde minui & augeri Bonitas omnium potuit. Et nulla est substantia quæ non recipiat bonior vel maius vel minus: excepta Dei natura, quæ bonorum omnium fons est, & Christi sapientia, vt Orig. lib. 1. de Princip. cap 8. inquit. Bonitatem diminutam eiusmodi nos malum dicimus. Adeòque quicquid malum nos opinamur, non est nisi diminutum bonum. Et illud bene ordinatum, locòque suo positum bona plenius commendat, vt magis placeant, & laudabiliora sint, dum malis comparantur. Nec Deus Zebaoth vllatenus pateretur mali quippiam in suis esse operibus, nisi vsque adeò esset omnipotens ac bonus, vt etiam de malo bene faceret. Et nullum vel Angelorum vel hominum creasset, quem malum futurum esse præsciuisset, nisi pariter (vt Augustinus sentit) nosset, quibus eos vsibus bonorum commendatos, & in ordinem seculorum q. pulcherrimum carmen etiam ex quibusdam pulcherrimis antithetis cohonestares. Nam vel dæmones ipsi, teste Christo Ioannis 8. in prima origine fuerunt in veritate, & Angeli lucis creati sunt. Vnde & Diabolus adhuc dum hodie bonus esset, si in eo quod factus est permansisset. Sed

quoniam naturali rationis excellentia malè usus est: liberum enim arbitrium & cogitandi acceperat facultatem, utpotè rationalis creatura: scientiam boni veritis ad malum, & multa cogitando factus est inventor malì. Et quod in se perdiderat, in hoc invidit etiam alijs: nec contentus solus perire, suasit alijs, vt qui esset suæ malitiæ inventor, fieret & aliorum autor: & ex eo malum percurrit in cæteras rationales creaturas. Post depravationem autem & immutationem naturæ illius superbientis: reliqui Angeli & spiritus ita confirmati sunt, qui perstiterunt in amore diuino, vt cadere deinceps omninò non possent, quia ne iam caderent virtutem incommutabilitatis acceperunt. Quomodo autem & quando pristinam dignitatemq; suam naturam amittens lapsus sit Angelus, qui primus omnium cecidit, & quo tempore è cælo dejectus sit, sacræ Literæ reticent. Haud siquidem necessum esse videbatur, vulnus & morbum indicare, cuius nullum fores remedium. E cælo tamen dejectum cum esse, Lucæ 10. affirmatur, vbi inquit Christus, Vidi Satanam sicuti fulgur de cælo cadentem. Nec mouebimus hîc quæstionem illam Augustini, Quare Deus angelicas & cælestes naturas delinquentes priori dignitati splendoriq; non restituerit, nec ijs pepercerit, sicuti homini peccanti per assumptionem humanæ carnis veniam dedit: sed irremediabili vindicta eas punierit. Naturas igitur omnes omninò bonas in principio creatas fuisse, rectissimè Moyses docuit. In illa proinde generali rerum physicarum creationis apud Moysen historia, tres potissimùm causæ nobis obseruandæ proponuntur. Qui eas fecerit, per quid aut ex quo fecerit, & quare fecerit. Causa scilicet omnium rerum efficiens Materia & Finis. Quas singulas hîsce verbis quoq; idè autor breuiter indicat, vbi ait: Dixit Deus, Fiat lux, & facta est lux, & vidit Deus lucem, quòd bona esset. Nec enim autor excellentior est Deo, nec ars efficacior Dei verbo, nec causa melior est, quàm vt à bono Conditore bonæ creaturæ oriantur: ea maximè, quæ ratione vtuntur, quales sunt dij, id est, Angeli & homines, quibus profectò nihil est melius: ratio enim est, quæ præstat omnibus. Vnde & illorum gratia factum esse mundum, Cicero de Natura deorum rectè disputat, quæq; in eo mundo sint omnia: non arborum & herbarum causa, id enim absurdum esset: nec bestiarum, nihilo enim probabilius deos putarem & nihil intelligentium

causa

causa tantarum rerum molitionem fecisse. Mundum igitur & totam rerum vniuersitatem à Deo æterno ex nulla præexistente materia primùm factam esse, ex libris Mosaicis cognitum perspectúmque satis habemus. Verùm quæ Mundi eiúsque partium singularum materia & forma, qua nunc constent, existat, ex alijs veteris Testamenti locis abundè liquet. Et primùm de substantia siue materia cœlorum satisfaciunt nobis ea, quæ ab Esaia propheta dicuntur, qui simplicibus verbis naturam cæli aperuit, cùm diceret: Qui cœlum perinde atque fumum constituit. Est nempe materia cœli Aqua in tenuissimum fusa atque extensa halitum, lucéque clarissima imbutum, quem membranarum instar infirmiorem consistentiam mirabili sapientia & potentia Deus expandit & formauit. Sicuti Esaiæ 45. Dominus inquit, Manus meæ tetenderunt cœlos. De figura quoque seu forma cœlorum sufficere possunt ea, quæ idem ille Dei gloriam enarrando protulit: Qui constituit, inquiens, vt fornicem cœlum, id est, rotundum, ac circularem. Præterea cœlorum partes, sydera & stellas æquè atque totum cœlum rotundas, & in orbem mobiles esse, Psalmus 19. indicat, vbi Regius ille Physicus ait: Ab extremo cœlorum egressus Solis est, & reuolutio eius (subintellige & reliquorum syderũ) ad extremum eorum, &c. Terram verò imum obtinere locum, & immotam in mundi medio consistere, Psalmus 104. docet: Fundauit terram super stabilitatem suam, nec mouebitur ipsa in æternum. Item Solomon capite primo ait: Terra in æternum stat. Aquas autem prius super terram fluentes in vnum locum congregatas esse: adeò vt intra terram sese effundentes, vnum cum ipsa globum constituant, similiter copiosè dilucideq́, alibi declaratur. Vniuersum insuper hoc mundi Theatrũ, vt in principio ortum fuit, sic deniq́, corruptioni obnoxium aliquando fore, Esaiæ 51. capite dicitur: Quia cœli sicuti fumus liquescent, & terra sicuti vestimentũ atteretur. Item Apoc. 21. & plenius 2. Petri 3. Et hæc generaliter de rerũ naturalium contẽplatione ex sacris Biblijs. Rerum autẽ quæ à Deo per verbum ac spiritũ oris sui bonæ creatæ sunt, id est, vniuersarũ creaturarum physicarũ, quas Moyses recenset, pleniorẽ ac specialẽ magis descriptionẽ Philosophi Physici à prima inde mundi origine proponere aggressi fuerũt: singuli singularũ, quibus maximè oblectarentur,

 naturam

naturam plenius uberiúsque declarantes, explicantésque quæ earum esset materia propinqua & sensibilis, ex qua Natura genitrix indies singulas cuiuslibet generis species producit, qui finis, quæ utilitas, quæ partes, quæ formatio, &c. Vnde alij Astronomiam, id est, doctrinam de cœlo & cœlestibus: alij Metalla: alij animantia magis pro viribus quisque suis excoluerunt, & quod quisque potuit in hac arte amplificanda propagandáque inuenire studuerunt. Sic Aeolus exempli gratia Physicorum excellentissimus in Insulis Aeolijs habitans ventos ventorúmque rationem tradidit: vnde & Rex ventorum à Poëtis dictus fuit: & antri Aeolici descriptio apud Homerum naturæ mysterijs alijs refertissima est. Lapidem Magnetem, qui ferrum attrahit, Magnes quidam cùm armenta pasceret, in Ida reperit, clauis crepidarum & baculi cuspide hærentibus à lapide illo attractis. de quo Plinius lib. 36. cap. 16. Sic Pana quendam Philosophum soni huius quem Echo nuncupamus, inuentorem fuisse, Suidas ex Problematibus Alexandri Aphrodisiæi refert. Sic Aegyptiorum quidam sacerdotes Vulcanum inuentorem Ignis affirmant. Cùm enim arbor ictu fulminis in montibus conflagrasset, ligna propinqua etiam hyberno tempore flamma sunt comprehensa, qua ex re Vulcanum calore lætatum deficiente igne addidisse illi nouam materiam, & eo modo continuato igne alios homines conuocasse ad aspectum eius tanquam à se reperti: sicuti Diodorus tradit lib. 1. cap. 2. Vitruuius lib. 2. autor est, pastores arborum collisione ignem excitatum primò obseruasse. Poëtæ autem plerique Prometheum ignem eiusq; naturam inuenisse tradunt. Sic alij res alias, earúmque naturam & vim tradiderunt, & proposuerunt. Physicorum proinde illorum omnium quatuor potissimùm classes ab autoribus enumerantur, in quas vniuersi qui vixerunt Physicæ doctrinæ Magistri referri possunt. Prima classis est Assyriorum, siue Chaldæorum, secunda Aegyptiorum, tertia Græcorum, quarta Italorum: quibus adijcimus scholam Romanorum, seu Latinorum. Assyrij itaque, qui antiquissimi ac vetustissimi Physici fuerunt, mox à condito mundo floruerunt. Et in horum schola sancti illi Doctores extiterunt: primò Adamus, qui phisicæ suæ sapientiæ indicia manifesta dedit, quando animantibus omnibus nomina apta, & illorum naturæ conuenientia Deo iudice indidit

Nam

Nam cùm nomen rei naturam proximè exprimere debeat, non cuiuslibet est, vt Plato in Cratylo docet, sed eius dumtaxat, qui rerum essentiam optimè perspectam habet, nomina imponere. In eadem schola fuerunt Noach, Abraham, & alij viri diuini, vt Moyses, sicut ex libris eius liquet, vt Dauid, quem physicæ cognitionis peritum fuisse plurimi eius Psalmi testantur: vt præ cæteris Solomon Rex Iudæorum, cuius physiologiam mirus modis prædicant sacræ Literæ 3. Reg. 4. quæ sciuisse ipsum docens dispositionem orbis terrarum, virtutes elementorum, stellarum dispositiones, omniáque quæ alijs sunt abscondita. Et satis constat ex libro 8. Antiquit. Iosephi cum rege Tyriorum illum propositis vltrò citróque ex media rerum natura depromptis quæstionibus certare solitum, & Victorem præter sapientiæ laudem, munera quoque amplissima à Victo accepisse. Quamuis nulla physicorum illorum monumenta ad nos extent, nisi quòd duos libros de Plantis Solomonis in Bibliotheca Turcicæ Hebraicè conscriptos adhuc nostris temporibus custodiri affirmare nonnulli haud vereantur. Cicero autem lib. 1. de Diuinat. Assyrios cœlum & firmamentum tantummodò ex rebus naturalibus tractasse, id est, Astronomicam peritissimam doctrinam excoluisse, testis est: propter planitiem magnitudinémque regionum quas incolebant, cùm cælum ex omni parte patens atque apertum intuerentur, tractiones motúsque stellarum obseruauerint. Sapientiæ verò & nobilis scientiæ Assyriorum, & quos sub illis comprehendimus, Hebræorum, signum illud certissimum esse, Iosephus libro secundo contra Apionem asserit, quod cùm aliorum philosophia in varias sit diducta sectas, Hebræorum semper vna permanserit. Assyriorum scholæ Chaldæos adiecimus: qui à parentibus suis disciplinam veluti hæreditariam sortiti pueri discebant: nec enim foris instituebantur, vt Græci. Qua perpetua cura, facilis sequebatur profectus, & vna constansq; philosophandi ratio. Hi per omnem vitam philosophari, astrorum peritiam tenere, augurria insomniáque fida interpretatione explanare studebant. Et Astrologica ipsorum scientia ex Cicerone patet. Hinc Aegyptij eziam, quos in secundam classem reposuimus, Physices studio maximoperè addicti fuerunt, Abrahamo Patriarcha scholã ipsorum aperiente, qui post diluuium, anno fermè 365. in Aegyptum

veniens Sacerdotes Aegyptiacos in Physicis primus eruditi. Et hi deinceps doctrinæ Physicæ Antistites semper fuerunt, quos antiquitas tantoperè admirata fuit sapientiæ nomine, vt præstantissimi Græcorum Philosophi ad eos profecti sint eruditionis causa. In Magia naturali excellebant, eandémque discere volentibus communicabant, cùm nimirum religione non impedirentur, vt Iudæi qui secretiores & Acroamaticas disciplinas suas Gentilibus non circumcisis manifestare nefas esse ducebant. Et eo factum, vt quamuis vera sapientia Physica apud Iudæos esset, ex Aegypto petereta, quòd illic venalis prostaret. Pythagoram tamen cum Iudæis Sacerdotibus conuersatũ Historiæ tradunt, non prius verò quàm Iudaicis sacris initiatus esset. Potuit igitur ille, vt Strabo censet cap. 17. tantisper religionem simulare, donec sapientiam & rerum Physicarum cognitionem ab illis extorsit. Præcipua autẽ Aegyptiorũ doctrinæ Physicæ præter Astronomiã, quam diligentissimè ipsi quoq; excoluerunt, sequentia capita fuerunt. Ex materia quæ principium fuerit omnium rerum, quatuor deinceps Elementa discreta, perfectasq; complexe animantes. Item Mundum genitum esse mortalem, & ad Sphæræ similitudinem rotundum: aliáque plurima eos de natura rerum disseruisse Diogenes Laërtius refert. Et ex hac schola prodijt Hermes ille antiquus, ante Pharaonis tempora, qui quòd maximus Sacerdos, maximus Rex, & Philosophus maximus esset, Trismegistus, id est, ter maximus dicebatur, quamuis Suidas ob Trinitatis diuinæ mysterium ab ipso primo inter Ethnicos reuelatum, hoc nominis traxisse eum affirmet. De hoc ferunt, quod cùm in Aegypto sacrum quoddam animal Serapi dicatum, tota die naturali duodecies vrinam reddere pari semper temporis internallo obseruasset, per 12. horas diem diuidi debere coniecerit. Exinde hic horarum numerus longo tempore custoditus. Postea ab alijs in 24. horas diuisus est dies, Polydor. lib. 2. cap. 5. de Rer. inuent. Et illius perbrevis quidam libellus de Transmutatione elementorum, & de quinta essentia nostris adhuc diebus extat: aliud enim ferè nihil à Physicis Aegyptiacis nobis relictum fuit. Aegyptiorũ proinde scholæ Physicæ Persas addimus. Nã & ipsos Physicos fuisse constat illustres & politos: quãuis suos quoq; errores haud exiguos habuerint, de quibus Laërtius. Doctores verò eorum & præceptores Magi fuerunt, augurandi diuinandi q; nobilitate

bilitate præstantes, adeoq; Physici præcellentes. Quam artē ex rebus naturalibus diuinandi homines illi tanti fecerunt, vt nemini regem Persarū esse liceret, quinon antè, vt Cicero testatur, Magorum disciplinam sententiamq; percepisset, sicut & Scythæ olim Reges & sacerdotes creare consueuerāt ex præstantioribus philosophis, Physicis, quos Tarabostescos & pileatos vocabant. Ex Aegypto deinceps in Græciam physica disciplina allata propagataq; fuit, autoribus primis Thalete Milesio & Pythagora: quamuis longè ante hos physices haud ignari fuissent Orpheus (quem tamē fuisse Cicero 1. de Nat. deor. cum Aristotele subdubitat) Linus qui de mundi generatione, item animalium & fructuū procreatione scripsit, item Solis & Lunæ cursus manifestauit: & alij, qui naturæ, vt vocant obscuritatem sub Deorum fabulis rimati sunt. Et horum philosophorum genus Ionicum appellatū fuit ab ipso Thalete ex Ionia oriundo. Thales ille Milesius, vnus ex septem, qui vulgo recensentur, Sapientibus, ab Aegyptiis Sacerdotibus, ad quos profectus fuerat, institutus, omne suum studium ad contēplandam creaturarum Dei naturā transtulit: ac primus in Græcia teste Laërtio, de natura disseruit, principium omnium aquam esse proponens, mundum animatum & dæmonibus plenū. Rebus quoq; inanimatis aliâs dictis animam inesse opinatus fuit, coniiciens id ex Magnete lapide & succino. Animos immortales esse primus etiam docuit. Astrorum similiter cognitione maximè excellens de Solstitijs & Aequinoctiis scripsit. Solis defectus & conuersiones prædixit. Vrsæ insuper Minoris inuentorem eum esse perhibent, atque primum Græcorum anni tempora & vicissitudines eorum inuenisse, annūq; in 365. dies diuisisse. Ex quibus colligimus, quā doctę & eruditæ, etiam tum temporis physicæ speculationes extiterint. Thalete secuti sunt in Græcia, seu in Ionū physicorum diatriba, Anaximander, Anaximanes, Anaxagoras, ille scilicet qui teste Plutarcho diluctdissimā Eclipseōn doctrinā prodidit, & Archelaus, qui Athenis primus Physicen inuexit ex Ionia, vt Suidas ait. Et illi omnes soli rerū naturalium contēplationi animū adiecerunt. Deinceps secutus est Socrates, physicus præ cæteris admodū nobilis & eruditus: cū physicis tamē Ethicen simul introducēs, teste Ci. 4. Tus. Physiologia autē illius insignis apud Platonē extat & ex aliorū Socraticorū libris maximè Xenophōtis perspici potest, apud quē de mundo eiusq; partibus, rerūq; mirabili vsu plerunq; disserit. So-

Socratis succesſere præter alios plurimos Plato & nepos eius ex ſorore Speuſippus, item Xenocrates, Polemon, Crantor, Cratet, Arceſilas & alij, de quibus Cicero in Acad. queſt. Horum omnium pleniorem ſucceſſionis ſeriem doctrinam & vitam breuitatis gratia hic omiſſam, ab alijs, qui de vita Philoſophorum ſcripſerunt, petere licebit. In quarta denique ſchola, nempe in Italia, rerum Phyſicarum doctrinam primus Pythagoras tradidiſſe fertur, cùm multis annis in illa regione philoſopharetur. Pythagoras ille insuenis addiſcendi ſtudioſiſſimus, Samum patriam linquens, cunctis ferè Barbaris Græciq; myſterijs initiatus eſt, ſub præceptore Pherecyde: cuius exquiſita naturarum cognitio ex eo liquet, quòd ex aquæ fontanæ à diſcipulorum quodam ſibi ſitienti allatæ potu, terræ motum poſt tertium diem futurum in Scyro inſula prædixerit: vt Laërtius refert lib. 1. & Plin. lib. 2. cap. 79. Deinde Aegyptum petijt Pythagoras & Chaldæis conuerſatus eſt. In Aegypto verò adyta ingreſſus, arcana Deorum didicit: hinc Samum cùm reduiſſet offendens patriam à tyranno Polycrate occupari, Crotonam in Italia petit, ibique Philoſophiam naturalem, & alia plurima docuit. Primus ferè Antipodas eſſe, nobiſque obuerſa veſtigia premere, Heſperum & Luciferum idem eſſe ſydus primus deprehendit. item quatuor tantùm eſſe elementa. Reliquam eius Phyſicam apud alios videre licet. Hunc ſecuti ſunt Thelanges, Xenophanes, Parmenides ille, qui primus Philoſophorum terram globoſam dixiſſe fertur: item Zeno, item Democritus, qui ingens opus de naturæ Diacoſmum ſcripſit, propter quod à ciuibus ſuis quingentis talentis donatus fuit: item alij complures, quibus ordine demum ſucceſſit Epicurus Athenienſis, qui, vt Suidas recenſet, anno ætatis duodecimo Philoſophari incipiens, admirandus Phyſicus euaſit, & de Natura libros 37. edidit. In hunc etiam Italicam ſchola deſiiſſe manifeſtum eſt. Italorum Phyſicis ſubijci poſſunt alij omnes omnium nationum Phyſici doctores, quos Græci Barbaros vocarunt: præſertim Brachmanes Indorum, aliàs Gymnoſophiſtæ, Abrahami Patriarchæ filij ex Concubinis, in Orientem à patre cum donis plurimis ablegati. Aſtrologi dicuntur, & Magi excellentiſſimi qui adhuc hodie, ſi veræ ſunt Luſitanorum nauigationes, cum ſeparatis intelligentijs pro libita verſari

sarè consueuerunt. De his præter alia plura, vnum hoc obseruari potest. Lineis illos contegi solitos fuisse amiculis, quæ certo è lapidis genere nentur, ignibus inuicta: sed quæ nec aqua perpurgentur, verùm vbi sordes insederint in flammam coniecta splendescunt. Præterea eò pertinent Gallorum vetustissimorum Druides, qui ἀπὸ τῆς δρυὸς à quercetis inhabitatis sic dicti fuerunt. Hi naturalium rerum causis inuestigandis dediti in summa existimatione vixerunt. Omnem hominum congressum & sermonem declinarunt, ne contagione pollueretur. De quibus Strabo lib. 4. item Cæsar. Ex scholis autem illis vniuersis solam Græcorum non tam frequentissimam, quàm florentissimam celeberrimámque fuisse (adeò vt vel à solis Græcis omnem Philosophiam præcipuè physicam initia sumpsisse Laërtius arbitretur) testantur partim plurimorum monumenta, quæ ad nostras vsque manus peruenerunt, partim multorum placita & opiniones de rebus vniuersitatis, quæ ab aliis autoribus saltem recensentur, & obiter citantur. Quales innumeræ propemodum leguntur apud Hippocratem, Platonem, Aristotelem, Plinium, Plutarchum, Laërtium, Strabonem, Suidam, Diodorum, Apollonium, & alios. Ex ijs verò quorum scripta iniuria temporis haud perierunt, antiquissimus omnium philosophus naturalis est Hippocrates Cous qui præcipuam Physicæ doctrinam de natura humana, de Genitura, de Aëre, Aquis & Locis, de Humoribus, de Partibus corporis humani, & alijs rebus naturalibus accuratissimè doctissimèque persecutus est. Post Hippocratem Plato eunctorum philosophorum Homerus viget, cuius diuina rerum physicarum scientia ex Dialogis eius pluribus manifestè patet. Hinc Aristoteles Platonis per viginti annos discipulus, in maximo floruit, quòd aliorum omnium, qui ante se vixissent opiniones & theoremata collegerit, adeoque primus vniuersam Physicen in ordinem redigere conatus fuerit. Aristotelis successit Theophrastus discipulus, cuius aurei libri de Stirpibus & Plantis extant. His tandem subijcio Dioscoridem Græcum, qui de Metallis, de Animantibus, de Stirpibus libris sex, de re Medica inscriptis copiosissimè disseruit: Et, qui à nato Christo vixit, Galenum, totius fanè naturæ miraculum, cuius physica qualis quantáque habenda sit, ex monumentis eius posteritati consecratis liquidò perspicitur. Vltima

tima denique Physicorum Schola est, (quæ & ipsa sub Italica comprehendi potest) in qua Romani seu Latini Magistri & Professores docuerunt: quorum omnium Philosophorum facilè princeps M. Cicero fuit, qui primus effecit, vt Romani Græcis de philosophia literis non egerent. Eiusmodi physici fuerunt M. Varro, Columella, Lucretius, alij, plurimi. Huc etiam meritò referuntur recentiores Medici, qui omnium maximè physicarum rerum cognitioni studuerunt, & res physicæ scientiæ subiectas præcipuè inferiores & terrestres copiosissimè eruditissimèque interpretati fuerunt, à maximis incipiendo, & per medias ad infimas & minimas vsque progrediendo, eò vsque scilicet progressi, vt vel nunc primum, hoc nostro nimirum seculo creaturæ Dei à Moyse in suis Physicis propositæ, satis illustratæ esse videantur. In explicandis enim stirpibus & plantis, earumque natura, virtute qualitatibus atque viribus, annon primas tenet Matthiolus? qui Dioscoridem, Galenum, Fuchsium, Tragum, & reliquos vniuersos rei herbariæ deditos longissimè superauit. Quis quæso est, si vel cunctos veteres physicos colligas, quem Gesnerus non antecellat in explicanda historia animantium? Aurea enim sunt huius volumina de animantibus ferè vniuersis, vt piscibus & auibus vt alijs, quorum naturam vitámque & mores doctissimè persecutus est. Quisnam amabo præter vnum Vesalium, pleniorem de singulis animantium particulis, hoc est de Anatomia, seu dissectione corporum, præsertim hominis tractationem inchoauit? In hoc enim genere longè excellit Hippocrates, Galenum, Alexandrum, Benedictum, cunctósque alios Veteres recentioresque Anatomicos atque philosophos. Adeò Medici recentiores Latini physicarum rerum, creaturarum scilicet & operum Dei cognitione clarent. Et hæc de Veterum omnium, qui ante Aristotelem celebres fuerunt Philosophorum, & quorundam saltem recentiorum Medicorum physiologia. Atqui non Philosophi tantùm illi, verùm summi quoque ad Reipublicæ sedentes gubernacula viri, adeoq; augustissimi, generosissimique heroes, principes & Imperatores physicam disciplinam exercuerunt, excoluerunt, eiusq; Doctores & Magistri exercuerunt. Sic enim Leonem & Imperatorem vehementissimè Gemmis earumque speculatione delecta-

lecta-

lectatum fuisse ex Platina liquet. Alfonsus Aragonum & Siciliæ Rex margaritas, vniones, adamantas, cæteroſq; lapides pretioſos toto orbe quæſitos coimit, vt naturam illorum & virtutes contemplaretur. Sed dies deficiat ſi omnes dinumerare velim Reges, quibus Gemmarum phyſiologia cordi fuerit. De viuentium rerum genere ſi dicam, res planior erit. Quis quæſo ignorat rei herbariæ (cuius doctrina propriſſimè ad Phyſicen pertinet) ſtudium, quàm multis Regibus & Principibus famam immortalem tulerit? Fridericus tertius Imperator hortis plurimum oblectatus, herbarum cognitionem tantam habuit, vt Medicos ſuæ ætatis facilè omnes ea in notitia ſuperaret. Similiter Enax Rex Arabum de Simplicium effectibus ad alium Regem Neronem ſcripſit. Sic Gentium Regem Illyriæ Gentiana planta celebrat, Artemiſia Cariæ Reginam Artemiſiam. Item aliæ plantæ alios Reges & principes Phyſicæ ſcientiæ deditos fuiſſe commendant. De Animalibus verò quid referam? Quis enim eſt qui ignoret, quàm plurimi Reipublicæ Principes phyſiologiæ dediti, animalium naturam, vitam, mores, actioneſque diligentiſſimè ſcrutati fuerint? Aegyptiorum Reges vt morbos & eorum ſedes cognoſcerent, propriis manibus mortuorum corpora diſſecuiſſe autores tradunt. Item M. Antonium Imperatorem ex mortuorum anatomia proprij corporis conſtitutionem percepiſſe ferunt. Præterea phyſicarum illarum rerum haud ignarum fuiſſe Dionyſium Siciliæ Regem hiſtoriæ docent, ex quibus conſtat, ipſum Medicinæ ſtudio flagrantem, ſectiones, uſtiones, cauterationes inſtituiſſe, de quo Aelianus liber XI. de Varia hiſtoria. Item Hadrianum Imperatorem Traiani nepotem Medicinæ ſtudioſiſſimum fuiſſe nonnulli teſtantur. Conſtantinus 4. cognomento Pogonatus, Imp. Conſtantinopolitanus, poſt deuictos Saracenos & Arabes Philoſopiæ ſtudia renouans, Medicinam etiam ſummo ſtudio amplexus eſt: vnde & Phyſicum eum fuiſſe minimè dubium. Ex quibus vniuerſa exploratam manifeſtumq; habemus, omnibus ſeculis vbique terrarum, in regione nempe Aſſyriorum, perſarum, Græcorum, Romanorum Phyſicam doctrinam, vel à potentiſſimis heroibus propoſitam, excultam, auctam, & minimè gentium neglectam fuiſſe. Nunc deinceps plenius de recentiorum

phy-

physica, eorum præcipuè qui Aristoteleam methodum in hac vt plurimum sectantur, dicendum fuerit. Cùm itaque Aristoteles Physicen à veteribus & à seipso vspiam inuentam & propositam in varijs libris suis collegisset, in octo autem acroamaticis illis, qui propriè physici nuncupantur, tantùm de principijs & causis, subiecto loco adiuncto tempore & alijs rerum naturalium adiunctis, nihil autem de rebus ipsis disseruisset: recentiores Aristotelem incautè temereque imitantes, nullóque adhibito iudicio in suis physicis plerique nihil, nisi quod ipse in acroamaticis præscripsisset de rerum omnium communibus causis, de effectibus, de ijs quæ nusquam sunt: de vacuo, inquam, & infinito proposuerunt. Id est nihil, nisi Logicen, quicquid aliqui contrà disserere, vel potius rixando contendere velint. Et plurimi obscurum esse Aristotelem in dictis physicis animaduertentes, facilioris intelligentiæ gratia, libros illos breuiores reddere, & in Epitomen redigere, quisque scilicet qui Aristotelicus haberi cuperet, voluerunt, sæpe iterũ iterumq; illos diseribentes, adeò vt tot hodie librorum illorum Logicorum compendia circumferantur, quot vix centenis aliquot carris commodè vehi possent. Alij verò in hisce non omnem physicam contineri videntes, alia nonnulla adiecerunt ex alijs libris de Cœlo & Mundo, de Meteoris: in quibus tamen haud pauca contingentia, & prorsus falsa, plurima aliena, omnia absque vlla methodo & ordine perplexè intricatéque posuissent, eis quæ verè physica essent, & præsuppositis principijs suis velut homogenea maximè congruerent, Medicorum contemplationi relictis, seipsos frugibus & facultatibus proprijs spoliantes. Et præceptorum istorum autoritas vanáque discipulorum credulitas effecit, vt hucusque physica vel mutila & imperfecta, vel nugatoria & inutilis omninò de principijs acroamaticis, in Scholis & Vniuersitatibus ferè cunctis locum habuerit: adeò vt neque discipuli, neque Doctores ipsi Aristotelæ doctrinæ amantes viderentur, nisi qui spinosissimè obscurissimeq; (obscuritatem enim Aristoteli placuisse autumant) absque vllo fructu de ijs quæ diximus, tum docere, tũ discere & disputare vel potius cauillari valerent. Hæc autem & id genus alia in Physicorum scriptis proposita, quinis aliis optimè diiudicare examinaréque poterit. Legum Methodi in artibus

& fa-

& facultatibus vniuersis introspiciendarum beneficio. Eiusmodi leges à Gal. in princ. lib. de Opt. secta ad Trasybulum tres præscribuntur: quæ omnium omninò disciplinarum reformandarum iudicandarumq; communes, nullius neque Hippocratis, neque Galeni, neque Aristotelis, neque alterius vllius Philosophi, quantumuis præcellentis autoritati, nulli tempori, loco, occasioni adstricti sunt. Prima est omnia vniuersim Theoremata & præcepta debere esse ὅλως ἀληθῆ omninò & vniuersaliter vera. Aristoteles in lib. de Demonst. eandem legem præscribens, καθ' παντὸς cuncta requirit, id est, nullum quod falsum seu contingens sit, in artibus præceptum tradi debere. Secunda lex est, omnia esse debere συνακόλουθα ταῖς ὑποτεθείσαις ἀρχαῖς præsuppositis principijs coherentia, consentanea, affinia, cognata. Quam legem Aristoteles obscurius καθ' αὑτὸ per se vocat, vt nempe omnia præcepta sint homogenea, vt nulla πάρεργα, nihil alienum, nihil denique quod ad propositam artem non faciat, immisceatur. Tertia lex est, vt omnia theoremata χρησίμως vtiliter probéq; tradantur: quæ tum demum obseruatur, si generalia semel generaliter, specialia specialiter, nec eadem sæpius reiterando proponantur, sed sapienter omnis Tautologia euitetur. Hanc legem Aristoteles dixerat καθόλου πρῶτον vniuersale primùm, id est, vt metipse alibi interpretatur ἀντίστροφον reciprocũ, vt scilicet cũcta præcepta sint conuertibilia, seu vicissim retrorsum commeare possint. Iuxta has proinde leges veluti Mercurialem aliquam statuam viam mihi præmonstrantes, cùm & ego non tam libros Medicorum, quàm eorum qui propriè Physici esse, & appellari vellent, scripta examinare ponderareq; inciperem, tandem deprehendi ea, de quibus modò dixeram. Primùm igitur vt errores ipsorum plenius ad libræ Methodicæ lancem trutinentur, vitioso & putrido iacto fundamento, cætera vniuersa malè super extructa esse cognoscebam. Cùm enim Natura ineptè definita esset principium motus & quietis: ea saltem ratione de principijs & causis, de motu & quiete, & sine quibus motus ac quies fieri haud possit, de loco, tempore, vacuo, infinito copiosè disseritur. Absurdam verò definitionem esse, quiuis logicus facilè deprehenderit: cùm naturæ essentiam, & quid ipsa sit, neutiquam definiat, vnde nec subiectum verum Physicæ

 doctri-

doctrinæ proponi & intelligi potuit: sed quædam tantùm effecta eius naturæ describat, & recenseat. Natura igitur potius definiri debuit Essentia per se subsistens: vt definitio omni rei non corporeæ, quàm etiam incorporeæ naturali competeret, eò vsque siquidem subiectum Physices se extendit. Cæterùm & motus qui proponitur, non solùm insulsè definitur perfectio, seu agitatio: idem scilicet per idem: & vitiosè distribuitur in vertas & paucas vulgò species, cum infinitæ sint: sed prorsus aliena eius doctrinæ est in Physicis, cùm non sit proprius rerum naturalium sed omnium quoque aliorum entium & non entium communis. Idem de loco & tempore intelligendum. Nimirum Logica illa sunt, ideóque in Logicis præceptis explicanda addiscendaque fuerant, sicuti copiosissimè acutissimèque in Scholis Physicis docetur. A vacuo natura omnis abhorret, frustra igitur vacuum in rebus naturalibus proponitur. Infinita creatura illis nulla est: vitiosè igitur infinitum involucris nescio quibus inscientia Physica tractatur. Verùm vt inutilis eorum naturæ definitio satis defenderetur, hæc omnia admodum necessaria, si dijs placet, Philosophus illis videbantur. Porrò res quæ verè sunt Physicæ, quales sunt cœlum, sydera, elementa, & ex his orta meteora, metalla, stirpes & herbæ, animantia, aues, pisces, homines, si inquam res illæ subducantur, pleræque omisse sunt. Nihil siquidem ferè de stellis & cœlestibus corporibus egerunt, doctrinam illam alienam esse existimantes: quorum tamen errorem rectè vnus Melanchthon agnouit, & refutauit, dum plurib⁹ multisque de Stellis in physica sua proponeret. Insuper Medicorum proprium esse de Metallis & Gemmis, de Plantis, de Animantibus, eorumque partium dissectione agere arbitrabantur. Vel si quicquam eorum fuit propositum, omne ferè imperfectum inuenimus, vt si collatio instituatur, Logica tantùm & aliena hactenus plura tradita sint, quàm verè Physica: adeò insolenter acroasis Physica aduersus diuinam mundi fabricam proposita fuit, sicuti non immeritò Philosophiæ sinceriores antistes Pet. Ramus in responsione aduersus Scheckium conqueritur. His ita demum intellectis: vt facilliori methodo meliorique cum fructu naturali philosophiæ operam nauare possit,

illam

illam ipsam in certas quasdam Theses quasi in tabulam digessi hac lege & methodo, vt obseruatis primùm legitimis definitionibus ac distributionibus, partes deinceps in distributione qualibet propositas plenius dilucidiúsque explicarem, per media genera adusque species infimas (indiuidua vocant) progrediendo. Relictis nimirum & reiectis vniuersis, quæ ἀφύσικα & aliena, nec ad artem propriè pertinere viderentur, illa solùm retinui, quę vel rerum & naturarum corporearum, vel corporis expertium nomine rectè insigniri possent, earumque propriæ essent affectiones. Et primò doctrinam de corporibus cœlestibus & illorum proprietatibus paulò vberius inserui, quòd Astronomia ceu potissima & augustissima Physicę doctrina neutiquam omittenda videretur: cùm eiusdem sit artis proponere explicaréque partes & species subiectas, cuius est definire & tractare totum aliquod vel genus. Si itaque Physicorum fuerit, vt lubenter illi concedent, de cœlo eiúsque natura disserere, certè eorundem quoque erit de singulis cœli partibus nempe de stellis stellarúmque natura, motu, situ, distantia, & proprijs earum adiunctis docere. Quare Astronomia propria & præcipua pars Physicæ scientiæ existit. Astronomi omnes (vulgò absurdè Mathematici) debent esse Physici: & omnes verè Physici sunt Astronomi. Sequuntur deinceps corpora Elementaria tum imperfectè composita, qualia sunt omnis generis Meteora, tum perfectè magis & solidè mixta, vt sunt Metalla, Stirpes, Animantia. De his enim singulis omnia quæ proponi possunt Physicorum est explicare, non Medicorum. Quinimò contra reliquos docemus omnem illam doctrinam, vt si quam aliam, Physicorum maximè propriam esse, rectiusq; ab illis tractari. Et non solùm hæc, sed omnis omninò Medicinę Theoria & contemplatio, quæ res naturales concernit, est Physica. Similiter Physicorum est non Medicorum, disserere de Elementis, elementorumq; qualitatibus, de temperamentis, humoribus, de facultatibus, de spiritibus in corpore: adeoq; vniuersa de his disputatio physica est: vnde à nobis quoque satis proposita fuit. Nihil scilicet Medicis relinquimus, nisi curationem corporis, quę fit medicamentis vel simplicibus, vel compositis: quicquid illi contrà ganire ausi fuerint. Et denique de omnibus rebus ac singulis, quantum ingenij nostri admodum exigui imbecillitas

 permit-

permittebat, Methodicè tradere inſtituì. Has proinde noſtras in veterum Phyſicarum ſtudio primitias, cum plerique qui illas percepiſſent, divulgari, & in lucem edi flagitarent: ego quandoquidem me non ſolùm mihi, ſed alijs potius natum eſſe intelligerem, peritioni ipſorum non potui non locum dare, & vt alijs meum quale cunque lucrarian promouendi ſtudium innoteſceret, permiſcere. Atqui mirum fortaſſe aliquibus videatur, quod hæc ad C. V. Illuſtriſſime & generoſiſſime Heros, quæ alijs pluribus grauioribus q. Reipubl. negotijs implicata ſit, quo minus hiſce rebus legendis & cognoſcendis temporis aliquid tribuere poſſis, ſcriberem non ſim veritus. Placuit certè eadem qua ante oratione Philoſophos Phyſicos ſub C. V. nomine alloqui: plurimùm autem me mouit inſignis & nobilis variarum rerum, qua C. V. pollere, nemo eſt qui ignorat, ſcientia: & neminì non perſpectum in cognoſcendis dijudicandiſq. rebus omnibus indicium vt acerrimum, ita quoque liberrimum. Illud enim Phyſici Scholarum Magiſtri perpendentes, ſibi quoque liberius rectiùſque philoſophandum fore cogitabunt. Et quidem ſi ſplendor atque nobilitas huius ſtudij conſideretur, haud indignum illud ipſum videtur viro Principe & Auguſto: quippe quo etiam plurimi alij potentiſſimi & auguſtiſſimi Reges & Principes oblectati fuerint, qui non ſecus ac nominatiſſimi & celeberrimi Philoſophi hanc doctrinam plenißimè illuſtrarunt, & auxerunt. Præterea cùm in alijs omnibus vel leuioribus, & minus vtilibus, nobis opus ſit defenſore & patrono aliquo, qui partes noſtras tueatur, & cuius beneficio à malevolorum ictibus & morſu venenato immunes ſimus: certè etiam mihi aliquis quærendus erat, in his maximè ſcriptis defendendis, quæ quamuis ex politiſſimorum vetuſtiſſimorumque Academicorum promptuario deſumpta ſint, attamen propter Methodum à vulgari & vſitata pauliſper recedentem, noua & recentia hominibus noſtris videntur. Cùm enim in Schola Corbachiana recens ab illuſtribus & generoſis Comitibus Vualdeccenſibus aperta, ſumptibuſque haud exiguis clementer inſtituta, præter alias lectiones, Phyſica philoſophia mihi demandata eſſet: eam certè qua fieri poſſet dexteritate interpretari docereque cogitans, non potui non diligentiſſimè Phyſici antea à me editi libelli theorema-

ta

vemata venidere & examinare, & secundùm Logicas, siue rectæ rationis leges omnibus modis recognoscere. Id autem dum facerem, intellexi vtique esse, quę in libello isto desiderari possent, & quæ anìe omissa necessariò deinceps addenda forent: vtpotè sint in doctrina Astronomica: item de Elementis, de Mineralibus, & de Plantis plurima. Te igitur Guilielme, Princeps illustrissime studiorum Mecœnas augustissime, defensorem meum elegi: te omnes, quibus hæc studia cordi existunt, Patronum suum vocant, quærunt, petiuntque, vt pro heroico animi tui candore, pro philosophico, id est, libero, sincero & regio in rebus vniuersis iudicio, pro abauita & laudatissima, rem literariam literatosq; promouendi promptitudine, vt, inquam, si alia grauiora Reipublicæ negotia non impediant, hunc quoque libellum cognoscere, suscipere, defendere, tueri velis. Datæ Basileæ Kalendarum. 27. Octob. Anno 1583.

V. C.

addictissimus, &
obsequentissimus

Guil. Adolphus Scribonius
Marpurgensis.

EXCELLENTISSIMI VIRI Doct. BERNHARDI CORII Philosophi & Iurisconsulti clarissimi, supremi Hassorum iudicij Assessoris, & I. V. Professoris in Academia Marpurg. ordinarij, in Physicam GVL. SCRIBONII introductionem,

PRÆFATIO.

ILLORVM diligentiam & studium magnopere laudare debemus, qui accuratè inuenta, & prudenter doctéque examinata ac dijudicata, verissimo antecedentium & consequentium ordine conantur exponere. Illud enim ad veritatem, hoc autem ad intelligendi facultatem commodissimum & opportunissimum est. Nulla profectò docendi ars alia, nisi Methodus, quæ Latinis est dispositio: quæ à prioribus natura ad proxima, quæ à notioribus ad minus nota, quæ à generalibus ad specialia, quæ à finitis ad infinita, quæ ita demum ab instituto aliquo genere ad media tum definiendo, tum diuidendo transit, & denique in exemplorum infinitate consistit. Hanc in artibus & literis tradendis Philosophorum princeps Socrates apud Platonem in Philebo cum primis commendat. A priscis enim, qui Dei familiares fuissent, hoc tanquam oraculum ait nobis expositum, vnum videlicet & multa, finita & infinita esse omnia: cuius hæc sententia sit, primo loco genus propositum summum definiendum, tum distinguendum illud in species aut partes, & eas maximè duas, & singulas similiter definiendas, & sic deinceps ad exempla vsque procedendum. Itaque ille ipse Socrates apud Platonem in Phædro ait, in docendo se illas definitiones & diuisiones, quibus vnum & multa explicentur, amare vehementer: &, si quem talem nactus sit, qui sic posset vnius

nius & multorum naturam persequi, eius se vestigijs tanquam Dei velle insistere: atque eum rectè Dialecticum dici posse arbitratur. Planè similiter Aristoteles cùm lib. 1. Physicarum disputationum, & lib. 1. de Partibus animalium, tum in libris de Demonstratione, à causis generalioribus & notioribus, & ab illis quæ menti quàm sensui notiora sint, ad alia paulatim descendendum monet. Imò Platonicus ille Socrates in Philebo tandem confirmat, nulla alia via & ratione artium præcepta, nisi hac vna, illustrata vnquam fuisse: & Dei donum sibi videri ait, quod Prometheus aliquis cum clarissimo lumine in terras è cœlo attulisset. Hac via & ratione Socraticus ille & Academicus Marcus Cicero Iurisprudentiam explicandam libro. 1. de Oratore, & libro. 2. de Legib. tradit. Huius generis adumbrata quædam exempla in ordine categoriæ alicuius (ordinem prædicamentalem vocant) videmus proponi. Iure igitur & merito eruditionis gloria excellentis Guilielmi Adolphi Scribonij studium, operam & diligentiam prædicare & celebrare debeo, qui illo verissimo ordine, illa diuina & cœlesti methodi regula, illa vna sola ad intelligendum commodissima certissimaque via res naturales immensa obscuritate inuolutas explicare & illustrare aggressus sit. Neq; dubito, quin cunctis Academicam Philosophiam, (quæ nimirum ipsa Socratis, Platonis & Aristotelis est) sectantibus & amantibus hæc eius commendatio & lucubratio gratissima futura sit. Nam cùm Academiæ Principum illorum iudicium & auctoritatem, in tractandis rebus illis secutus sit: nemo est, nisi qui Academicus Philosophus verbo quàm factis esse malit, qui laudatissimum illud & pulcherrimum institutũ improbare possit. Quanquam horter, cùm alios huius laudis & gloriæ æmulos fortasse habiturus sit, vt incumbere ad examinandas & iudicandas de his rebus enunciatas & traditas sententias, & ad ponderanda ordinis momenta singula ne desistat. Nam hoc si faciat, primùm ille quod prouerbio dicitur, *Posteriores curas priuribus sapientiores animaduertet.* & præterea verissimum quod versu quodam Mimico dicitur,

Discipulus est prioris posterior dies,

intelliget: deinde cùm æmulis illis in longè præstantissima palæstra, non sine summa laude & gloria versabitur. Prudentissimè autem Isocrates & ipse ex Socratis diatriba ac medijs Academiæ spacijs profectus, in exordio Euagoræ tali emendatione & correctione ait omnes artes & literas plurimùm creuisse semper, & crescere. Vtinam verò ad omnia omnium literarum & disciplinarum genera excolenda ita quidam eruditione & prudentia insignes studium, laborem & operam conferrent; haberemus profectò artes illas & literas non solùm cultiores, sed multò etiam breuiores, & ad intelligendum discendúq; faciliores. Quod vt in Iurisprudentia hoc modo excultæ, certissimè euenturum M. Cicero libro illo. 1. de Orat. affirmauit, ita in Physicis, Ethicis, & in aliis literis, disciplinis & artibus omnibus pariter tractatis, tandem euentus & ipsa adeò experientia verissimum fore demonstrauerit.

ORNA-

ORNATISSIMI ET DOCTISSIMI VIRI D. M. RODOLPHI GOCLENII Physicæ apud Marpurgenses Professoris Epigramma in Physicas partitiones D. ADOLPHI SCRIBONII.

SI Logicen tollas, sublata scientia cuncta est:
Et, si quid remanet, fabula & umbra manet.
Tollatur magno Titania lampas ab orbe:
Et cæca videas omnia nocte premi.
Tollatur lumen Logices ignisq́, Promethei:
Et parvus tenebris mundus apertus erit.
Nec nisi pondus iners rerum indigesta q́, moles,
Et rude regnabit, quod fuit ante, chaos.
Et sine norma tibi, sine lege, sine ordine certo,
Omne quod à nobis instituetur opus.
Ac quid erunt artes? quid erunt? monstrosa Chimæra,
Geryonésve (labos Herculis) ore triplex:
Truncúsve informis, vel cassum lumine corpus,
Vel mancum & mutilum naribus, aure, pede:
Quinetiam inuersum (risum teneatis amici)
Hæret vbi ad plantas ventre sequente caput.
Ergo Socraticos quòd consectaris amores,
Et methodo Physicen lucidiore doces:
Hinc tibi concilias Phœbeo ex ordine multos,
Eximis & fato nomen, Adolphe, tuum.
Filo Ariadneo Theseus, Cicero ore stiloq́,
More Cato, ingenio Dædalus, arte Plato:
Alter Anagnostes, & Socratis æmulus acri
Iudicio, inuictus mole laboris Atlas.
Verum, iustitiæ numen, prudentia, sanctè
Cui culta est: artis sit typus ille tuæ.
Quodq́, iubar cæcæ Naturæ affulsit, adauge
Hic labor, at læus hæc magna docentis erit.
At cupis Oceanum parua constringere concha?
Scilices hoc mirum est vnius artis opus.

Paruis Mundi ingens tabulis arctare theatrum
Sic Mensorq́, Soli Cosmographusq́, solent,
At nec disceptata satis, nec cognita certò
Stant firmamentis ista vel ista suis?
Aspicimus rerum naturam, vt nobile portæ
Mirabunda videt vacca recentis opus.
Anceps iudicij, nec certa est alea veri:
Multa in natura multa sepulta latent:
Quæ non scrutari solerti indagine fas est,
Si vel menti acies Carneadea foret,
Auspice Natura, Methodo duce, & Arte magistra,
Et comitante Vsu: quod sumus, omne sumus:
Nec tamen ingenio, methodoq́, nec arte, nec vsu
Eruere in lucem quod latet omne licet.
Desinat ergo Sophos lima mordacius vti,
Nec sub iudicium singula verba voces.

IN PHYSICAM SCRIBONII D. Io. THOMAE FREIGII Iurisconsulti & Philosophi Phalecium.

Scriboni Physicæ Magister artis,
Qualem secula vix nouem tulerunt:
Quòd paruo licet, at bono libello,
Docto, inquam simul & polito & apto,
Naturæ cupis vniuersa magnæ
Sic mysteria lucidare, tamq;
Constanti methodo, hercule, & patente, vt
Nil hac in breuitate abesse possit:
Paruis gratia quanta rebus insit
Ostendis: quid enim? minuta certè
Gemmæ corpora habent: sed ánne paruæ
His vsres, decus, aut minus perenne?
Ista fac igitur tua polita
Vt tandem breuitate dissipatas
Artis tu Medicæ hinc & inde partes
Cogas, expolias q, digerás q,
Tunc te secula cuncta prædicabunt.
Coi mirificum senis magistrum,
Scriboni Physicæ magister artis,
Qualem secula vix decem dederunt:

Basileę ἐν τῇ ἀκμῇ λοιμικῇ a. d. xxiiij. Octobr. anno Epochę Christianæ CIↃ IↃ XXCII.

AD D. GVIL. SCRIBONIVM Philosophiæ & Medicinæ Doctorem Epigramma.

Magna nouenarum dissensio facta Sororum
Scriboni, Physices, dum tua scripta legunt.
Qualibet inuentrix vult esse laboris, & artis
Quæ tamen ingenio sunt sacra facta tuo.
Magnus Aristoteles, Plato diuinus honores
Affectant: dicunt & tua scripta sua.
Iuppiter aethereo rixis se miscet Olympo,
Dicens, Scribonij sunt sacra scripta mei.
Et pater hos Phœbus ridens, labor esto Sororum
Inquit Aristotelis: sive Platonis opus:
Attamen hic methodo vincit Scribonius omnes,
Solus & ingenij dexteritate fugat.
Noster Aristoteles, Plato quoque noster amicus
Scriba tamen mendis purgat vtrumque meis.

IOAN. STECHMANNVS I.V. Doctor, BASILEAE Rauracorum 16. Octobris, Anno 1582.

RERVM NATVRALIVM DOCTRINAE

D. D. Gulielmi Scribonij,

LIBER I.

PRIMVM DE SPIRITVALIBVS rebus, deinde de corporatis simplicibus, & concretis brutis.

PHysicá est rerum naturalium scientia.

Res naturalis est essentia per se subsistens.

Rei naturalis facultas siue agendi potestas est quælibet qualitas. Omnis enim substantia suam habet efficiendi virtutem.

Natura autem omnis vel formata tantùm est, vel materiata.

Formata natura est simplicissima, quę per se solius formæ suæ proprietate absq; corpore consistit.

Huius generis sunt mentes, siue spiritus.

Spiritus sunt essentiæ formatæ rationales & immortales.

Ratio est facultas spirituum, intelligentiam voluntatemque ciens.

Intelligentia est functio omnia omnino cognoscens.

Voluntas est functio omnia liberrimè eligens.

Spiritus alius infinitus est, alius finitus.

Infinitus est solus Deus.

Deus est spiritus infinitus, & ab æterno optimus.

Essentiæ

Essentia nempe prima & suprema, sed tamen absque principio, eaq; vnica & indiuisibilis.

Deus autem est tum Pater, tum hypostasis à Patre existens.

Pater est persona deitatis omnium aliarum naturarum creatrix.

Hypostasis à Patre existens est tum Filius tum spiritus sanctus.

Filius est persona hypostatica à Patre coessentialiter genita.

Spiritus sanctus est hypostasis ab vtroq;, Patre & Filio procedens.

Finiti spiritus sunt essentiæ ad imaginem Dei altissimi factæ.

Eiusmodi sunt tum dæmones, tum hominum animi.

Dæmones sunt spiritus finiti, Dei creatoris ministri: à quo ministerio Angeli nuncupantur.

Hi post Deum summa rerum intelligentia præditi hominum actiones diligentissimè obseruant.

Dæmones vel boni sunt, vel mali.

Boni sunt, qui in natiua sua dignitate persistentes in cœlis Deo assistunt, diuinæ eius beneficentiæ dispensatores.

* Ceu legati siquidem & consiliarij res humanas administrant, non tantùm gentibus & prouincijs totis, sed singulis etiam pijs fidelissimi custodes addicti.

Hi sæpe hominis vel alia figura assumpta comparuerunt, sed nunquam nisi à Deo mitterentur iussa eius expedituri.

Mali genij sunt spiritus Deo rebelles, omnium malorum authores, impijsque puniendis tanquam lictores destinati.

* Vnde à cœlesti sede deturbati aerem vniuersum occuparunt ad decipiendum homines subdolè & versutè circumeuntes.

* *Lapsum Angelorum Pherecides significasse videtur vbi describit Ophin serpentem dæmoniacum rebellantis, & à diuinæ mentis placito deficientis exercitus antesignanum & principem*

cipem fuisse. Similiter Empedocles, testè Plutarcho in tractatu de Fœnore, meminit dæmonum quorundam, quos vocat ὑφανοπετεῖς è cœlo ruentes.

Et hi sæpissimè fallaci specie assumpta dæmonum bonorum præsentiam simulantes plurima curiosis hominibus mentiuntur: interim cultores suos ad virtutem adhortantes.

Vix tamen comparêre solent, nisi cogantur, & vel superstitiosis ritibus, vel fictis nominibus diuinis vocentur, vt videlicet quosuis eò melius præstigijs suis irretire possint.

Tantùm de Genijs: sequitur de Anima.

Animus hominis est creatura spiritualis corporibus hominum informandis à Deo inspirata.

Spiritus enim hic corporis humani consociationem perpetuò amplectitur, indéque suam differentiam nanciscitur.

Vnde etiam pro varia organorum huius corporis constitutione variè afficitur.

Animi hominum vt intellectus ita voluntas quoq; post lapsum primorum parentum multũ deprauata est: vt tenebris obductus: & quasi coactus animus pessima quæq; solummodò eligat & approbet.

Intelligentis eius facultatis discursus fit tum inuentione, tum iudicio.

Inuentio est rerum omnium cognoscendarum excogitatio. Iudicium est inuentorum plenior examinatio atque discretio.

Iudicium animæ vel simplex est, vel compositum.

Simplex est quo res ipsas vel rerum affectiones simpliciter perpendimus. Vbi spectatur potissimùm rerum veritas vel falsitas.

Vtriusq; autem illius si contingens sit iudicium: opinio, hoc est, incerta notitia: si necessarium, scientia, id est, certa & constans cognitio oritur.

Compositum iudicium, quod etiam collectum dicitur,

tur, est quo res alias ex aljs simul componendo colligimus.

Iudicantur hoc modo tum dubia in primis quæ videntur: tum axiomata varia simul collecta.

Rerum dubiarum iudicium, peperit syllogismum. axiomatum variorum ex aljs deductio, ordinatam dispositionem.

Hucusque de rebus formatis: sequitur de materiatis.

Natura materiata est essentia in corpore motui obnoxio subsistens.

Motus autem eiusmodi in corporibus vniuersis causa est ipsorum forma: ab hac enim sola omnis etiam mutatio dependet.

Quò perfectior igitur formę cum materia corporis fuerit coadunatio, eò corpus quoque perfectius & durabilius erit.

Mobilis porrò eiusmodi naturæ qualitates vel manifestæ sunt, vel magis occultæ.

Manifestæ sunt, quæ facilè & euidenter obseruari & cognosci possunt: eæque vel principes sunt, vel ab his ortæ.

Principes qualitates sunt, quæ reliquis vniuersis originem præbent.

Et hæ vel fortiores sunt, vel languidiores.

Fortiores, quæ maiorem agendi vim obtinent: vt calor & frigus.

Calor est qualitas congregans homogenea, & heterogenea simul congregans. Ita aurum cum auro, & aliud quoduis cum suo simili facilius coniungitur: aurum verò ab argento etiam hoc modo separatur.

Frigus qualitas est, homogenea pariter & heterogenea simul congregans: vt videmus tempore hyberno res etiam diuersissimas à frigiditate aeris similiter constringi: vt lapides, stramina, stercoramenta.

Languidiores sunt quarum minor est actio: vt humor & siccitas.

Humor

Humor est qualitas difficulter termino proprio consistens.

Siccitas est qualitas facilè proprio limite determinabilis; vt ostendunt corpora quibus hæc inest: ea enim facilius in suo loco quo viuunt aut mouentur, manent, sicuti ligna, lapides & alia.

A principibus ortæ qualitates sunt, quæ à primis profluunt: id quod accidit illis vel immediatè, vel mediatè.

Immediatè à primis deriuantur, quæ vulgò secundæ nominantur: & quidem vel à singulis primis, vel pluribus simul.

A singulis primis qualitatibus oriuntur tactiles: dictæ hoc nomine, quod tactu potissimum obseruari possint.

A calore nimirum oritur tum Raritas, tum Leuitas. Calor enim resoluens & aperiens corporum meatus, relaxat eos, & ampliores reddit, vt ipsa etiam leuiora fiant.

Raritas verò est qualitas spacijs inanibus sine vacuis corpora intercipiens: quæ apparet in spongijs, aquis, nubibus, cineribus, &c.

Ob hanc qualitatem vas cineribus repletum tantundem aquarum imbibet, quantum alioquin vacuum illud capere possit. Item proiectis in aquam lapidibus etiam grandioribus nullum vacuum oritur, sed partium tantummodò ob raritatem vtrinq; in se coactio.

Leuitas est qualitas à calore orta sursum omnia euehens.

Vbi intelligas hanc copiosius inesse corporibus rarioribus, eaq; accendi etiam facilius, etiamsi minus sint calida, quia in omnibus partibus profundioribus ignem citius concipere possunt: quemadmodum calami præsertim aridi celeriter exuruntur.

A frigore oritur & densitas & grauitas: frigus enim virtute sua congregante partes corporis magis cogit, vt coacta corpora etiam ob ponderositatem deinceps grauiora fiant.

Densitas est qualitas à frigore orta, solidius, firmiusq; corpora constringens: vt in silice, cote.

Grauitas est qualitas deorsum mouens, ob cuius abundantiam Mercurius infimum quemq; locum petit, vt vel plumbum ei supernatet. Eoq; rursum grauius est aurum, quia longè etiam densius.

Ab humiditate prouenientes tactiles qualitates sunt mollities, tenuitas ab aerea, lenitas, lubricitas ab aquosa.

Humiditas enim partes corporum emolliens, & per substantiam eorum transiens, facit vt facilius simul attenuari & expoliri possint.

Mollities est qualitas humiditatem participans, corpora tactui cedere faciens, qualis apparet in carne, cerasis, prunis, &c.

Tenuitas est qualitas, qua partes corporum subtiliter comminuuntur: cuiusmodi est in aere.

Lenitas est qualitas corpora plana & æqualiter composita reddens, vt in crystallo gemmisq; alijs.

Lubricitas est qualitas lævitatem corporũ procreans.

A siccitate ortum trahunt durities & asperitas: item friabilitas & ariditas. Exhausto enim succo asperiora aridioraq; omnia sunt.

Durities est partium exiccatarum congelata magis crassities.

Asperitas est partium inæqualis prominentia, vt in rudi pumice & alijs.

Friabilitas est quæ corporum partes minus cohærentes facit, vt facilius atteri queant: vt in sale, saccharo, arena, &c.

Ariditas est qualitas nimium corpora exiccans.

Adhuc de qualitatibus primis, & quæ ab ijs singulis immediatè proueniunt secundarijs: sequitur de coloribus.

A primis verò qualitatibus diuersimodè simul coniunctis oriuntur reliquæ sensibiles.

Harum ortus vel obscurior est, vel manifestior.

Obscurior ortus est qualitatum, quæ primarum vnde oriuntur radicem non simpliciter & absolutè semper arguere & demonstrare possunt: vt est color corporum.

Color est splendor corporis lumine illustrati. Hoc diuersimodè omnino corpora tinguntur: prout videlicet post humiditatem magis minusue decoctam parum aut multum luminis recipiunt.

Color autem vel simplex est, vel mixtus.

Simplex est qui è nullis constat alijs: vtpote tum albedo, tum nigredo.

Albedo est color simplex in corpore tenuiore multa luminositate constans.

Oritur hæc ex humido aereo plenius excocto: copiosus siquidem aer ob tenuitatem multum luminis in se continet.

Nigredo autem est color in corpore crassiore, exiguæ luminositatis particeps.

Hæc prouenit similiter ab humiditate: sed vel aerea adusta, vel aquea cruda terræ commixta.

Aere enim excluso & humido exhalante à flamma adusto, atra fiunt corpora: vt apparet in ijs maximè, quæ ignis lambit. Item in terrarum partibus, quæ ob humiditatis aquosæ, quam calor imbecillior coquere non potest abundantiam, nigrescunt.

Mixtus color est, qui è simplicium contemperatione producitur.

Mixtus vel exquisitè medius est inter simplices: vel alterutri eorum propinquior.

Medius est qui ex vtroq; simplici oritur: vt rubedo.

Rubedo est color æquali simul albedinis & nigredinis combinatione constans.

Alterutri extremorum simplicium propinquior est, qui ex alterutrius cum media rubedine commixtione oritur: vt quilibet alius.

Eiusmodi est flauedo, color croceus: item viridis & purpureus.

Flauedo est color è plurima albedine paucioreque

rubedine mixtus: vt si sumantur duæ albedinis partes & vna rubedinis.

Crocius color est, qui maiore rubedine minoreque albedine constat.

Viridis est color è nigredine copiosiore & rubedine minore contemperatus.

Hic cæteris gratior apparet, quoniam omninò nitidus est, & multo simul humore constans.

Est enim humor tantum nitidus, vbi videlicet crassum humidum leuiter excoctum est, & in poros aerem admittit, corpora virescere incipiunt, vt ostendunt cauitates ab imbribus sæpius madefactæ, quæ cum ex plumis nigredinem contraxerint, & aliquot deinde diebus calore Solis aruerint, virides euadunt.

Purpureus deniq; color est qui è multa rubedine & pauciore nigredine commiscetur.

Explicatis coloribus: sequitur de saporibus.

Manifestior est ortus qualitatum mixtilium in saporibus & odoribus. Ex his enim facilius principes qualitates vnde oriuntur arguere possumus.

Sapor est qualitas è siccitatis per humorem percolatione genita.

Sapores originis illius ratione vel calidi sunt, vel frigidi.

Calidi, vel vehementer sunt calidi, vel mediocriter.

Vehementer calidi sapores sunt, acrimonia, amaritudo, salsedo.

Acrimonia est sapor linguam mordicans, & valde dissoluens: qualis est in pipere, zinzibere, allio, cepis, & alijs.

Amaritudo est sapor linguam erodens, & ad profundũ penetrando ipsam vehementer adstringens: qualis est in felle, nitro, aloe, & alijs.

Salsedo est remissior amaritudo, sic dicta, quod in sale potissimùm deprehendatur.

Mediocriter calidi sapores sunt dulcedo & pinguedo.

Dulcedo est sapor calidus linguam leniens, & cum suauitate

uitate applanans, qualis est in lacte, melle, sacchato, vino & alijs.

Pinguedo est sapor eadem ferè præstans, sed absque suauitate: qualis est in butyro, adipe, oleo & similibus.

Frigidi sapores sunt, qui à frigiditate orti adstringendi facultatem obtinent: omnesque in essentia vel crassiore, vel tenuiore.

In crassiore sunt acerbitas, austeritas.

Acerbitas sapor est frigidus linguam fortiter contrahens & exasperans: vt velut humorem ab ea exprimere videatur: qualis est in fructu glandium, pyris syluestribus, in illice, fago, arbuto.

Austeritas est sapor frigidus, linguam minus contrahens: qui deprehenditur in fructu myrti, malicorio, & alijs multis.

In tenuioris essentiæ corporibus est aciditas.

Aciditas est sapor frigidus, linguam mordicante tenuitate diuidens & vellicans: qualis est in agresta seu omphacio, in oxalyde, aceto, & similibus multis.

Absolutis saporibus: sequitur de odoribus.

Odor est qualitas è sicci terrei caloris exustione attenuati cum humido euaporabili commixtione proueniens.

Si igitur calor bene concoctum humidum cum sicco probè congrueque etiam permisceat, bonus odor: sin verò malè, malus ac fœtidus generatur.

Vnde in Oriente nascuntur res odoratiores: quia ob loci caliditatem plenius aduri, exiccari & defecari possunt.

Et quæ in nostris regionibus odorata crescunt, acria: quia sicciora, plerunque magis fragrantia fiunt.

Hæc de qualitatibus, quæ singulæ à primis immediatè oriuntur.

Mediatè à principibus ortæ qualitates sunt quæ in-

seruentu aliarum maximè tactilium à primis profluunt.

Eiusmodi qualitates sunt facultates generandi carnem à siccitate, & leni detersione cicatricem inducendi à valida siccitate & vi constringente: glutinandi ab iisdem, sed moderatioribus.

Tantum de qualitatibus manifestioribus: sequitur de occultioribus.

Occultæ qualitates sunt, quæ diuturna tantum experientia cognoscuntur.

Ab ipsa siquidem forma, adeoque tota rei essentia hæ qualitates procedunt: vnde etiam specificæ dicuntur.

Illa autem nos in plerisque latentes, & minus nomine suo perspecta, difficilius etiam qualitates eiusmodi obseruari possunt.

Occultæ proinde qualitates sunt vel per ἰδιοσυγκρασίαν propriæ, vel per συμπάθειαν patheticæ contributæ.

Ἰδιοσυγκρασίαι sunt congenitæ & natiuæ cuiuslibet rei proprietates.

Hæ simul cum speciebus suis, à quibus prouenium, planè cœlestes sunt.

Itaque etiam pro diuersa cœli syderumque positu plerăque reguntur.

Persertim verò in materia subiecta, certis temporibus, certisque modis ritè præparata efficaciores deprehenduntur.

Hoc enim modo forma eas efficientes certis temporibus à forma syderum, cui similis est, melius excuscitatur: quibus non in omnibus talis præparatio requiritur.

Eiusmodi qualitas est Magnetis in attractione ferri: præoniæ ad propellendum epilepsian: fœniculi in morbis oculorum: scolopendriæ in epaticis.

Nec mirum est, si reperiantur etiam in hoc ordine qualitatum, quæ vel dæmones fugare possint.

Patheticæ qualitates sunt, quæ mutua quadam compassione fiunt.

Compassio illa vel concors est συμπαθεια: vel discors ἀντιπαθεια.

Sympathia est naturalis rerum coniunctio, siue concordia. Talis est in ficu arbore, & feroce tauro: is enim ad ficum alligatus mitescit. Olea virginis alicuius manu decerpta & plantata vberiores profert fructus. Ocymum maledictis & conuitijs lacessitum dum seritur, vberius & celerius nasci dicitur.

Huic etiam non immeritò adscribitur sanguinis è corpore interfectorum ad contactum præsentis rei profluuium.

Antipathia est naturalis rerum discordia: qualis est inter rosarum odorem & vultures, ac scarabæos. Illi enim rosarum odore extinguuntur. Similiter capri & hirci plantarum culturæ veneno sunt.

Adhuc de rerum materiatarum communibus qualitatibus: sequitur de earum rerum speciebus.

Naturæ materiatæ vel simplices sunt, vel concretę.

Simplices sunt essentiæ rotundæ è nihilo primùm vniusmodi compositione factæ.

Simplices essentiæ vel constantes sunt, vel minus constantes.

Naturæ constantes sunt essentiæ propter perfectiorẽ formam diutissimè durantes.

Eiusmodi sunt tum cœlum, tum stellæ cœli.

Cœlum est corpus constans ex aqua, in firmissimam essentiam instar pellis extensa concameratum.

Materia enim cœli est aqua in tenuissimum halitum mixta, cum soliditate diffusa: quo sensu *Schamaim* Hebraicè dicitur, quòd ibi in cœlo aquæ sint. Et hac tensione expansione que aqua antè liquida & fluida ab aquis inferioribus distincta fuit.

Cœli orbis tum immobilis est, tum mobilis.

Immobilis est orbis cœli extimus subtilitate splendidissima coruscans.

Adeo enim fulgore coruscat, vt omnium mortalium visionem exuperet. Vnde à luciditate & splendore cœlum Empyreum dicitur.

Hic orbis cœlestium omnium naturarum domicilium est. In hoc siquidem Angeli, aliique beati, perpetuo gaudio fruuntur. Dei coram intuentur. Huc etiam Enoch, Elias, & Paulus Apostolus ante obitum raptus fuit.

Vt enim Angeli hominumque animi finiti sunt, ita finitum quoque locum: nempe in cœlo illo Empyreo esse occupant.

Mobilis cœli orbis est firmamentum.

Firmamentum est cœlum perpetuò mobile, omnia inferiora suo circumflexu regens: quod à firmitate & stabilitate sic dicitur.

* Circummouetur autem totus ille orbis ab ortu versus occasum 24. horis, diem naturalem adimplentibus.

* *Ex præscripto legis nostræ non hoc loco, omissa est doctrina de decimo, nono, aliisq; fictitiis cœli orbibus, & circulis imaginariis: quippe qui nullam habent subsistentiam corporea materia formaq; constantem.*

Et hæc prima fuit species corporum constantium: sequitur de altera, videlicet de stellis.

Stella est essentia constans in cœlo posita, aliisque inde lucem præbens.

Lucidior interim alia stella est alijs ob puriorem vel impuriorem materiam.

Nec tamen vlla apparet aut lucet interdiu præter stellam Solis, reliquas maiore suo lumine obfuscantis.

Motus stellarum omnium vel simplex est, vel varius.

Simplex est quando omnes stellæ ab occasu versus ortum simpliciter circumaguntur.

Varius est quatenus motu suo trepido nunc Septen-

trio-

trionem, nunc Meridiem petunt.

Et pro hoc diuerso motu atque positu diuersas etiam singulæ stellæ virtutes & qualitates in inferiora cient.

Exerunt autem suas virtutes sydera vel per se singula, vel ob aliorum aspectum.

Aspectus ille syderum vel coniunctus est, vel oppositus.

Coniunctus vel in eodem loco, vel in diuerso.

Coniunctus in eodem loco aspectus fit, cùm duæ pluréſue stellæ in eodem cœli loco coniunguntur. cuius nota datur ☌.

In diuerso loco qui contingit, vel propinquior est, vel remotior.

Propinquior est Sextilis dictus, cùm stellæ duobus signis distant. huius nota est ✶.

Remotior est tum quadratus, tum trigonus.

Trigonus est cùm quatuor signis stellæ distant. cuius nota hæc est △.

Quadratus fit cùm stellæ tribus signis à se inuicem distant. nota huius est □.

Oppositus aspectus fit cùm ex diametro sidera distant. cuius nota datur ☍.

Ortus verò item que occasus Poeticus qui dicitur, vel verus est, vel apparens.

Verus iterum Cosmicus est vel Acronychus.

Cosmicus siue matutinus ortus, est stellæ alicuius cum Sole, vel paulò post eum, apparitio.

Occasus Cosmicus est stellæ infrà Occidentem descensio, Sole è regione illucescente.

Acronychus, siue Vespertinus ortus, est stellæ vespertino tempore supra Orientem, Sole interim occidente, sublatio.

Occasus Acronychus est stellæ vnà cum Sole, vel paulò post eum, descensio.

Acronycè igitur occidunt stellæ, quæ cosmicè oriuntur: quæ autem acronycè oriuntur, cosmicè descendunt: vnde versiculi illi,

Cosmicè descendit signum, quod acronycè surgit:

Cronycè descendit signum, quod cosmicè pergit.

Apparens tum ortus, tum occasus, est Heliacus.

Heliacus ortus est stellæ, quæ vicinis Solis radiis contecta erat paulò post Solem apparitio.

Occasus Heliacus est stellæ, quæ post Solis occasum in Occidente apparuerat, propter fulgorem eius propinquiorem, occultatio.

Hæc in genere de stellis earumq; motu: sequitur de earum speciebus.

Stellæ cœlorum, quæ numerari possiunt, aut inerrantes sunt, aut errantes.

Inerrantes sunt stellæ firmamenti, quæ quasi immobiles insensibiliter propemodum monentur: quo sensu fixæ dicuntur à tarditate motionis.

Septuaginta siquidem & duobus annis vnum solummodo gradum, cuius spacio quindecim miliaria Germanica respondent, motu suo conficiunt.

Et eandem interim omnes inter se & ab alijs singulis distantiam perpetuò retinent.

Cognoscuntur porrò hæ stellæ è sua scintillatione. Scintillare autem videntur, quia oculi nostri ab illarum claritate constricti in nobis tremebundi redduntur.

Stellarum eiusmodi inerrantium corpora tam grandia suut, vt singulæ earum suæ quantitate terram superent: & omnes quidem magnitudine, suo ordine sextuplici.

Primæ magnitudinis stellæ corpore suo totum terrarum orbem centies septies superant cum vndecim sexagesimis quartis.

Secundæ magnitudinis sunt, quæ terram excedunt octogies septies.

Ad tertium ordinem pertinent quæ terra maiores sunt septuagies bis cum triente.

Ad quartum ordinem referuntur, quæ terram sua mole excedunt quinquagies quater.

Quintum locum tenent stellæ terra maiores partibus triginta & vna.

Sextæ

Sextæ denique differentiæ sunt terra maiores decies octies, & paulò amplius.

Stellæ autem inerrantes, vel formosiores sunt, vel magis deformes.

Formosiores sunt, quæ certa configuratione, aut certis imaginibus, quarum 48. obseruatæ sunt, comprehenduntur.

Et imagines istę vel in medio cœlo sunt, vel in extremo.

In medio cœlo sunt, quæ nominantur Animantia 12, vnde etiam locus Zodiacus dicitur:

Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo,
Libraq;, Scorpius, Arcitenens, Caper, Amphora, Pisces.

Aries est primum Zodiaci signũ 13. stellis Arietis imaginem repræsentantibus, constans.

E quibus duæ in cornu existentes tertiæ sunt magnitudinis: tres aliæ in cauda eius, & vna in posterioris dextri pedis extremitate quartæ sunt magnitudinis.

Taurus secundum signum est triginta duabus stellis Tauri effigiem constituentibus exornatum.

Ex his quinque in fronte eius reliquis lucidiores Hyades dicuntur, quòd pluuiarum sint genitrices: quarum maxima oculus Tauri est pallilicium sydus. Septem verò in humero eius, omninò quidem exiguæ, sed tamen ob propinquam coniunctionem conspicuæ Virgiliæ & Pleiades dicuntur.

Pleiades autẽ vocantur ἀπὸ τοῦ πλεῖν: quòd nauigationis tẽpus ostendant. Verno enim tempore oriuntur, autumnali iterũ occidunt: inter quę tutissimũ est nauigare.

Tertium in Zodiaco signum est *Geminorum*: quod stellæ potissimùm efformant 18.

Huius imaginis stellarum in vtriusque capite vna est clarior secundæ magnitudinis: altera versus Orientem Pollucis vel Herculis nomine dicta: altera versus Occidentem Castor, siue Appollo.

Aliæ quinque sunt tertiæ magnitudinis.

Prima & secunda in duobus illis eius, qui australior est: tertia in sinistro eiusdem femore: quarta in pede eius sinistro: quinta in dextri pedis extremo.

Quartæ

Quartæ magnitudinis sunt duæ in humeris eius qui australior est, & vna in eiusdem latere dextro: duæ etiam in humeris Borealioris, & in eiusdem sinistro calcaneo vna.

Cancer quartum signum est, nouem stellis quodammodo obscurioribus constans.

Stella Cancri nebulosa in pectore est, quæ Præsepe dicitur.

Reliquæ omnes sunt quartæ magnitudinis: quatuor in medio corpore quadrilateram figuram Asini constituentes: duæ etiam in eius ore: altera versus Septentrionem magis: altera versus Austrum: duæ denique in duobus pedibus.

Quintum signum est *Leonis* sidus lucidum, 27. stellis illustratum.

Ex huius stellis præcipuæ sunt decem sequentes: duæ nimirum primæ magnitudinis, quarum altera est in corde eius: altera etiam splendida in caudæ extremitate.

Secundæ magnitudinis tantum est, quæ medium colli locum tenet.

Tertiæ magnitudinis stellæ sunt in Leone: duæ in capite eius: duę etiam in collo eius: quinta in sinistra iliorum parte: sexta super sinistrum femur: septima in ipso femore sinistro.

Prope caudam etiam Leonis aliæ septem stellæ sunt, quas Comam Berenices vocant.

Sexto occurrit *Virgo* alata, 26. stellis conformata: quarum vna præ cæteris splendida in sinistra manu Spica Virginis dicitur, primæ magnitudinis est.

Tertiæ magnitudinis sunt sex.

Prima in sinistra alę exortu: secunda in eiusdem extremitate: tertia & quarta in duobus cinduræ eius lateribus: quinta in dextro femore: & sexta in pede qui magis ad Boream spectat.

Quartæ magnitudinis duæ sunt: vna in tibia Virginis dextra: altera in sinistro pede.

Libra sequitur, stellis octo exornata: è quibus illustriores sunt sequentes.

Duæ

Duæ secundæ magnitudinis: quarum altera est in parte oris septentrionali: altera in eiusdem parte australi.

Item quatuor ad quartum ordinem pertinentes: duæ nimirum in medietate duarum chordarum: quibus lanx australis suspenditur: duæ itidem in initio chordarū, quibus lux septentrionalis sustinetur.

Scorpij imago 21. stellis conformata est: sed 14. solummodò magis conspicuis.

Ex ijs eor Scorpij, media videlicet illarum trium, quæ in pectore eius conspiciuntur, secundæ magnitudinis est.

Tredecim reliquæ sunt tertiæ magnitudinis: tres in fronte eius: duę in medio corpore: duæ etiam in cauda, altera in principio, altera in extremitate eius. Sex deinceps in sex ordine dispositis caudæ spondylis.

Sagittarij signum sequitur stellis 31. constans.

E stellis Sagittarij duodecim splendidiores sunt: & quidem duæ sunt secundæ magnitudinis: vna in sinistro genu parte anteriore: altera in calcaneo sinistro eadem parte.

Reliquæ decem tertiæ sunt magnitudinis.

1 In ferrato sagittæ acumine. 2 In sinistra manu. 3 In parte eius australi. 4 In parte eius Septentrionali. 5 In sinistro humero. 6 In latere sinistro. 7 In dextro calcaneo pedis anteriori. 8 In posteriore parte pedis dextri. 9 In tibia sinistra pedis posterioris: & vna in ijs, quæ in cauda existunt.

Capricornus sequitur 18. stellis depictus: quarum conspicuæ magis sunt 12. sequentes.

Tertiæ magnitudinis duo: duæ in cornu altero: tertia in sinistro genu: quarta est vna è duabus quæ sunt sub ventre: quinta & sexta in caudæ principio: septima in media cauda: vltima in eius extremitate.

Quartæ magnitudinis sunt: vna in pectore: duæ in spina dorsi, & altera è dictis duabus, quæ sunt sub ventre.

Aquarius est vndecimum Zodiaci signum, stellis 42. hominis aquam ex amphora effundentis effigiem referentibus constans.

E stellis

E stellis autem Aquarij sequentes tantummodò decem clariores conspiciuntur.

Vna primæ magnitudinis splendida in extremo aquæ affusæ.

Reliquæ nouem sunt tertiæ magnitudinis: duæ in amphora siue vase: altera in orificio: altera iuxta fundum: aliæ duæ in duobus humeris: quinta in cubito dextro: sexta & septima ex ijs quæ sunt in manu sinistra: octaua in tibia dextra: nona denique vbi aqua effunditur.

Piscium imago in Zodiaco est signum 34. stellis, Pisces coniunctos exprimentibus, exornatum.

Ex harum numero lucidiores sunt 9. tres videlices tertiæ magnitudinis: vna in ore Piscis australis: duæ in ligamine Piscium iuxta nodum, quo Piscis borealis cauda sc. iungitur.

Quartæ magnitudinis sunt reliquæ: prima in dorso Piscis australioris: secunda in ventre eius: tertia in cauda: quarta in medio eius ligamenti: 5 in ventre Piscis borealis: vltima in eius dorso.

Adhuc de imaginibus stellarum in Zodiaco: sequitur de alijs, quæ sunt in extremitate cæli, vltra videlices citraq; Zodiacum.

Imagines stellarum vltra citraq; Zodiacum, vel Aquilonares sunt, vel Meridionales.

Aquilonares sunt, quæ Septentrionalibus hominibus conspiciuntur.

Eiusmodi notantur Cynosura, Helice, Draco, Bootes, Corona Ariadnes, Hercules, Cepheus, Lyra, Gallina, Cassiopeia, Perseus, Heniochus, Serpens, Serpentarius, Sagitta, Aquila, Delphinus, Pegasus, Equiculus, Andromeda, Triangulus.

Cynosura siue Vrsa minor est signum septem stellis, suo complexu figuram plaustro similem depingentibus, constans.

Stellæ huius omnes nobis sunt semper conspicuæ.

Ex ijs quinque plaustrum ipsum referunt: reliquæ duæ

duæ bobus trahentibus assimilantur.

Vna in caudæ extremitate: duæ in sinistro humero: item quę; duæ in cauda: altera in initio: altera in medietate: & reliquæ duæ versus sinistram aliorum partem.

Helice signum est Aquilonare 27. stellis Vrsæ maioris effigiem referentibus conformatum: quarum conspicuæ magis sunt 12.

Harum secundæ magnitudinis sunt sex: prima in dorso, & quidem in ipso angulo figurę quadrilateræ: secunda in eo: tertia in sinistro femore: tres autem reliquæ in caudæ principio, medio & fine sunt.

Tertiæ magnitudinis itidem sex sunt: vna earum quæ in posteriore parte dextri pedis sunt: quatuor in pede sinistro, quarum vna ad dextram: altera in parte anteriore: reliquæ in reliquis partibus elucent: vltima denique propè initium caudæ.

Draco, siue Anguis, inter Vrsas sinuoso flexu prostratus continet stellas 31.

E quibus luculentiores sunt 13. ordine sequentes: octo minimum magnitudinis tertiæ: vna in extremo capite: altera supra dextrum oculum: tertia in arctiore parte ventris: reliquæ autem quinq; in cauda eius.

Quartæ magnitudinis quinq; sunt: tres numirum in colle, secundum rectitudinem sitæ, & duæ in ventre.

Bootes est signum Septentrionale, propè Vrsam vtranq; 22. potissimum stellis constans.

Hunc quasi digito monstrat cauda Vrsæ maioris.

Stellę autem eius insigniores sunt 12. vna primæ magnitudinis inter vtrumq; femur, quę eximiè splendida propriè Arcturus dicitur.

Quatuor magnitudinis tertiæ sunt: quarum prima supra sinistrum humerum est: secunda in media spina dorsi: tertia in dextro femore iuxta genu: & alia in sinistro calcaneo.

Quartæ magnitudinis sex sunt: vna in capite: altera supra dextrum humerum: tertia sub sinistro brachio: quarta in medio clauæ quam manu tenet: & alia in eiusdem fine: & vltima in cinctura.

Corona

Corona Ariadnes, imago est Septentrionalis octo stellis instar semicirculi condecorata: quarum illustriores sex sunt. Secundæ magnitudinis vna omnium splendidissima.

Quartę magnitudinis sunt aliæ quinque: nempè duę iuxta splendidissimam: ex vtraque parte videlicet vnæ: tres aliæ in altera tantum parte ordine sequentes.

Hercules sydus est Septentrionale sextum, 28. stellis constitutum, hic in genua curuatus per caudam Draconis ad equatorem abeunti sit obuiam.

Ex stellis, eius potissimùm notantur tertię magnitudinis sex numero.

Vna in capite: duę in humeris: item vna in dextro brachio, & talis in dextro latere: vltima denique in coxa sinistra.

Quartę magnitudinis sunt quinque aliæ: vna è tribus in sinistra manu, qua pellem Leonis tenet: duę in coxis, dextrâ & sinistrâ: vna etiam in genu sinistro: & alia denique in dextri pedis extremitate.

Cepheus imago quadam tenus obscura, propè Cynosuram & Draconem stellis vndecim constans: quarum magis conspicuę numerantur 8.

Tertiæ magnitudinis vna supra dextrum humerum.

Quartæ magnitudinis sunt reliquæ 7. vna in pilo: duę circa dextrum cubitum: altera videlicet supra, altera verò infra eum: item vna in sinistro brachio, & alia in cinctura prope spinam dorsi: duę etiam aliæ in pedibus, dextro & sinistro.

Lyra, quę etiam Vulturis cadentis effigie notatur, sidus est in cœlis Septentrionale, decem stellis ornatum.

Ex his primę magnitudinis est splendida illa in initio, quę sola etiam Lyrę nomine dicitur.

Tertię magnitudinis sunt duę è quatuor illis, quę in dorso Lyrę apparent.

Quartę magnitudinis septem sunt: duę iuxta splendidam: item duę reliquę in Lyrę dorso: vna inter Lyrę chordas: & duę aliæ in eius extremitate.

Gallina, quę etiam Cygni nomine dicitur, est nonum signum Aquilonare, stellis septendecim conspicuum: è

quibus

quibus splendidiores sunt vndecim.

Secundæ magnitudinis vna illustrior in cauda eius existens.

Tertij ordinis quinq; sunt: vna in capite, duæ in alis: in singularũ videlicet flexu vna: & alia quoq; in sinistræ alæ extremitate: vltima deniq; in pectore.

Quarti ordinis itidem quinque sunt: vna in medio collo: altera in dextræ alæ extremitatibus: duæ in pedibus, in vtroque vna.

Cassiopeia imago est decima Septentrionalis, sedili resupinato incumbens capite: & stellis 13. conformata.

E stellis autem istis clariores sunt octo.

Tertiæ magnitudinis quatuor: in renibus, in dextro lumbo iuxta sedile, in medio sedili, in sinistro genu.

Quartæ magnitudinis totidem: vna in capite: altera vbi sedili innititur: tertia in sinistro brachio: quarta in altero pede.

Perseus imago est vndecima, stellis nouendecim condecorata. E quibus decem sunt præ cæteris insigniores.

Secundæ magnitudinis duæ: vna spendida in dextro latere: altera insignis illa in capite Medusæ, quod Perseus sinistra manu tenet.

Tertiæ magnitudinis sunt quinq;: vna in humero dextro: altera est vna è tribus in dextro latere: tertia in sinistro genu: quarta in sinistro calceneo: vltima in sinistri pedis extremitate.

Quartæ magnitudinis tres aliæ: vna in capite: altera in dextro genu: & tertia propè splendidam in capite Medusæ.

Heniochus Pegasi pedibus subiectus, imago est auriga, in sinistro humero capram gestantis, tredecim stellis lucens.

E stellis eius sequentes decem sunt præcipuæ.

Primæ classis est illa sinistri humeri, quæ Capra dicitur.

Secundæ magnitudinis est alia in humero sinistro.

Tertiæ sunt: vna in dextro cubito: duæ in duobus calcaneis.

Quartæ magnitudinis quinque sunt: vna ex ijs quæ sunt in capite: duæ in manibus, videlicet in dextra & sinistra manu vna: & alia in sinistro cubito.

Serpentarius, siue Ophiuchus est imago Æsculapij, suis manibus serpentem tenentis: vigintiquatuor stellis conspicua.

Stellæ huius insigniores sunt duodecim.

Tertiæ magnitudinis sex sunt: vna in capite: duæ in sinistra manu: item in sinistro femore: deinde tum in genu dextro, tum in calcaneo dextro vna.

Quartæ classis totidem: nimirum vna è duabus in dextro humero: duæ in dextra manu: item vna è duabus in sinistro humero: & alia ex ijs quatuor, quæ sunt in dextro pede: vltima denique in sinistri pedis planta.

Serpens ab Æsculapio dependens est eiusdem nominis animal 18. stellis notatum.

In Serpente decem stellæ sequentes sunt præcipuæ.

Quinque tertij ordinis: quarũ vna est in initio capitis: duæ in initio colli: totidẽ deniq; in primo serpentis flexu.

Quarti ordinis itidem quinque: vna in dextro oculo: altera in caudæ flexu: item vna post dextram manum, qua cauda inflectitur: reliquæ duæ iuxta caudæ extremitatem.

Sagitta est imago telum referens: quinque stellis propè Aquilam conspicua.

E stellis eius vna est quartæ magnitudinis, in ferreo sagittæ acumine.

Reliquæ sunt quintæ magnitudinis: vna videlicet priori vicina: altera in media ferri longitudine: tertia ad eius finem: quarta in extremo illius qua parte chorda impellitur.

Aquila signum est effigiem aquilæ auis repræsentans: sex stellis illustratum.

Stellarum eius vna est secundæ magnitudinis in colli principio.

Tertiæ magnitudinis quatuor sunt: in sinistra ala: in collo: propè splendidam in dicta ala: item in cauda: vna deniq; in capite eius quartæ magnitudinis conspicitur.

Delphi-

Delphinus eodem in loco decem stellis configuratus apparet: è quibus septem tantùm sunt notiores.

Tertiæ magnitudinis quinque: quarum quatuor in capite, & vna è tribus illis, quæ in cauda sunt.

Quartæ classis, reliquæ duæ in cauda eius existentes.

Pegasus est signum viginti stellarum, configuratione equi alati imaginem referens.

Duodecim verò stellæ in eo reliquis clariores sunt.

Secundæ magnitudinis: vna in vmbilico: & duæ in ala dextra: altera videlicet in summitate eius: altera in extremitate.

Tertiæ magnitudinis: in dextro genu: item in humero dextro, & in collo vna.

Quartæ sunt sex: vna supra dextrum oculum, & similis in ore: duæ in pectore eius coniunctæ: reliquæ in vtroq; calcaneo singulæ.

Equiculus est imago minoris equi, quatuor stellis nubilosis expressa.

Andromeda signum est vigintitribus stellis conspicuum.

Stellæ eius illustriores sunt duodecim: octo nimirũ tertij ordinis: quarum duæ sunt in duobus humeris: vna iuxta dextram manum: itemq; vna in cubito sinistro: tres in cingulo: & vna deniq; in pede sinistro.

Reliquæ quatuor sunt ordinis quarti: quàrum tres in manu dextra sunt: & vna in calcaneo dextro.

Triangulus est imago triangularis quatuor stellis notata.

Stellæ eius tres in tribus angulis sunt tertiæ classis: quarta stella quæ est in media basi, est etiam quartæ magnitudinis.

Adhuc de imaginibus cœli in parte Aquilonari: sequitur de Meridionilibus.

Meridionales cœli imagines sunt, quæ in plaga mundi Austrina antipodibus nostris potissimùm apparent.

Eiusmodi numerantur quindecim: Cetus, Orion, Eridanus, Lepus, Syrius, Procyon, Argo, Hydra, Crater, Cor-

uus, Centaurus, Lupus, Ara, Corona Austrina, & Piscis maior.

Cetus est signum Meridionale viginti duarum stellarū configuratione, ceti marini figuram ostendens.

E stellis autem Ceti lucidæ magis sunt tredecim: quarum vna secundæ magnitudinis: quæ quòd in medio sit, venter Ceti vocatur.

Tertiæ verò, nouem sequentes: vna in ore eius: duæ in dextra maxilla, & vna in dorso: duæ etiam in cauda, ac totidem propè eam: vltima deniq; ex illis, quæ quadrilatoram figuram exhibent.

Quartæ magnitudinis sunt tres reliquæ in quadrangulari figura.

Orion est imago trigintaocto stellarum positu, virum in lumbis zona cinctum exprimens.

Stellæ autem eius notiores sunt duodecim: quarum duæ sunt primæ magnitudinis: altera in dextro humero aliquantulum rubra: altera in sinistri pedis extremitate paulò splendidior.

Secundę magnitudinis sunt: tres splendidæ in cingulo, & vna in sinistro humero.

Tertiæ autem sunt, quatuor in clypeo eius positæ: vna etiam in manubrio ipsius gladij: item vna in eiusdem extremitate.

Eridanus figura est trigintaquatuor stellarum instar fluuij eiusdem nominis, quem hodie Padum vocant, diffluens.

Lucidiores Eridani stellæ sunt 10. primæ videlicet quantitatis vna in fine fluminis splendida.

Tertiæ sunt septem: vna in fluuij initio, & vna in media eius longitudine, non procul à Ceti pectore: tres in tertia eius parte. Similiter etiam illa quæ in eiusdem inflexu Ceti pectus tangit: & denique vna finem propemodum fluuij.

Ad quartum ordinem refertur, quæ inter stellas in tertia fluuij parte positas quarta est.

Lepus signum est cœli Meridionale, duodecim stellis clarum.

Stellæ

Stellæ autem in hoc lucidiores sunt octo: duę tertij ordinis: quarum altera est in medio Leporis ventre: altera verò sub ventre.

Quarti autem ordinis sex numerantur: prima in ore leporis: secunda in altero iliorum: tertia in crure sinistro posteriore: duæ sequentes in sinistro pede: quarum altera est in parte anteriore, altera in posteriore: vltima autem in eius cauda.

Syrius est astrum cœli Australe stellis octodecim, Canis maioris effigiem referens.

Splendidiores autem huius stellæ sunt octo sequentes.

Primæ magnitudinis est vna in ore eius lucidissima.

Tertiæ autem sunt, quatuor: prior in ventre eius inter posteriora femora: altera in cauda: duæ reliquę in pede dextro: anteriore & posteriore partibus.

Tres reliquæ ad quartam magnitudinem referuntur: duæ in collo, & vna in spina dorsi.

Procyon est imago Caniculam referens, in Meridie, duabus stellis ornata.

Harum vna est primæ magnitudinis, in scapula eius admodum splendida: altera quartæ magnitudinis, in collo.

Argonauis signum cœli est, 45. stellis lucens: quarum clariores sunt 18.

E stellis istis altera in remo Australi, quam propriè Canopum vocant, est primæ magnitudinis.

Secundæ autem sex sunt: duæ splendidiores in malo nauis, & vna in ipso corpore: duæ etiam aliæ in carina, & vltima in sponda.

Tertiæ insuper sunt vndecim: nempe in medio remo Septentrionali: in remo Australi, & inter vtrunque istum remum vna: duæ in fune quo antennæ ad malum alligantur: item in media naui: & in puppi totidem: ac demque duæ in carina, quarum altera non procul est à prora.

Hydra imago est Meridionalis, stellis viginti quinque, Serpentem referens.

Stellæ huius syderis præ cęteris conspicuæ sunt quatuor.

tuordecim.

Vna ſecundæ magnitudinis in primo hydræ flexu, non procul à collo.

Tertiæ verò magnitudinis decem videntur: nempe in ſummo capite: ſupra ſiniſtrum oculum in naſo: in maxilla: in ore: in ſingulis videlicet hiſce partibus vna: deinde duæ in initio colli: & totidem in tertia ferè eius parte poſt primum flexum: vltima in caudæ extremitate.

Crater eſt imago poculum bibendo idoneum referens, eaque ſeptem ſtellis expreſſa.

Et omnes iſtæ ſtellæ ſunt quartæ magnitudinis: quarum priores duæ videntur in anſa eius: vna deinde in extremo margine: ſimiliter in pede, ſuper quo locantur, duæ ſunt.

Corvus eſt ſydus ſeptem quoq; ſtellis lucidum.

Ex iis tertiæ magnitudinis quinque conſpiciuntur: nempe in capite, in roſtro, in ala dextra, in ſiniſtræ alæ exordio: in pede altero.

Vna autem quartæ magnitudinis eſt in ſiniſtræ alæ extremitate: vltima minus ſplendida eſt.

Centaurus Chiron eſt imago triginta ſeptem ſtellis conſpicua.

Pulchriores autem eius ſtellæ ſunt 14.

Prioris magnitudinis eſt tantùm ſplendida illa in priore parte dextri pedis.

Aliæ quinque ſunt ſecundæ claſſis.

Vna in extremitate corporis humani: reliquæ in pedibus: duæ nimirum in poſteriore pedum parte, dextri & ſiniſtri: & totidem in dextri calcanei parte anteriore & poſteriore viſibiles.

Tertiæ magnitudinis ſtellæ tres ſunt: duæ in duobus humeris, & vna in dextro brachio.

Quartæ inſuper claſſis quinq; conſpiciuntur: quarum vna in capite eſt: item in medio dorſo: & ſub ſiniſtro humero vna: duæ etiam in ſiniſtra manu.

Lupus ex Lycaone tranſmutato ortus, imago eſt ſtellis nouendecim configurata: quarum ſplendidiores ſunt tredecim ſequentes.

Tertiæ

Tertiæ magnitudinis, vna in ventre: item vna in dextro crure posteriore: tertia in posteriore parte dextri pedis.

Quartæ magnitudinis decem sunt: quatuor in capite eius, quadrangularem figuram constituentes: vna in humero sinistro: & similis in spina dorsi: duæ insuper in cauda lupi: atq; duæ in priore pede sinistro.

Ara Cœli, siue Altare, septem stellis exornata lucet.

E quibus sex sunt quartæ classis: vna est in medio ferè altari: item vna in eius fundamento: tres in medio igne: vna etiam in summitate ignis.

Vltima denique est quintæ magnitudinis in primo altaris gradu.

Corona Australis, quæ Bacchi quoque nomine dicitur, est imago tredecim stellarum: è quibus septem in primis lucent.

Nempe quartæ magnitudinis quinque: quarum vna est in medio arcu Boreali: vna item in principio arcus Australis, & quæ hanc sequuntur versus Austrum tres reliquæ.

Quinti insuper ordinis sunt duæ aliæ, quæ eidem in medio Australi arcu positæ succedunt.

Piscis Austrinus, qui Syriæ populorum Deus habitus fuit, sydus postremum est, duodecim stellis condecoratũ, quæ omnes, tantùm exceptis duabus, sunt illustres.

Vna in ore eius splendida primæ magnitudinis: tertiæ itidem vna, quæ stellam propè caudam sequitur.

Quartæ autem classis sunt octo: vna in summo capite: item in maxilla: duæ aliæ in ore iuxtà splendidam primam: adhuc vna in dorso, & quæ hac ipsa in spina dorsi superior est: item in cauda Piscis, & propè eam alia.

Hucusq; de inerrantium, siue fixarum stellarum imaginibus: sequitur de Planetis, siue stellis errantibus.

Planetæ sunt stellæ in citeriore cœlo, varium inter se motum conficientes: quo sensu Latinè errantes dicũtur.

Varietas ista motionis præter aliarum stellarum cur-

sum accidit: quòd in partibus cœli quę singulis planetis attributę sunt: sese circulariter mouentes fiant vel Stationarij in absíde inprimis tum summa, tum ima: vel etiam Retrogradi.

Stationarij sunt planetæ, quando ad definitum aliquem terminum venientes, sui corporis ad aliam partem conuersione cursum inhibent, ideoq; immoti quasi subsistere videntur.

Absis, siue Aux summa, est locus globi planetarum supremus: ad quem si moti fuerint, altius ascendere nequeunt: & à terris sunt remotissimi, vnde etiam Apogæon dicitur.

Absis, siue Aux ima, est locus è contrario prioris infimus: ideoque nobis propinquissimus: quare & Perigæon vocatur.

Retrogradi fiunt planetę, cùm se rursum à statione cómouentes non progrediuntur eò, quò prius intenderant: sed partem aliquam confecti itineris retro legunt.

Virtutes planetarum, quæ æquè variæ sunt atque motus eorum, fortiores omninò fiunt, tum in propria domus inhabitatione, tum in coniunctionibus: secus verò minutiores.

Domus propria singulorum planetarum hic intelligitur illud signum Zodiaci, in quo primò omnium in vniuersali creatione singuli, secundùm Astronomorum determinationem, conditi sunt.

Et hisce generaliter præmissis, sequitur sigillatim de singulis.

Stellarum verò errantium aliæ eodem & constante splendore lucent: aliæ diuerso.

Eundem splendorem obtinentes mouentur cursu vel impari, vel pari.

Impari cursu mouentur stellæ errantes: quarum singulæ proprium motionis obseruant.

Eiusmodi planetæ sunt superiores: Saturnus, Iupiter & Mars bellicosus.

Horum coniunctio vel communis est, vel specialis.

Communis est, quando tres illi simul in vna aliqua facie

cie aut termino coniunguntur, vulgò dicitur Coniunctio maxima.

Hæc propter raritatem motus portendit res maximas, & omninò mirandas: & Sole præsertim eos aspiciente regnorum quorundam & climatum destructionem, & eiusmodi alia.

Et sigillatim si eiusmodi coniunctio fiat in signo aliquo Zodiaci igneo, denotabit vehementiorem siccitatem.

Si in signis fiat aqueis, multitudinem pluuiarum arguit. In aereorum aliquo, significat ventorum impetuosam copiam.

In terrenis autem superfluitatem frigoris præostendit: ac denique in masculinis detrimentum masculorum animantium: in fœmininis contrà fœmininorum noxam significat.

Specialis porrò eorundem coniunctio est tum media, tum extrema.

Media est Saturni & Martis: significans bella, dissidia, & contentiones regum præcipuè, & ducum: & in his quidem prosperum successum, si dominans in eorũ coniunctione sit bonus: sin verò malus, impedimentum atq; perniciem.

Extrema eorum coniunctio vel maior est, vel minor.

Maior est Saturni & Iouis, quæ sectas nouas aliaq; accidentia arguit. Et si Iupiter fuerit fortior, bonum erit: sin verò Saturnus, detrimentum & tribulationes, adeoque maxima discordia indicatur.

Saturnus proinde est stella plumbei coloris, 30. primùm annis cursum suum absoluens.

Planeta est masculinus diurnus, frigidæ atq; siccæ, vel etiam humidæ naturæ, ideoque melancholicus: sed malus, & non admodum fortunatus, cuius propria domus est in Capricorno & Aquario.

Regit itaque complexiones melancholicas, & inde ortos morbos eiusdem naturæ: item phlegmaticos viscosos, iterumque congelatos: videlicet lepram, cancrum, morphæam, &c.

Si autem dominetur in domo propria, facie & gradu debito: vtiliſſima contra iſtas infirmitates fieri poſſunt experimenta.

Principatus eius in conceptione hominum elucet, tum in primo menſe, tum multò magis iterum in octauo: quāobrem rarò qui in hoc menſe editur fœtus, propter malignitatem & frigiditatem Saturni, viuere diu poteſt.

Genitorum verò vitam gubernat, maximè in fine eorum, quando frigidi & pituitoſi ſunt ſenes.

Iupiter eſt ſtella errans lucida, 12. annorum ſpacio circulum ſuum percurrens.

Luciditas huius tam inſignis eſt, vt etiam vmbram de ſe ſpargat, præſertim in Pengæo: vnde etiam Phaeton à ſplendore dicitur.

Planeta eſt etiam maſculinus calidæ & humidæ naturæ, eiuſque benignioris: domos habens in Sagittario & Piſcibus.

Dominium præcipuè obtinet in ſanguineos, in iuniores, in lætitiæ operationes: ideoq; etiam in infirmitates vniuerſas, è ſanguine minus tamen aduſto genitas.

Et ſi ritè in ſua domo diſpoſitus ſit, tum ſub dominio eius ad prædictas affectiones optima quæq; remedia colligi poſſunt.

Sub huius etiam poteſtate homo eſt in vtero matris, tum in ſecundo menſe, tum magis iterum in nono: ideoq; tum temporis genitus plurimum vitalis eſt: eò quòd Iupiter quoq; vegetantis virtutis origo ſit.

Mars ſtella eſt in ordine errantium tertia, colore rutila, ſiue flammea, duobus annis ſuum curſum conficiens.

Planeta itidem hic eſt maſculinus: vehementer calidæ quaſi vrentis & ſiccæ naturæ: ideoq; quodammodo malignus, & infortunatus eſſe conſueuit: domos propriás habens, Arietem & Scorpium.

Vires ſuas prædominantes potiſſimùm exerit in cholericos, & feruidum motum iuuentutis, in bella & ſeditiones.

Itaq; ſi bene poſitus ſit in ſuo dominio, facie & gradu conueniente, ad phreneſin, ad febres, & præcipuè cauſona

sona aliasque affectiones ardentes curandum vtilissima remedia fieri & colligi possunt.

Hominem in conceptione præcipuè regit mense 3. vitam deinde eius disponens circiter annum maximè 40. adusque 50. & vltra. Estque virtutis in homine irascibilis origo.

Et hi fuerunt Planetæ, qui impari spacio circumuoluuntur: sequitur de inferioribus, qui pari cursu mouentur.

Pari temporis spacio mouentur Sol, Venus & Mercurius, qui annuo interuallo iter suum conficiunt.

Sol est stella errans, omnium lucidissima, temporum vicissitudines describens, & vitam inferiorum fouens.

Vt enim lucis, ita caloris quoque & facultatis vitalis vniuersæ scaturigo est: qualitate pollens calida & sicca mediocriter.

Domum possidet vnicam in Leone.

Regit autem affectiones calidas & siccas: ideoque sub dominio eius ad eiusmodi passiones remedia formari possunt optima.

Potentia eiusdem in conceptione hominum elucet mense primum quarto; postea verò vitam eorum disponit in primis à vicesimo secundo adusque quadragesimum primum annum.

Stella Solis si in orbis sui apogæo, aut perigæo feratur, fit Solstitium.

Solstitium vel æstiuale est, vel hybernum.

Æstiuum solstitium est Solis altissimi, ideoque diei longissimi determinatio.

Contingit hoc nostris temporibus 12. vel 13. Iunij in principio Cancri.

Hybernum est Solis à nobis remotissimi, ideoque diei breuissimi terminus.

Accidit autem in principio Capricorni 11. vel 12. Decembris.

Motus insuper Solis, causa etiam est Æquinoctiorum, Æqui-

Equinoctium est diuturni nocturniq́ue spacij, siue temporis æqualitas.

Æquinoctium aliud Vernale est, aliud Autumnale.

Vernale est, quod contingit in principio Arietis: 11. plerunque vel 12. Martij, tempore Veris.

Autumnale est, quod in principio Libræ mense Septembri accidit, tempore Autumni.

In ijs siquidem punctis cœli si Sol constitutus sit, per sex signa in nostro hemisphærio conspicua mouetur, & per totidem in plaga mundi nobis oppositа.

Quamuis puncta & tempora vtriusque Æquinoctij variari soleant.

Venus est stella errans candidissima: vnde ob venustatem, quam à claritate luminis obtinet, sic nominatur.

Planeta hic proximè Solem currens, cum modò antecedit, modò sequitur.

Antecedit Solem matutino tempore, quare tum etiam Lucifer dicitur.

Subsequitur eum tempore vespertino Occidentem, quando Hesperus, item Vesperugo appellatur.

Qualitas Veneris est frigiditas & aerea humiditas: domum habentis duplicem in Tauro & in Libra.

Amat iuuentutem, itemq́ue mulieres & vxores: adeoq́ue dominium habet in omnes ægritudines frigidas & humidas, quæ circa partes maximè genitales contingunt.

Si igitur contra eiusmodi affectiones excedentes salubre aliquod remedium quærere & colligere velis: id faciendum si Venus in sua domo sit facie & gradu debito.

Vires suas in conceptione hominum præcipuè ostendit, & quidem quinto mense: vitam verò eorum deinceps disponit ab anno 14. ad annum vsque 22.

Mercurius stella est errantium minima, parumper albicans.

Naturam habet variam & omninò versatilem: cum calidis calidus, cum frigidis etiam frigidus est: sequitur enim

enim naturam eius cui coniungitur.

Domos occupat Geminos & Virginem.

Imperium autem habet potissimum in animæ hominum accidentia, vtpotè cogitationes, easque profundiores, adeoque cognitionem, studium, scientiam & scripturas. Vnde etiam quia artes Mathematicæ in primis excellentes in cõmutationibus & negotiationibus mercatorum versantur, ille à mercemonijs dictus est.

Quaproper sub eius dominio commodum fuerit inchoare studia literarum, ijsue operam nauare: nuncios & rumores referre, Tum enim maiorem habebunt veritatem.

Conceptionem hominis regit potissimum mense sexto: vitam deinde eius disponit etiam à quarto anno adusque decimumquartum.

Mercurius si cum superioribus planetis coniungatur, præter alia redundantiam pluuiarum, submersiones & ruinas significat. Similiter quoque si cum Venere iungatur in mansione humida.

In domo autem propria, significat ventos maximos, motumque aeris valde impetuosum.

Tantum de Planetis eundem splendorem obtinentibus: sequitur de diuersimodè lucentibus

Diuersimodè lucentes planetę sunt Luna & stella cometarum.

Luna nimirum stella est errans in ordine infima: 27. diebus, & horis 7. metam constitutam attingens.

Stella hęc quamuis proprio lumine etiam luceat, maximam tamen copiam sui luminis à Sole mutuatitiam habet.

Sed quia essentia eius admodum inæqualis est, vtpotè alicubi rarior, alicubi verò crassior: idcircò inęqualiter radijs Solaribus colluſtratur.

Nempe pars eius à Sole auersa tota opaca est: altera Solem ipsum respiciens luminosa est: & eius quidem tanta solùm portio conspicua est quanta nobis obuertitur:

vnde

vnde diuersæ corporis Lunaris apparationes fiunt:

Luminosa pars Lunæ aut coniungitur cum Sole, aut abeo digreditur.

Coniuncta Soli Luna primis quatuor cuiuslibet mensis diebus tegitur à maiore lumine radiorum solarium: quod tempus dicitur nouilunij.

Digrediens à Sole magis magisque illustrata, iterum oculis nostris apparet.

Apparitio Lunæ vel partialis, est, vel plena.

Partialis sit tum ante, tum post oppositionē: illa crescens, hæc decrescens Luna dicitur.

Partialis autem omnis vel minor est, vel maior.

Minor est tum corniculata, tum dimidiata.

Corniculata seu Falcata Luna est, quando in cornua excauata primum augeri incipit 4. cuiuslibet mensis die, distans à Sole duobus signis siue gradibus 60. item post oppositionem die 26.

Dimidiata, siue diuidua Luna est circa diem plerunque septimum: & iterum post oppositionem die mensis 22. cum tribus signis à Sole aut gradibus 90. distat.

Maior apparitio partialis, Lunæ est gibbosæ, aut prætumidæ, quando pleno eius orbi adhuc quidpiam deest: circa diem 11. & post oppositionem die 19. quatuor signis aut 120. gradibus á Sole distans.

Plena apparitio Lunæ est, cùm diametraliter Soli opponitur circa diem ferè 14. quando plenè lucens aut plenilunium dicitur.

Hæc paulatim marcescens decrescit, atque imminuitur, donec iterum Soli coniungatur: id quod fit circa diem mensis 30. Interea temporis decrescens appellatur, & specialiter quidem ijsdem quibus ante apparitionem nominibus.

Hæc de Luna: sequitur de Cometis.

Stella cometarum, est stella errans, varium motum & splendorem in regione planetarum obtinens.

Stella

Stella est rarioris admodum apparitionis: nunc infra nunc suprà alios planetas conspicua: ideoque etiam gratissima quæque prænunciare solet.

Nempe bella sæpius ob infelicem aspectum Solis & Lunæ in eclipsi, aut coniunctione superiorum planetarum.

Et quia aer diutius ab ea afficitur, pestem & interitum animantium: item quia sursum à cometa attractis multis exhalationibus terra multum, exiccatur, ex aridítate ortam sterilitatem, & demum annonæ caritatem denunciat.

Adhuc de Planetis: sequitur de Planetarum Eclipsibus.

E planetis aliquando lumine deficiunt, & præ cæteris occultantur Sol & Luna.

Contingit vtriusque defectus in Zodiaco, si luminaria illa duo sint in nodis suorum circulorum, vel omninò prope ipsos.

Nodi sunt intersectiones circulorum, qui à Solis ac Lunæ cursu conficiuntur: eorumque figura Draco dicitur.

Ex his alius superior est, ascendens dictus, vulgò Caput Draconis. Alius inferior, seu descendens: Cauda Draconis dicitur.

Ascendens nimirũ nodus est punctum illud, vbi Luna à media parte Zodiaci, quam lineam Ecliptícam vocant, digrediens, ad verticem nostrum accedit.

Descendens nodus est, vbi Luna digrediens iterum à vertice nostro remouetur.

Defectus autem siue Eclipsis luminarium vel totalis est, vel partialis.

Totalis est totius syderis obscuratio, quæ contingit in ipsis intersectionibus medijs.

Partialis est in vna tantùm parte luminaris obfuscatio, quæ prope nodum alterutrum contingit.

Eclipsis proinde *Solis* est radiorum Solis ab oculis hominum

num saltem exclusio.

Accidit hęc ob interpositionem Lunę, propter propinquitatem radios solares sua crassitie excludentis & auertentis: & propter Solis à terra distantiam.

Eodem modo, quo exiguum aliquod corpus ante oculos nostros positum sępe montem vel amplissimum tegere potest.

Interpositio autem illa fit in coniunctione vtriusque planetę.

Termini coniunctionis vltra citraque nodos describuntur: in Septentrione 20. gradibus, 40. minutis. In Meridie 11. gradibus, 22. minutis.

Si enim paulò longius extra nodos Luna euagetur in latitudinem: ita Solem prętcrit, vt nullam eius partem perstringat.

Partialis proinde defectus Solis vel maior fit, vel minor, prout coniunctio corporum directa fuerit.

Maximè Sol obscuratur, adeoque totaliter ferè, si centra luminarium & visus noster secundùm linearem rectitudinem coniungantur: quam coniunctionem vocant Apparentem.

Eclipsis Lunæ est, luminaris Solaris in Luna priuatio.

Contingit illa in oppositione, Luna incurrente in vmbram terræ diametraliter in Solem & Lunam positæ.

Vmbra enim terręe, ceti corporis opaci lucido Sole minoris; figuram referens coni, aut rectæ pyramidis, maior est quàm Luna, adeoque etiam vltra sphęram eius extenditur: idcircò Luna in eius vmbram incurrens occultatur.

Termini ecliptici oppositionis à nodis vltraque citraque 15. tantummodò gradibus determinantur.

Sed quoniam Luna rarò tam propè ad eclipticum pertingit, rariores fiunt defectus lunares.

Totalis Lunę obscuratio, quamuis ab omnibus in eodem hemisphærio viuentibus conspiciatur: Orientalibus tamen tardius, Occidentalibus verò citius apparet.

Tantum

Tantum de naturis constantibus: sequitur de minus constantibus, utpote de Elementis.

Minus constantes naturæ, sunt essentiæ corporatæ; ob formam ignobiliorem haud diu durabiles. cuiusmodi sunt elementa.

Quamuis enim forma ista ob cæcitatem mentis nobis minus appareat: manifestè tamen varios motus & effecta producit.

Elementa autem sunt essentiæ simplices, minus constantes, rerum concretarum, siue mixtilium matrices atque domicilia.

Hæc vna cum cœlo Deus in principio creauit, singulaque perfectè & absolutè exornata, à reliquis singulis distinxit, vt in ijs res alię vniuersę corporatæ sedem suam & habitationem habere possent.

Et hanc ob causam ijs, qui res corporatas mobiles tantùm in physicis considerarunt, dicta fuerunt elementa, & principia aliarum rerum, quasi prima & simplicissima in earum ordine, absque quibus cætera corpora subsistere non possent.

* Nam res mixtiles tanquam in vtero infantes in elementorum regionibus è propria singulę materia virtute cœli producuntur, ac denique fouentur & conseruantur.

* *Elementa non sunt principia materiata rerum mixtiliũ, sed sunt cælestiũ corporũ prima in quibus prius factis res alia fiunt & viuunt.*

Quamuis autem simplicia primùm facta fuerint elementorum corpora: ob mutuam tamen inter se coniunctionem, impuritatem quandam contraxerunt, quæ simplicatem quodammodo repressit, vt conseruandis corporibus alijs magnis essent idonea.

Ea insuper singula adiunctis essentię suę qualitatibus, variè corpora contenta afficiunt: sicuti æstuarium aut calidus quicunque locus animantia, & res alias etiam calefacit.

Elementum aliud pellucidum est, aliud obscurum magis & crassum.

Pellucidum, cuius essentia propter tenuitatem pellucidior est: & quidem pro maioris minorisue tenuitatis

ratione magis vel minus lucidum.

Magis pellucidum elementum est aer.

Aer est elementum pellucidissimum frigidiusculum & humidissimum.

Hic propter summam tenuitatem liquidissimus quoque est, & fluidissimus: ideoque facilimè dissipabilis, atque mobilis, omnem alium locum penetrare potest.

Frigiditas autem aeris non vbique æqualis est, sed alibi remissior, adeoque planè insensibilis, alibi intensior, calore nimirum Solis, vel propinquioris, vel remotioris aucta, seu diminuta.

Ideoque tres regiones, siue partes aeris proponuntur.

Suprema aliarum respectu calidissima, sicca, & luminosior, propter syderum cœli propinquitatem.

Hæc propter similitudinem qualitatum ex consuetudine tantum ignis nomine fuit dicta: vnde deinceps alij errore decepti proprium ex hoc aere elementum fecerunt.

Ignis enim quo in foeis nostris fruimur, est intensissima tantùm caliditas cum extrema siccitate in corporibus visibilibus: à qua videlicet corpora eiusmodi accedente motione aeris accenduntur.

Et summa ignis illius est accensus solummodò aer quare etiam ob aeream mobilitatem leuitaremque in altum semper ascendit.

Altera pars aeris, siue media, est frigidior & tenebricosa, propter qualitatum in reliquis partibus antiperistasim: tum etiam propter minorem radiorum Solis hoc in loco efficaciam.

Infima denique pars in qua nos degimus, indifferens est.

Nempe modò calida, propter radiorum solarium à terris reflexionem, qua ingeminantur quasi, & conduplicantur: & quidem calidior, vbi radij redisparguntur: modò frigida, ob corporum inferiorum absentibus radijs frigiditatem.

Aer proinde animantibus vniuersis adeò necessarius

est,

est, vt si vel ad dimidiam horam eo priuentur, diutius cō-seruari non possint.

Calorem enim eorum, quo sustinentur, contemperat, ac refocillat: ne citius langueſcat, & debilitetur.

Quò purior autem & tenuior hic fuerit, eò quoque salubrior: quo impurior & crassior, eò magis quoque perniciosus est.

Insalubris igitur est, qui stagni aut paludis propinquioris haltu inficitur, aut qui ob stagnum, siue flumen vicinum nebulosus est: item qui æditis montibus in valle incluſus non diffl atur: & qui animalium, olerum aut leguminum putredine fimóue coinquinatur.

Hæc de Elemento pellucidiore: sequitur de minus pellucido, vtpote de Aqua.

Minus pellucidum & tenue elementum est aqua.

Aqua est elementum minus pellucidum, humidum & frigidissimum.

In hoc Pisces in primis & animantia natatilia degunt, aliaq; etiam alimoniam suam inde capiunt.

Et quo naturę suæ propinquior, hoc est, limpidior & clarior fuerit aqua, eò quoque corporibus omnibus magis conueniens erit: vnde etiam leuissima aqua, quæ citò calefieri atque refrigerari possit, approbatur.

Elementaris autem eiusmodi aqua in terræ meatibus accensa thermas producit.

Thermæ videlicet aquæ sunt, ob calidorum corporum, vtpotè mineralium propinquitatem perpetuo calore scaturientes.

Et hanc ob causam omnes propemodum vim habent calefaciendi & exiccandi: qua frigidis humidisque corporibus in primis suppetias ferre possunt.

Aquæ proinde terrarum ostijs circunduntur: eæque vel maiore quantitate continentur, vel minore,

Maior congregatio est aquarum marinarum.

Aquæ marinæ enim, siue maria, sunt ingentes aquarum maximè salsarum, collectiones.

Salsedo autem maris oritur, tenuioribus partibus virtute syderum ex eo extractis, vt tantùm crassiores ac terrestres relinquantur.

Mare aliud vniuersale est, aliud particulare.

Vniuersale est, quod totam terram ambit, vtpotè Oceanus.

Oceanus alternis æstibus siue reciprocatione quadam accedit & recedit.

Hic in Oriente Oceanus Indicus: in Occidente Atlanticus: in Septentrione Hyperboreus, siue mare glaciale: in Meridionali plaga Meridionalis vocatur.

Mare particulare est, quod vel mediam terram ambit, vel in alijs certis partibus congregatur.

Per mediam terram ab occasu ex Oceano ad Orientem vsque extenditur mare magnum: vnde etiam Mediterraneum dicitur. Sed in diuersis etiam terrarum regionibus variis alijs nominibus appellatur.

Certis terræ partibus se insinuant mare Hircanum, Sinus Persicus: item Sinus Arabicus, quem Mare rubrum vocant: quamuis eiusdem coloris sit, cuius etiam alia maria.

Aqua minore quantitate congregata, est tum aliorum fluminum, tum fontium.

Flumina rapidus fit motus, torrentes: si exiguus, aut omninò nullus, stagnantes aquæ, siue lacus dicuntur.

Fontium aqua ad potandum melior est, quæ ex altis montibus profluit: & quæ ducitur per canales puriores & ampliores: è quibus ligni aut lateritij longè præstant plumbeis.

Quæ enim diffluit per canales plumbeos, præsertim angustiores, omnibus inconueniens & insalubris est: varias affectiones corporum producens.

Variant insuper aquæ tum colore, tum sapore.

Colore, quoniam varijs coloribus infectę reperiuntur.

tur. Viridis omninò est in Carpato monte. Lactea, in Glauca Mysenę oppido. Rubra conspicitur iuxta Radeburgum in Radeo Mysenæ fluuio.

Sapore differentes aquæ sunt salsę, acidę, amarę, vinosæ, aut quocunque alio sapore prædictę.

Salsæ fiunt aquę, vbi meatus earum veluti centre ignis in specubus, aut venis terræ extincti inficiuntur.

Acidæ fiunt è sulphuris insuper vapore admixto: earumque fontes Aciduæ nominantur. Quales sunt in Hassia propè Sualbachum. Item in agro Fridbergensi, & in vicinia nostra, salubres admodum Wildungæ in Comitatu Waldeccensi.

In Hyrcano Siciliæ agro, aqua tam acida est, vt incolæ eam pro aceto in edulijs vsurpare consueuerint.

Amari fontes in Scythia feruntur, quorum defluxus etiam amnem, in quem influunt, amarum reddunt.

Vinosæ aquæ, quæ vini optimi saporem referunt: in Naxo sunt, insula vna è Cycladibus Ægei pelagi. *Propert. Eleg. 3.*

Tantum de Elementis pellucidis: restat opacum, nempe Terra.

Terra est elementum crassum, frigidum & siccissimum.

Hæc perpetuò immobilis est, vt circa eam veluti centrum reliqua moueri possint.

Et vt maximè elementum hoc inæquale videatur, alibi altius, alibi humilius: æqualiter tamen vt reliqua, circulare est.

Quamuis enim plurimi sint alti terræ montes, speluncarumque concauitates; ipsa tamen versùs & æqualiter rotunda manet.

Adhuc de Naturis simplicibus: sequitur de Concretis.

Naturæ concretæ, siue mixtiles, sunt essentiæ corporeæ ex partibus diuersæ rationis coalitæ & commixtæ.

Ex varijs enim diuersarum etiam formarum rebus, vnius

vnius formæ species vnica & simplex resultare & compo-
ni potest: sicut ex cera, adipe, oleo, aliisq; liquoribus, siue
pulueribus, aut herbis, vnius etiam coloris atque speciei
medicamentum sæpe formatur.

Res autem eiusmodi mixtiles pro elementorum singu-
læ suorum affectione & constitutione diuersa, variè etiam
afficiuntur: ideoque aliæ aereæ, aliæ aqueæ, aliæ terre-
stres fiunt.

Quanquam enim ex elementis, ceu ex materia aliqua
essentialiter haud constent: in iis tamen sedem suam ha-
bentes similem omninò eorundem naturam constitutio-
nemq; obtinent.

Qualitatum verò in corporibus illis conuenientia,
aut proportionalis commixtio, ipsa quoq; temperamen-
ta facit.

Temperamentum enim est qualitatum in rebus mixti-
libus cohærentium proportio.

Temperamentum autem vel æquale est, vel minus æ-
quale.

Æquale, est conueniens vnicuiq; substantiæ commix-
tionis ratio: vnde etiam temperamentū iustitiæ dicitur.

Natura siquidem quod vnicuique corpori ad obeun-
das suas actiones conducit, in tali contemperatione po-
tissimum spectat: eiq; hanc ob causam quasi iustitiæ ritu
suum ius, communicat.

Itaq; hæc etiam temperamenti species propter diuer-
sitatem corporum, quibus inest, maximam latitudinem
obtinet: vt varij gradus æqualitatis esse possint.

Singula enim corporum genera suam siue propriam ha-
bent complexionis æqualitatem.

Et hanc actionibus potissimum functionibusue spe-
cialibus atq; proprijs metimur. Ita hominem bene consti-
tutum, siue temperatum dicere possumus, si omnes cor-
poris sui actiones ritè efficit: equum si velocissimè curre-
re queat, & sic deinceps.

Inæquale temperamentum est, quod dispari mix-
tione sustinetur: vbi nimirum qualitates aliæ alias ex-
perantur.

Qualis

Qualis commixtio, non solùm tactu, sed ex ipsa quoq; corporum substantia & compositione dignoscitur.

Et hoc vel simplex est, vel compositum.

Simplex, in quo vna aliqua princeps qualitas prædominatur.

Quod vel actu verè, vel potentia siue virtute inhæret.

Compositum est, in quo duæ qualitates excellunt: vt, porrò caliditas cum humiditate, vel siccitate: siue frigiditas etiam cum ijsdem coniuncta. Et hinc corpora alia sunt calida simul & humida, alia frigida & sicca, &c.

Hucusque de communibus rerum concretarum effectionibus: sequitur de earum speciebus.

Naturæ igitur concretæ, vel brutæ sunt, vel viuentes.

Brutæ sunt essentiæ vita destitutæ.

Quales sunt Meteora, quæ cum admiratione quadam in sublimi præcipuè aere apparent: vnde etiam sublimia corpora nominantur.

Materia meteororum est fumus calidus attractrice virtute astrorum exuscitatus aut, euectus.

Euehitur autem materia eiusmodi ad tredecim tantum miliaria Germanica, vt probatiores optici vniuersi ocularitèr demonstrant.

In hoc igitur aeris spacio omnia meteora generantur, nec altius euehuntur.

Fumus iste vel vapor est, vel exhalatio.

Vapor est fumus humidior, ex aquis præcipuè extractus: ideoq; in aquam facilè iterum mutabilis.

Exhalatio est fumus siccior è terris extractus, facilè inflammabilis.

Generantur autem Meteora è fumo, vel alterutro, vel vtroque simul iuncto.

Ex alterutro fumo orta prouenient, vel ab exhalatione tantum, vel ex vapore.

A sola exhalatione oriuntur ignita vniuersa.

De Meteoris ignitis.

Ignita Meteora sunt exhalationes ignis instar vere exar-

descentes.

Hæc vel simplicia sunt, vel mixta.

Simplicia sunt, quorum simplex omnino est exhalatio.

Apparent autem eiusmodi in parte aeris, vel superiore, vel paululum inferiore.

In superiore aere apparentia oriuntur ab exhalatione vel continua, vel discontinua.

Continua exhalatio est, cuius partes coniunctæ cohærent.

Estque vel crassior, vel rarior.

Crassior, nimirum vel inæqualiter crassa, vel æqualiter. Illius generis est ignis perpendicularis: huius verò Bolis, siue iaculum ardens.

Ignis perpendicularis est exhalatio inæqualiter crassa, in supremo aere, formã columnę pyramidalis referens.

Bolis est exhalatio æqualiter crassa, sagittæ ardentis ab vna parte in aliam transcurrentis figuram reddens.

E continua rariore exhalatione oriuntur candela accensa, & splendor nocturnus.

Candela accensa est exhalatio rara, & subtilis, quę ex aliquo dilutabilis continuè in parte superiore accenditur.

Splendor nocturnus, est exhalatio rarissima, & tenuis in summo aere accensa.

Exhalatio simplex discontinua est, cuius partes magis dispersæ sunt.

Et quidem vel duæ tantum, vel plures.

Duarum partium est Capra saltans: plurium verò scintilla volans.

Capra saltans, est exhalatio, velut in duas partes diuisa, longas quidem, sed latiores, quæ scintillationę sua quasi saltare videntur.

Scintilla volans, est exhalatio in plures partes dispersa, singulis seorsim inflammatis.

Ignita simplicia in inferiore aere apparentia sunt stella cadens, & ignis fatuus.

Hęc enim propter minorem materię suæ caliditatem altius euehi in aere non possunt.

Stella autem cadens est exhalatio superius inflamma-

ta, &

ta, & à nube iterum repulsa deorsum decurrens, vt cadere videatur.

Ignis fatuus, est exhalatio candelæ instar accensæ oblongior.

Hæc ventis agitata decliuiora loca potissimum petit: vnde noctu iter facientes, si eam sequantur, in præcipitia feruntur.

Ignis ille fatuus, vel vnus est, vel geminus.

Vnicus vel simplex est Helena: Geminus, siue duplex, qui Castorum nomine dicitur.

Tantum de ignitis simplicibus: sequitur de mixtis Meteoris ignitis.

Ignita mixta Meteora sunt, quorum exhalatio paulisper est impurior.

Ob admixtionem enim cuiusdam vaporis crassior est, & viscosior.

Eiusmodi ignita Meteora sunt Tonitru, Coruscatio, Fulmen.

Tonitru, est exhalatio accensa cum sono è nubibus erumpens.

Sonus ille, siue strepitus, oritur cum exhalatio siccior in nubibus frigidis per antiperistasin inclusa, compactas eas & densas violenter perfringit, vt fiat earum dissiptio, fragorem edens.

Eodem modo, quo in flamma ignis è ligno viridi arefacto & disrupto, strepitus aut fragor gignitur è pugna caloris & frigoris.

Coruscatio est accensum tonantis exhalationis, lumen altius super terram resplendens.

Hæc quamuis tonitru posterior sit, prius tamen appareat, eò quòd lux visionis longè celerior sit auditu, eiusque facultate.

Coruscatio si non admodum sit luminosa, sed albicans magis, & fere sine notabili fragore, Fulgetrum dicitur.

Albicans autem apparet propter maiorem subtilitatẽ.

Fulmen est exhalatio coruscationis spissior arctiusque

compositum, vehementius, & propè terram magis inardescens.

Fulmen si calore Solis intensissimo, & sui ipsius indueretur, lapis oritur, atq; disijcitur fulmineus.

Acutus autem fit lapis fulmineus, quoniam siccitate superius conglutinata vapor admixtus effugere nitens ad inferiora tendit: ideoque eam partem crassiorem facit.

Fulmen aliud subtilius est, aliud crassius.

Subtile est, quod ob tenuitatem tacta quælibet terebrando perforare solet, nullo notabili relicto vbiq; incendio: quare etiam siccum dicitur.

Fulmen crassius est, vel fuliginosum, vel simul vrens.

Fuliginosum, quod corpora, quæ transit, fuligine quadam relicta obfuscat.

Fulmen vrens, est quod ob crassitiei suæ terrestritatem multum ignis relinquit. quale hic Corbatchij superiore anno 1581. contigit, vbi audito tergemino fragore terribilissimo, præcelsissima templi in veteri ciuitate turris incensa ad 50. fere pedum longitudinem combureretur.

Hucusque de Meteoris ignitis: sequuntur de Aqueis.

Aquea Meteora sunt vapores plenius constricti.

Apparent autem vel in medio aere, vel in infimo.

In medio aere fiunt nubes, & quę ex nubibus oriuntur.

Nubes est vapor extremo medij aeris frigore coniunctus.

Si parua admodum sit, eaq; sterilis, Nubecula dicitur.

Suspenduntur nubes calore Solis eas attrahente.

Motu autem ventorum huc illuc in diuersas partes saepe agitantur.

In nubibus porrò diuersimodè à luminari alterutro illustratis varia efformantur idola: quæ quòd proprium materiam non habeant, sed in nubibus solùm videantur, Apparentiæ dicuntur.

Et idola eiusmodi conspiciuntur, vel directè sub luminaribus, vel ex opposito eorum.

Sub

Sub luminaribus oriuntur Parelij & Halones.

Parelios est idolum Solis in nube splendida & rorida, ad latus eius posita, à radijs refractis expressum.

Et sic sæpe duo, interdum plures Soles conspiciuntur.

Idolú simile si sub Luna appareat, Paraseline dicitur.

Halones autem sunt circuli in nubibus luminosi, circa extremitatem nigricantes, similiter è radijs luminarium reflexis generati.

Quamuis autem Lunam vel Solem proximè videantur ambire: directè tamen sub ijs in media aeris regione existunt.

Et frequentius apparet Halo Lunæ, quàm Solis: quoniam hic suis radijs materiam subiectam facilè potest dissoluere.

Idolum in nubibus Soli oppositum est Iris.

Iris autem est arcus varijcolos in nube concaua, rara & inæquali, è radiorum oppositi Solis reflexione formatus.

Si enim nubes in guttas resolui incipit: radij in eas, ceu in specula incidentes refractione sua circularem figuram eiusmodi efficiunt.

Arcus autē, siue semicirculus tantū sit, quia Iris generatur in opposito Solis, qui tempore apparitionis aut est in Horizonte, aut supra Horizontem, vt de lumine eius illud tantū videatur, quod secundum angulos æquales ad vnum punctum axis pyramidis radialis reflexum est.

Eò maior autem Iris est, quò propinquior Sol fuerit Horisonti.

Si plures videantur Irides, posteriores sunt è resplendescentia prioris: ideoq; sunt obscuriores.

Colores proinde Iridis sunt puniceus, viridis, cæruleus, & igneus, siue flauus.

Puniceus in extremitate arcus apparet, quia lumen in nube densiore: ideoq; nigricante refractum debilius est. Eiusmodi enim lumini debiliori, vaporis nigredo admixta puniceum colorem efficit.

Viridis oritur, quando lumen Solis nigredini vaporis

exactius

exactius permiscetur, & pluribus vmbris, minusque etiam & sub maiore angulo reflectitur.

Cœruleus apparet, qui ex vaporis multitudine & pluribus vmbris miscetur: præsertim ob debilem visus nostri aciem, qui id quod in nube atrium est, cœruleum iudicat.

Flauus oriri videtur è collatione punicei & viridis, siue porracei.

Omnis porrò Iris pluuiarum prænuncia est, quoniam indicat plurimos resolui vapores, è quibus breui generandæ sunt pluuiæ.

Ecloge de Nubibus, earumq; idolis: sequitur de Meteoris, quæ ex nubibus resolutis oriuntur.

Orta è nubibus Meteora, vel liquida manent, vel denuò constringuntur.

Liquida Meteora è nubibus orta, sunt pluuiæ.

Pluuia est nubes liquefacta, & in aquam guttatim destillatam resoluta.

Hæc si copiosior cum impetu decidat, Imber dicitur.

Pluuiarum guttulæ maiores sunt, si propior fuerit nubes liquefacta: ex altiore enim loco decidentes magis magisque disperguntur: ideoq; minores fiunt.

Pluuiæ autem ranarum, piscium, lactis, carnis & aliæ, è similibus illarum rerum materia sursum euecta, & cum pluuiis iterum decidente oriuntur: sicut è putridis animantium cadaueribus, aut excrementis vermiculi, aliáue animalcula æstiuo tempore proueniunt.

Meteora è nubibus resolutis rursum constricta sunt nix & grando.

Nix est nubes pluuiæ quidem præparata, sed quæ antequam descensum molliter donuò conglobata ventorum agitatione in flocos distrahitur.

Quamuis autem pluuiæ nubesque omnibus temporibus exoriri possint, hyeme tamen solummodò nix decidit: eò quòd aer tum frigeat, & materia nubium non possit

fit in aquas pluuias conuerti.

Grando est pluuia in descensu rursum constricta: imperfectior si sit, Granula dicitur.

Grandines ex altiore loco descendentes rotundiores & minores sunt, quia in descensu paulatim liquescunt.

Grandinat autem Vere potissimùm & Autumno, Hyeme nunquam, aut quàm rarissimè, eò quòd vernali tempore, quando cœlum calidius est, maiora fiunt stillicidia, quæ ab aere iterum frigidiusculo constringuntur.

Hucusque de Meteoris aqueis in medio aere apparentibus.

In infimo aere genita aquea meteora sunt ros & pruina.

Ros est vapor cum terrestri modico condensatus, & decidendo mox in aquam resolutus.

Ros æstate solùm decidit, quia tum exorientis protinus Solis calore materia vaporis iterum dissoluitur.

Roris species viscosior & pinguior, melli liquescenti similis, quæ splendente Syrio maximè ab arborum foliis colligitur, manna est: quæ idcircò etiam Mel syluestre dicitur.

Manna ista si à calore Solis indurata in grumos concrescat, & granulosa fiat, Arabico vocabulo *Tereniabin*, & Manna coagulata appellatur.

Pruina est vapor roridus magis magisque antequam in aquam resoluatur, congelatus.

Vnde hyeme apparet: cuius nempe frigore materia eiusmodi vaporosa fortius rursum constringitur.

Tantum de Meteoris ab alterutro fumo ortis: sequuntur quæ ab utroque simul iuncto proueniunt.

Meteora ab vtriusq; fumi coniunctione orta sunt venti & ventorum genera.

Ventus est fumus subtilis in medio aere, qui à frigore deorsum repulsus lateraliter supra terram mouetur.

Lateraliter

Lateraliter autem mouetur, quia exhalationes deorsum pulsæ propter leuitatem suam non è directo deorsum feruntur.

Venti principales duodecim sunt, à singulis mundi cardinibus terni spirantes: qui omnes quidem pro materia sunt calidi & sicci: sed propter sirum locorum discrepantes.

Ab Ortu, Cœcias, Subsolanus & Eurus.

A Meridie, Libonotus, Auster, Phœnix.

Ab Occasu, Corus, Zephyrus, siue Fauonius, & Aphricus.

A Septentrione, Aparctias, Boreas, Circius.

Ventorum copia si ingens sit, ac maiore incursu terræ superillata aerem obscuret, Procella dicitur.

Sin prope terram vel maria proxima quæque prosternat, raptaq; sursum attollat, Turbo dicitur.

Sin mediocris tantum ventus aerem ventilet, Aura dicitur.

Hæc de ventis; sequuntur Ventorum genera, nempe Terræmotus.

Terræmotus est fumus in terris contentus, easq; dum exitum non inuenit, concutiens.

Fit autem vel secundum latitudinem terræ, vel secundùm profunditatem.

Secundùm latitudinem fit tremor, quando, terra ita inclinat, vt ædes, mœnia, turresq; decidant.

Secundùm profunditatem fit, tum hiatus, tum pulsus.

Hiatus fit, quando terra omninò dehiscit, absumptis & deuoratis mœnibus & ædificijs.

Pulsus est, cùm terra intumescens eleuatur.

Intumescens autem vel montis instar eleuata manet, vel denuò subsidet.

Finis Libri I. Physicorum.

RERVM

RERVM NATVRALIVM DOCTRINÆ,

D.D. Gulielmi Scribonij, LIBER II.

DE NATVRIS VIVENTIBVS.

Naturæ viuentes sunt essentiæ corporatæ, anima vegetante præditæ.

Anima vegetans est facultas vitam corporibus præstans.

Quandiu igitur vel particula huius vires suas in corpore aliquo exercuerit, tandiu in viuis & saluum illud permanet.

Potissima autem operatio eius, adeoque ipsa vita, consistit in conseruatione vel singulorum corporum, vel totius generis.

Singulorum corporum conseruatio est nutritio.

Nutritio est alimenti assumpti ad corpus nutriendum assimilatio.

Alimenti nomine venit omne, quod assumptum corpora nostra sustentat: è quo genere etiã cum alijs aer est.

Ad nutritionem verò perficiendam requiruntur virtutes ancillantes, tum concoctio, tũ concoctionis comes.

Concoctio est subactio & alteratio alimentorum.

Fitque à calore partium nutriendarum, vel moderato, vel auctiore.

A moderato calore fit maturatio.

Maturatio est concoctio alimenti in humido.

Quò magis igitur, & magis probè humidum cum calido distemperatum fuerit, eò citior & perfectior fit maturatio;

turatio: vt in æstate nimis arida, aut nimium etiam pluuiosa terrarum crescentia ægrius & tardius maturantur.

Concoctio ab auctiore calore orta est vel elixatio, vel assatio.

Elixatio est concoctio, humidum aquosum vel crassum, calore etiam humido fortiori subtilius elaborans. Eodem propemodum modo quo carnes elixantur in aqua bullicente, siue feruida: cuius calor humidus spumosam carnium humiditatem alterat, & absumit.

Imperfectior si maneat elixatio, Placciditas nominatur: alimento propter caloris humidi imbecillitatem non subtilescente. Is enim inchoatam coctionem absoluere haud potis est.

Assatio est concoctio mediante calore sicciore, humidum alimenti extinguens, & plenius consolidans.

Si lenior sit induratio aut consolidatio corporū, Condensatio dicitur.

Condensationi subijciuntur coagulatio & congelatio.

Coagulatio est partium siccarum cum humore fortior conglutinatio.

Congelatio est partium fluidarum plenior induratio, atque compressio.

Concoctio proinde si prorsus vitiosa sit, putredo dicitur.

Putredo enim est alimenti concoquendi ab externo calore orta corruptio.

Putrescunt autem facilius calida & humida, maximè si corpora non sint transpirabilia: vt in locis nostris subterraneis poma citius putrescunt, ob aerem vaporosum, calidum & humidum.

In partibus enim corporum obstructis calor non ventilatus augetur, & immoderatior redditur: vnde oritur inflammatio, quam deinde sequitur putredo, quæ & ipsa maiorem ardorem parit. Vt in Mysia olim domus integra conflagrauit, ex solo stercore columbino putrido, quod ab ardenti Sole plenius inflammatum feneſtræ proximæ suum incendium communicauit.

alenus de temper.

Tantum

Comites concoctionis sunt virtutes concoctioni commodius absoluendæ inseruientes.

Ex his alia præcedens est, alia sequens.

Præcedens concoctionem virtus est, tum attractio, tum retentio.

Attractio est virtus conuenientis alimenti materiã suppeditans: qualis attrahendi facultas maximè elucet in ijs rebus, quæ surculos & telorum cuspides præaltè nonnunquam in carne infixas attrahendo euellunt.

Hanc manifestissimè etiam videre licet in tritico: si enim vasa fictilia aquæ plena in tritici acerno recondas, id humorem in se per fictilia euocans omnem, tum molem, tum pondus sibi adijcit: vt maiorem putetur trahendi ad se vicini humoris facultatem obtinere, quàm vel vehemens Solis calor.

Retentio est virtus, alimentum, donec concoquatur & nutriat, in corporibus retinens.

Retentum ita nutrimentum primò adiungitur membris, & fit appositio: deinde vnitur, & fit fortior agglutinatio.

Et vis hæc in maioribus, atque cauis instrumentis, siue partibus, magis conspicua cernitur, in reliquis est obscurior.

Comes concoctionem sequens est expulsio.

Expulsio est virtus, facta concoctione alienum & inutile recrementum propellens.

Diutius enim retentum excrementum putresceret, & continentibus partibus infestum redderetur.

Expulsio eiusmodi fit vel intra corpus ex vna parte in aliam, vel extra corpus.

In corpore semper fortiores particulæ aliena protrudunt ad imbecilliores, donec ad imbecillissimas fit deuentum.

Quò autem tenuiora aut liquidiora illa fuerint, in corporibus præsertim rarioribus, eò citius ac promptius:

quò crassiora & magis tenacia in corporibus maximè obstructis, eò tardius delabuntur.

Et hæc de Virtutibus ad nutritionem requisitis: sequitur de adiuncta illi Auctione.

Auctio est corporis in omnem dimensionem integra continuatione ampliatio.

Hæc igitur vnumquodque corpus secundùm omnium partium latitudinem, longitudinem & crassitiem quoquo modo versum porrigit, ac profert.

Altricem verò virtutem tantum ad certum temporis interuallum & ad vigorem vsque ætatis à natura præstitutum insequitur.

Postea vt maximè corpus abundè nutriatur, hæc tamen augendi facultas desinit: & vel languida sæpe existente nutriendi potentia ipsa per se subsistit.

Hucusque de prima specie facultatum Animæ vegetantis: sequitur altera, nempe conseruatio totius generis, quæ dicitur Generatio.

Generatio est facultas corporis, similem illius speciem procreans.

Sicut ex ouo generatur pullus, gallinæ priori, ex qua ouum illud desumptum fuit, secundùm formam omninò similis.

Hæc nimirum efficit, vt omnia viuentium genera in terum vniuersitate conseruentur.

Quamuis enim plantæ plurimæ, animantiaq; etiam multa indies pereant: attamen semper similes plantæ similiaque animantia reperiuntur.

Obiectum generationis est semen cuiuslibet corporis prolificum.

Administræ huius facultatis virtutes sunt tum immutatiua, tum plasmatiua.

Immutatiua est, quæ semen in partes corporis generandi transmutat.

Plasmatiua est, qua corpus ipsum distinctius efformatur,

tur, vt separatam formam acquirat.

Explicata communi viuentium facultate, Anima videlicet vegetante: sequitur de naturarum illarum speciebus.

Naturæ viuentes, siue animatæ, vel absolutè sunt animatæ, vel quodammodo.

Quodammodo vel imperfectius animatæ sunt metalla.

DE METALLIS.

Metalla sunt corpora imperfectè animata in venis terrarum decocta.

Metalla vel ductilia sunt, vel minus ductilia.

Ductilia, quæ duci & resolui possunt, vel prima sunt, vel ab his orta.

Prima siue suæ originis sunt Sulphur & Mercurius.

Sulphur est pinguedo terræ, igneo calore ad indurationem excocta.

Vnde etiam propter ingentem pinguedinis copiam in se contentam, & maximâ vim ignis, velocissimè vel in aquis feruentibus inardescit, & accenditur: citius quoque quàm vllius animantis seuum. Hoc enim, etiamsi sulphure pinguius sit, multò tamen est illo frigidius.

Et ob pinguem similiter siccitatem omnis generis scabiei: item lepræ, & alijs cutis affectionibus illitum conuenit.

Præferendum autem in primis Sulphur fossile, quod viride & pellucidum est.

Mercurius est aqua viscosa purissimæ albicanti terræ coadunata.

Metallum hoc ob materiam, ex qua constat, videlicet aquæ & terræ partes purissimas, tenuissimum, frigidissimum & grauissimum est.

Et propter grauitatem illam suam, eique coniunctam rotunditatem perpetuò mobilissimum est: ob quem motum etiam Mercurius viuus, siue Argentum viuum dicitur.

Tenuitas eius facit, vt eorum etiam ceruinũ, vel crassissimum

fissimum, penetrare possit: item vt alia metallica vasa vniuersa perforando erodere soleat.

Si aurum eo illiniatur, oui etiam cortice fragilius euadit. Vidi cyathum argenteum, in quo aliquandiu Mercurius viuus repositus erat, cemento vel mollissimo similem factum esse.

Hanc ob causam ligneis vasculis tutius, quàm metallicis, conseruandus committitur.

E primis orta metalla vel puriora sunt, vel impuriora. Puriora sunt Aurum & Argentum.

Aurum est metallum è sulphure rubeo subtilissimo purissimoq; , ac simili Mercurio factum.

Metallum hoc ob exquisitissimam principiorum suorum commixtionem, vt tenuissimum, ita solidissimum quoq; existit: cuius substantia nec terra, nec aqua, nec aere corrumpitur: nec igne etiam comburitur: sed magis magisque in eo perpurgatur.

Ob tenuissimam porrò soliditatem præ vniuersis alijs mineralibus maximè molle est, & ductile.

Optimi igitur valoris fuerit, quòd rubicundius & splendidius est: item q; mollius, vt facilimè duci possit.

Experientia docuit tertiam partem vnius grani, filum circumuestire posse 134. pedes longum: & si super argenti bracteas malleolo extendendum sit, vnam solummodò auri vnciam octo argenti pondo contegere.

Admiranda autem magis auri natura est, contra diem circa diluculum frigescere: adeò vt aureos annulos in digitis suis gestantes inde deprehendere possint quãdo diescat.

Reperitur hoc metallum in montibus Arabicis: item in alijs fodinis, puteis, fluminibus. Similiter in Turtarum capitibus.

Laudatissimũ etiam hodiernis temporibus effoditur in monte Terrato, proximè ciuitatem Corbacchianam.

Argentum est metallum ex puro albo Mercurio, & sulphure similiter claro & albicante genitum.

Minerale est similiter vt aurum, à quo colore propemodum solo differt, omninò purum. Aurum videlicet est, non-

nondum exquisitissimè à natura elaboratum: puritate alioquin sua, item firma soliditate & tenuitate illi propinquissimum.

Tenuitatis quidem ratione vna argenti vncia extendi potest in pedes ter mille ducentos, seu brachia nostra 240. vt vix ab auri tenuitate distingui possit.

Quamuis interim si subtilissimè ducatur argentum, auro ferè centuplo crassius sit.

Argentum vbi reperitur, varias species capillorum, arborum, virgularum, piscium etiam integrorum, serpentum, scorpionis, aliarumque rerum imaginem præ se ferre consueuit.

Impuriora metalla sunt, quæ ex copiosiore vel sulphure vel Mercurio constant.

E sulphure copiosiore proueniunt æs & ferrum.

Æs est metallum è sulphure crasso rubeo & Mercurio paululum impuriore genitum, quod à Cypro insula, vbi copiosissimè prouenit, vulgò etiam Cuprum dicitur, quasi Cyprium.

Materia æris plus quàm cæterorum aduritur: ideoque etiam diutius perseuerat, magisque idoneum est construendis operibus. Absque omni siquidem humore, & à rubigine semper tuta est, siue aquis immergatur, siue sub terris sepeliatur.

Æri cognata sunt mineralia Vitriolum & vitrioli species.

Vitriolum est minerale fossile humoribus stillatim in cuniculos quosdam colatis concretum, & vitri modo pellucens.

Aliâs Chalcanthum & Atramentum sutorium.

Qualitas eius calida est & sicca in quartum vsque gradum, cum vehementissima adstrictione: vnde omnium maximè carnes humidas condire & conseruare potest, & carnem sanam in putridis vlceribus progignere, sanguinemq; sedare.

Est autem aliud cœruleum, aliud luteum.

Eligitur ex vtroque Babylonicum, intrinsecus maculis albicantibus distinctum.

Vitrioli species sunt Misy, seu vitriolum Romanum: item Chalcitis, quæ spuma vitrioli definitur.

De factitijs æris speciebus propter ὑπερογενεῖαν artificialium & naturalium hisce præceptis nihil additur. Si enim æs excoquitur, fit Chudmia: si vritur, fit Aes vstum: si extinguitur, fit Flos æris: si excuditur, Squama æris nascitur. Pompholyx est extincta metallorum fauilla candida, summis fornacum caminis adhærens. Spodium est fauilla eiusmodi, nigricans, quæ propter ponderositatem decidens circa fornacem colligitur.

Ferrum est metallum è Mercurio immodico & sulphure spissiore vtroque impuro & adurente genitum.

Reperitur hoc in suis fodinis instar massæ alicuius, aut instar granorum. Fodinæ autem eius, vt omnium antiquissimæ, sic in Germania quoque primæ fuerunt.

de Tacitū

Ferrum quamuis duritiem maximam contraxerit, emolliri tamen potest succo corticum fabæ, aut maluæ, si in eo extinguatur. Et fila ferrea si ignita per se refrigerentur, adeò ductilia euadunt, vt ad vinciendum res quaslibet lini vice vti possis. Si verò in aqua frigida ferrum candens sępe abluatur, fragile & omninò durum redditur.

Metalla è copiosiore Mercurio orta, sunt plumbum & stannum.

Plumbum est metallum impurius è Mercurio admodū impuro, crasso & fœculento, & sulphure similiter impuro genitum.

Hoc ob maiorem impuritatem nigrescit: si verò plenius elaboretur, candidius euadit: quale est illud quod nostrates Zihn vocant.

Plumbum locis humidis sub terra sepultum, & magnitudine & pondere augetur: imò omne plumbum sua sponte extra terras adhuc crescere creditur. vnde à nonnullis sub dio tempore pluuioso reponi solet, vt a pluuiarum humiditate ponderositatem contrahat.

Frigidæ admodum & adstringentis naturæ est: ideoq; minus

minus salubre.

Ob eandemque causam minus etiam commoda & salubria sunt vasa è plumbo parata, quibus res hominum corporibus assumendę reponi debent.

Stannum propriè dictum est metallum è Mercurio albo in superficie & rubeo intrinsecus, & sulphure non bene commixto natum. Est videlicet quasi plumbum argento dealbatum.

Hucusq; de Metallis ductilibus: sequuntur minus ductilia.

Metalla minus ductilia sunt, quæ difficulter duci & liquari possunt. Suntque vel dura omninò, vel friabilia.

Dura omninò sunt Lapides.

Lapides oriuntur ex humido aquoso, & terra vnctuosa simul duriter commixtis.

Lapidum alij rari sunt, alii vulgares & viliores.

E rarioribus alij sunt pretiosi, alij minus pretiosi.

Pretiosi lapides sunt Gemmæ.

DE GEMMIS.

Gemmæ sunt lapides ob materiam puriorem subtilioremque speciosi & elegantes.

Gemmæ aliæ simplicem colorem obtinent, alię varium.

Simplicis coloris gemmæ vel transparentes sunt, vel minus.

Transparentes colorem obtinent vel albicantem, vel ab hoc diuersum.

Albicantes sunt tum Chrystallus, tum Adamas.

* *Chrystallus* est gemma pellucidissima, è succo purissimo lapidescente genita.

* *Chrystal[illegible] non est ge[illegible] aut glacie[illegible] concreta.*

Effoditur hæc è marmorum saxorumque canalibus in venis tam metallicis alijs, quam proprijs.

Qualitas eius est adstrictoria. Oleum igitur eius aut puluis tenuissimus vtiliter dysentericis exhibetur: itemque vteri profluuijs: & lac tamen mulieribus plurimùm

auget.

Adamas est Gemma transparens, eaque duriſſima.

Ob duritiem ſuam maximam frangi vix poteſt. vnde etiam nomen accepit, quòd domari nequeat.

Soluitur tamen vel calido hirci, vinum prius bibentis, aut petroſelinum comedentis, ſanguine: vel plumbo optimo.

Verus indicus Adamas quantitate nuclei auellanæ excreſcit. Rudimenta etiam eius ad Albim fluuium, non procul ab oſtio Tangræ, inueniuntur.

Tranſparentes gemmæ coloris ab albicante diuerſi, vel eundem in omnibus ſpeciebus habent colorem, vel in ſingulis proprium.

Eundem in omnibus ſpeciebus colorem retinet Saphirus, Smaragdus, Sardonyx.

Sapphirus eſt Gemma pellucida, collorem cœruleum obtinens.

In Oriente potiſſimùm & India naſcitur. Potu aſſumptus ad ſcorpionum ictus in primis prodeſt, & antidotis, quę contra venena & peſtiferos affectus parantur, ſalubriter commiſcetur.

Smaragdus eſt gemma pellucida, viridi colore, etiam vicinum aerem inficiens.

Lapis hic in Britannia copioſè prouenit, & in Scotia, qui præ cęteris laudabilis eſt.

Geſtantes eum à morbo comitiali præſeruare creditur. & limitura eius octo granorum pondere potu exhibita venenum aſſumptum expellit, decidentibus quoque de capite pilis.

Sardonyx eſt gemma tranſparens, vnguis alicuius digitorum humanorum colorem referens.

Vtilis eſt ad caſtitatem: plurimùm etiam conducens ad vnguium exulcerationes.

Proprium colorem in ſingulis ſpeciebus obtinens gęma eſt Selenites.

Selenites gemma eſt inſtar ſpeculi, ſeu vitri tranſlucens.

Hæc pro motu Lunę, cuius etiam imaginem noctu videtur

detur reddere, crescit & decrescit. Vnde Græca appellatione à Luna sic dicitur: & à speculi similitudine Specularis lapis nominatur.

Conspicitur autem colore albo, vel nigro, vel flauo. Candidus in Arabia potissimum nascens comitialibus prodest, si ramenta eius in potu exhibeantur.

Gemmæ simplicis coloris non transparentes sunt, vel lucidæ, vel opacæ.

Lucidę alię lumen de se præbendo spargendoque resplendent, alię splendore carent.

Resplendentes sunt Carbunculus, Carchedonius & Asterites.

Carbunculus est gemma ignis instar noctu lumen præbens.

Gemma hæc nobilissima est, omnium etiam aliarum gemmarum virtutibus pollens.

Carchedonius est gemma subpurpurea, instar stellæ clarè refulgens.

Huius effectum est tristitiam metumque propellere, omnes videlicet corporis spiritus expurgando, & exhilarando: item spectrorum visiones prohibere.

Asterites gemma est crystallina, Lunam plenè lucentem in sui medietate continens.

Lucidæ absque insigni splendore sunt Rubinus, Topazius, Hyacinthus.

Rubinus est Gemma rubea per tenebras in specie exiguę scintillæ alicuius micans.

Rubinus visum, ob fortiorem aspectum Solis debilitatum clarificat: insomnia quoque tristia & meticulosa arcet.

Topazius est gemma coloris aurei, Soli exposita, tantùm radios de se spargens.

Vulneribus impositus eiusmodi lapis sanguinem ex ijs effluentem confestim sistit. Aquæ feruenti iniectus prohibet ne manus in ea amburatur, aut lædatur, quod videlicet absque omni noxa immitti & retrahi possit.

Hyacinthus gemma est aquei coloris, ob duritiem indis-

solubilis, in tenebris nebulosa, interdiu clara & pura.

Gemma est admodum frigida: spiritus cordis aliarumque partium contemperans, lætitiam efficiens: & collo vel in annulis gestata gratiam reconcilians;

Gemmæ magis opacę sunt Corallium, Asbestos, Magnes, Galactites.

Corallium est Gemma fruticis lapidescentis figuram repręsentans.

Nascitur in mari potissimùm, ex humida viscositate, quę ex alto extracta statim induratur; quasi offuso aere protinus concrescens.

...ta Plinij ...rorem de ...ccis, quas ...i falsò tri...nis.

Eximitur circumquaque muscosum, & deraso prius ab artificibus cortice, suis coloribus, conspicuè nitescit.

Corallium vel rarum, siue porosum est, vel compactũ, & ponderosius.

Porosum, quod spongiarum modo inane est, niueo candore conspicitur: idque frigidius est.

Compactum magisque lapideum est, tum rubrum, tum nigrum.

Laudatissimum verò est rubrum, & ramosissimum, omniumque lęue. Hoc hominis malè affecti collo annexum pallescit, quia tenera eius substantia à vapore, qui corpori nondum officere potest facilè affligitur.

Sanguinem reijcientibus, aut excreantibus medetur. Puluisculus eius oculorum medicamentis conuenit: item renum, & vesicę calculis. Comitialibus insuper vtiliter alligatur & propinatur.

Asbestos lapis est coloris ferrei, post vnam sui accensionem irrestinguibilis: vnde & nomen illi impositum.

Reperitur in Arabia.

Magnes est lapis colore ad cœruleum vergente; ferrum attrahens.

Reperitur in Cantabria; in varijs Germaniæ & Bohemiæ locis: item in mari Indico & Æthiopia, qui omnium præstantissimus est.

Virtute sua Adamanti omni ex parte similis est: cum aqua

aqua multa hydropicis alijsq; humoribus expurgandis aluum laxando confert. Ad profluuia autem dysenterica vnguenti forma ventriculo impositus vtilis est.

Galactites lapis precioſus est, colore cinereo, lacteum humorem refundens. vnde appellationem suam à lacteo ſucco Græcam accepit.

Lactis fœcunditatem parit: ad fluxiones insuper oculorum & vlcera conuenienter illinitur.

Hæc de Gemmis ſimplicem colorem habentibus: ſequitur de variè coloratis.

Gemmæ varicolores ſunt, quæ mixto ſimul colore conſpiciuntur.

Eiuſmodi ſunt Achates, Turcois, Corneolus, Chryſopraſus & Hemathites.

Achates est gemma varicolor, leoninæ potiſſimùm pelli ſimilis.

Interdũ nigricans albis venulis, vel vt in Creta inſula prouenit, flauis interſtincta reperitur. Interdum etiam quaſi ſanguine reſperſa apparet.

Adeò nimirum variat colore, vt olim in Achate Pyrrhi regis nouem Muſæ, & Apollo citharam tenens, conſpecti fuerint. *Plin. lib. 37 cap. 7.*

Aquilæ Achatem nidis ſuis imponentes ad defendendum pullos contra venenata, docuerunt, eum ictui ſcorpionis alijsq; venenis plurimùm conferre.

Turcois gemma est obſcurior, coloris cœrulei ex viridi relucentis. A regione Turcica nomen ſortita est.

Oculorum imbecillitati contra omnes exteriores noxas multum prodeſt, & ſpiritus, corporis totius confortat.

Corneolus gemma est aquæ carnis ablutæ ſimilis: à colore carnis quaſi Carneolus dicitur.

Siſtendis menſibus & ficubus ani optimè conducit. Annulis incluſus Corneolus iracundiam coercet.

Chryſopraſus est gemma ex viridi colore aureis interſtincta maculis, in tenebris tantùm parumper lucens.

In

In India reperitur, sed ob raritatem admodum carus habetur.

Ad confortationem cordis & oculorum caliginem tenebricositatemq; valet.

Hæmatites gemma est in ferrugineo colore venulis sanguinolentis mixta.

Crescit in Morauia, sed præstantissimus est in Arabia & Aphrica proueniens.

Gemma est adeò frigida & sicca, vt vel in feruentissimam aquam proiecta eam refrigeret: & gestantes à vehementiore Solis ardore custodiat.

Sanguini in primis vndequaq; sistendo optimè conducit: in manibus etiam retenta sanguinis è naribus profluuium sedans.

Gemmarum similes lapilli habentur, qui reperiuntur in animantibus, tum terrestribus, tum aquatilibus.

Ex terrestribus animantibus sunt Chelidonius, Alectorius, & gemma Rubetarum.

Chelidonius lapillus est exiguus in ventriculo pullorum hirundinis crescens.

Reperitur autem in pullis primo partu exclusis tempore nouilunij.

Si bini fuerint, alter plerunque rufo, alter nigro colore cernitur. Probatissimus est, si vnicus tantùm adsit, isque aureis guttulis insignitus.

Rufus præsertim sub sinistra axilla in linteolo, vel corio vitulino gestatus Maniam, item Epilepsiam & Lunaticos curat: & gestantem omnibus gratum & acceptum facit.

Alectorius est lapis, crystallini aut aquei coloris, in ventriculo Capi inuentus.

Inuenitur maximus fabæ quantitate anno ætatis Caporum nono: rarus etiam quinto.

Alectorius in ore retentus sitim vehementioré restinguit: sicut & galli castrati lapide hoc in ijs crescente non amplius bibunt. Fortes etiam & bellicosos facit homines: sicuti Milonem Crotonien sem legimus solius lapidis huius beneficio inuictum fuisse.

Gemma

Gemma *Rubetarum* est lapis in capite Bufonis ortus.

Coloris est interdum in candido fusci, interdū in medio cœruleum oculum habentis: præsertim si viuæ Boraci extrahatur.

Eximendus autem antequam bibat bufo, vel aquam tangat.

Præsentissimō remedio est contra omnis generis venena. Lapis enim hic in illorum præsentia colorem suum mutat, & quasi sudans guttas emittit.

Ex aquatilibus animantibus lapilli extrahuntur: oculi Cancrorum, gemma Percæ, lapis Carpionis, & alij plures.

Generantur autem lapides isti à frigore materiam indurante, & fortius constringente.

Oculi Cancrorum reperiuntur in Cancris, maximè femellis: lapides bini, rotundi instar oculorum.

Vis illorum lapidum insignis est ad coagulati sanguinis dissolutionem & expulsionem. Et magna etiam in confringendo calculo.

Lapides *Percæ* piscis reperiuntur in capite Percæ minoris: duo scilicet, ijq; candidissimi, Magnitudine seminis lini: secundùm proportionem tamen piscis.

Lapis *Carpionis* est, qui reperitur in piscis hoc nomine dicti faucibus, forma triangulari, colore exterius candido, intus autem subflauo.

Ad ebullitionem flauæ bilis, quam Sodam vocant, optimè conducit.

Hucusque de Gemmis, earumq; similibus: sequitur de lapidibus rarioribus minus pretiosis.

Lapides rariores, & minus tamen pretiosi sunt, qui maculis & coloribus varijs commendantur: vtpotè Marmora.

Eiusmodi sunt Porphyrites, Alabastrum, Ophites, & id genus alia.

Porphyrites est marmor instar purpuræ rubens: vnde etiam hoc nomine dicitur.

Alabastri-

Alabastrites est lapis marmoreus mellei maximè coloris in vertice maculosi: quo antiqui ad vasa vnguentaria, & alia, vtebantur.

Qui verò hodie in simili vsu est, notissimus lævore pellucido, venis subnigricantibus, gypsi potius materia, quàm Alabastritæ species est.

Ophites est lapis marmoreus Porphyritæ instar, durissimus, viridi saturato colore similibus maculis respersо.

Lapides vulgares nullius pretij sunt, qui ob impuriorem terræ viscositatem crassiores & obscuriores sunt.

Et hi vel solidi sunt, vel porosi.

Solidiores sunt, qui partes omnes constrictas habent, vt omnis generis saxa, Silex, Pyrites, Cos, & alia.

Porosi sunt, qui cauernulis rarioribus referti reperiuntur, vt Pumex, Tophus.

Pumex videlicet spongiæ instar fistulosus lapis est, & rarus.

Tophus inæqualis & arenarius lapis est.

Adhuc de Lapidibus: sequitur de Metallis friabilibus.

Metalla friabilia sunt, tum Sales, eiusque species, tum terræ metallares.

Sal est corpus metallare friabile, è succo aqueo & terrestri mixtis, ac decoctis, genitum.

Salis natura adstringit, abstergit, expurgat, dissipat, reprimit, extenuat, & crustas inducit.

Effoditur autem vel ex fodinis, vel aquis.

Salis fossilis differentiæ sunt, Sal Ammoniacum, Sal petrosum, siue lucidum, Sal gemmæ, & Sal Indicum.

Sal Ammoniacum, quod in laminas concretum in Cyrenaica reperitur sub arenis ardentissimis: ideoq; Ammoniacum etiam dicitur: ἄμμος enim arena est.

Calidum & siccum ferè est in quarto gradu: humoribus viscosis expurgandis conueniens.

Quod autem in nostris Pharmacopolijs venditur nigricantibus glebis, adulterinum est: quippe quod factitium dicatur, è camelorum vrinis artificiosè concretis:

vnde

vnde à Camelorum in Armenia copiam Armeniacum vocatur.

Sal petrosum est, quod in locis fumidis subterraneis & cautibus cauernosis, instar salsæ stiriæ, reperitur. Vulgò etiam Sal Nitri, à Nitria Ægypti regione, vbi plurimum prouenit, nominatur.

Huius similis species est sal, quod dicitur Boracis.

Sal gemmæ est sal candidissimũ æquale, instar crystalli resplendens. Nonnatur etiam marmoreum, saxeum. Item Sarmaticum, Dacium.

Sal Indi est sal in albo nigricans, vel subrusum & obscurum, quod in India ex Oromeno monte ingentibus glebis exciditur.

Veteribus fuit sacchariũ in arundinibus natura concretum.

Sal quod ex aquis effoditur, vel in littoribus maris coagulatum colligitur, vel in stagnis & lacubus à Sole decoquitur.

Ad Salis genera referuntur Alumen, Bitumen, & hisce similia.

Alumen est salsugo terræ, vel salsus terræ sudor.

Alumen aliud liquidum est, aliud durjusculum.

Liquidum est alumen vulgatum, quod Rochæ alumen dicitur, quasi rupeum, quo vtimur in preparandis chartis ad retinendum atramentum.

Durjusculum magis est alumen spissum, quod quia in canescentia capillamenta dehiscit, Scissile dicitur. Vulgò Alumen Scajolæ, item plumosum.

Alumen rotundum, de quo docens, est facilissimũ à saccharo: igitur hoc in loco heterogeneũ non est.

Bitumen est succus pinguior & lentus pici similis, adeóque quasi pix terrestris.

Estque vel fluidum, vel consistens.

Fluidum, quod instar oleosi liquoris magis diffluit.

Hoc diuerso colore pro locorum varietate conspicitur.

Nobiliora eius genera sunt Naphtha & Ambra Arabum.

Naphtha est candidum solummodò bituminis liquamen, ab aquis accensum, & ignitum: sic vocatum Babylonica dictione.

Vide Strabonem libro

Maxima est huius ignem, etiã ex interuallo attrahendi facilitas, ob oleositatem: adeò vt corpus aliquod ea illitum

Plutarc. ita Alexandri.

illitum, igniq; admotum deflagrans, vel in aqua extingui non possit, sed magis potius ardeat, nisi copiosiorem superinfundas.

Naphtha è petris, & maximè quidem Agragantini Siciliæ profluens, Petroleum dicitur. Naphtha enim ob oleosam pinguedinem nonnullis olei nomine vocatur.

Ambra Arabum bituminosa est pinguedo, in cinereo candida.

Consistens bitumen est, quod plenius concrescit, ac fortius condensatur.

Hoc tenax primò, & lentum omninò mari vel aquis, ceu spuma innatat, ijs deinde exemptum protinus induratur.

Eiusmodi est tum Asphaltus nigricans, & Pissasphaltus tum Succinum.

Asphaltus nigricans est bitumen instar picis exiccatæ inspissatum.

Galenus 11. Templ. mare mortuũ, in quo nihil vivere, aut submergi potest, propter maximã aquaritudinẽ.

Optimus prouenit in mari mortuo Iudææ: quod idcircò lacum Asphaltitem cognominant.

Pissasphaltus est Asphaltus mistam bitumini picem redolens.

Arabicæ medicinæ sectatoribus cum Serapione Mumia dicitur: quare si desit, eius loco vtuntur Mumia Syriacorũ factitia: quoniam in Syria defuncti pauperes bitumine implentur, diuites autem myrrha, aloe, croco & balsamo condiuntur. Alij propter conditurae eius inopiam myrrham & aloen pinguedine excipiunt.

Nascitur autem Pissasphaltus in montibus maximè Ceraunijs, à quibus in mare deuoluitur, & in huius deinde littoribus in glebas cogitur.

Succinum est bitumen, lapidis propemodum instar, vehementissimè concretum: ideoq; Succinũ dicitur, quòd ex succo terræ concrescat.

Colore autem reperitur vel albo, vel citrino: rarius etiam nigro, quòd Gagaten vocant.

Pinguedo Succini, siue oleositas maxima est, vt si accendatur, candelæ instar ardeat: accensum etiam, siue contritum, Pini odorem refert.

Paleas

Paleas insuper specifica sua virtute, & res alias minutas ad se trahit: vnde Electrum, & Persica dictione *Carabe*, id est, Paleas rapiens vocatur.

Terræ Metallares sunt portiones terræ in locis maximè mineralibus fossiles.

Eiusmodi sunt Terra Lemnia, Bolus Armenus, Terra Samia, Ampelitis, Creta.

Terra Lemnia est portio terræ impensè rubens, in insula Lemno secundum collem omninò fuluum effossa.

Vulgò in glebas dissecta veræ Armeniæ titulo non ita pridem comportari cepit.

Hæc ob impressum sibi sigillum Dianæ, cuius sacerdotibus illam abluere solis olim fas erat, Terra sigillata dicitur.

Vtilitas eius insignis est in abigendis & curandis venenis: efficax videlicet est ad omnes viperæ aliarumque ferarum morsus, & medicamenta lethalia. Item ad omnia vulnera tum vetera, tum cicatrici inducendæ contumacia.

Bolus Armenus est portio terræ in Armenia effossæ, coloris pallidi, in læuorem calcis instar promptissimè solubilis.

Valida huius est desiccandi virtus: ideoq; omnis generis fluxionibus sistendis optimè cõueniens est: præsertim verò vtilis ad catarrhos, ad sanguinis expuitiones, pulmonis vlcera, ad dysenteriam, ad profluuia ventris: præcipuè etiam valet ad affectus pestilentiales.

Terra Samia, siue Samius after, est terra candida, tenax & viscida, ex Samo insula asportata.

Ampelitis est terra bituminosa, assulosa, coloreque atra: sic dicta, quòd viti circumlita nascentes in ea vermes interimit. *Gal. lib. 9. Simplic.*

Terra hæc in multis etiam Germaniæ montibus instar carbonum scisilis eruitur. Vulgò carbones terrestres, siue lapidei, Steinkolen.

Creta est portio terræ in insula Creta fossilis, albissima.

Vbi species etiam quodammodo nigricans: quædam

reperitur, quæ pignitis, vulgò Creta nigra dicitur.

Tantum de Mineralibus: sequitur de Naturis perfectè viuentibus, vtpotè de Plantis.

Naturæ perfectè viuentes sunt in quibus vegetantis animæ facultas absolutè elucet.

Eiusmodi sunt tum Stirpes, tum Animantia.

Stirpes sunt essentiæ tantùm vegetabiles.

Harum omnium corporibus natura varias & multiplices virtutes pro qualitatum principum contemperatione impressit.

Forma enim earum qualitatibus vtitur, ceu instrumentis: huic igitur vel soli, vel cum qualitatibus simul omnia accepta referuntur.

Intensionis autem & remissionis illarum qualita tum distincti quidam gradus obseruantur: vnde nonnullæ in primo, in secundo, in tertio & quarto gradu calidæ, frigidæ, humidæ vel siccæ dicuntur.

Sæpe tamen propter materiæ dispositionem diuersæ vni plantæ insunt qualitates.

Stirpes proinde, siue plantæ vniuersæ, vel caudice continentur, vel caule.

Caudice quæ nascuntur, eum habent vel simplicem, vt arbores: vel multiplicem, vt frutices.

Arbores sunt stirpes à radice, caudice simplici ramosa, sureulosaq;, altius assurgentes.

Arbores in terris nascuntur vel calidioribus tantùm, vel in alijs quibuslibet.

Solo potissimum calidiore gaudent Thus, Myrrha, Macer, arbor Piperis, Palma, Balsamum, Malus Punica, Malus Citria, Cedrus, &c.

Thus arbor est, in Arabia præcipuè crescens, procera, folia Lentisco similima obtinens. Græcè etiam Libanos dicitur.

Ex hac eiusdem nominis gummi profluit, ipsa arbore nobis notius. vulgò Olibanum.

Est autem illud gummi molle, candidũ, pingue, & rotundũ, in suffitu statim ardens. Et quò resinosius magisq;

tenax

tenax est, eò quoq; laudabilius existit.

Hoc in templis ad sacros suffitus quasi consecratorius fumus expetitur: vnde nomen etiam Thuris à θύειν contraxit.

Myrrha arbor est Indiæ, caudice duro, iuxta terram contorto, cortice læuiore, folijs extremo aculeatis & spinosis crescens.

Lachryma quæ ex hac arbore funditur, eodem nomine dicta, est pinguis, resinosa quodammodo, ac densa, cum splendore rubescens.

Recentis autem Myrrhæ liquor stillatitius olim Stacte, nunc Storax liquida in officinis nominatur.

Myrrha secundi ordinis est excalfacientium & desiccantium, & satis amara. Vulneribus igitur, præcipuè capitis, illita, glutinare ea & abstergere potest: fœtui quoq; item lumbricis expellendis idonea est: ad tussim veterem & anhelationem multum faciens.

Macer est arbor Indica in insula Badan, Persicæ arbori ferè similis, folijs tamen angustioribus, & breuioribus: cuius fructus nux Moschata exteriore, auellanarum instar, putamine duro, quem flos syluestrium rosarum instar expansus amplectendo ambit: extrinsecus inuoluitur. Flos ille Macis dicitur.

Nux myristica, vulgò ob odorem Muscata, quasi Moschata, præstat quæ recens est, grauis, succiq; plena, oleosa & odorata.

Nux myristica siccat & excalefacit, ordine secundo cõpleto, cum quadam adstrictione.

Arbor *Piperis* etiam in India potissimùm prouenit.

Fructus huius duplex est in diuerso arboris genere crescens, longus & rotundus.

Rotundum Piper gignitur à quibusdam infirmis viticulis vicinas arbores altiore complexu scandentibus vuarũ modo racematim proueniens: quod per maturitatẽ mense Octobri decerptum, & tridui plerunq; spacio tegetibus palmeis sub feruenti Sole expansum torretur, quousq; nigrescat, & rugosum euadat.

Rotundũ C longum Pi per non cre scunt in ea dem arbore vt plerique docuerunt,

Longum verò in alijs arboribus Piperis crescit, veluti

 nucamen-

nucamentum quoddam exilibus granulis ſquamatim cõpactum & vermiculoſa facie dependens.

Piperis qualitas eſt vehementer calida & ſicca.

Palma, quæ Græcè Phœnix dicitur, in Ægypto & Arabia frequens eſt arbor, omninò viridis, caudice longiore & rotundiore, corticibus inſtar ſquamarum piſcis alicuius coniunctis, folijsque ſemper in altum vergentibus.

Quò plus hæc oneratur & premitur, eò magis in altum contrà nitendo aſſurgit. vnde Veteres arboris huius ramulos pro inſignibus victoriæ in dextra geſtarunt. Et hinc dicitur Palmam reportare, id eſt, victoriam.

Huius ſpecies ſylueſtris in India creſcens propriè nominatur Thamarindus. Palma enim ab Indiæ incolis Thamar dicitur.

Fructus Palmæ ſi matureſcit, colore nigricans fit, & dulcis: Græcè Dactylus. vnde & Latina & Germanica appellatio manſit.

Palmulæ autem, ſiue Dactyli triplices ſunt: ſunt enim Palmulę Nicolai, & quæ Sorores dicuntur, & quę Potetõ.

Laudatiſſimæ autẽ ſunt in Phœnicia, quæ inde Phœnicinæ vocantur: eæ verò quæ ad nos feruntur, omnes ſunt Ægyptiæ.

Palmulæ dulces notabilem obtinent caliditatem. vnde medicamentum conficitur, Diaphœnicon, expurgandis humoribus idoneum.

Balſamum eſt arbor humilis, ſtirpe Terebintho haud diſſimilis: folijs Rutæ, ſed paulò candidioribus, & nunquam decidentibus.

Arbor hæc in Iudææ potiſſimùm valle Hierichonte & Ægypto creſcit: quæ ſi incidatur, lachrymam emittit, ſiue liquorem lacteum, Græca appellatione vulgò vocatum Opobalſamum.

Inciditur autem cortex eius in parte caudicis ſuperna, facta inciſura vitro, lapide, oſſeíſue cultellis: quia ferro inciſa emoritur: & ſuccus eius lana exceptus in corniculis colligitur. Vix autem ſingulis annis ſeni congij inde

colligi

colligi possunt.

Natiuum balsami oleum esse ex eo cognoscitur, si cum lacte coaguletur: si in aquis facilè soluatur, vestesq; non maculet. Sed nunc rarissimè haberi potest.

Calidum & siccum est in secundo gradu, essentiæ tenuioris. Loco eius vtiliter substituitur oleum nucis myristicæ.

Malus Punica à Pœnorum, siue Carthaginensium regione dicta, arbor est non admodum procera, angustis & splendentibus folijs, floribus purpureis, & fructu innumeris acinis, siue granis referto. vnde & Malum granatum dicitur. Granatnapffel.

Cortex arboris vulgò Malicorium nominatur: flores autem arboris, præsertim sylvestris, Balaustia vocantur.

Malum granatum boni succi est, ventriculo in primis conueniens: bilioſum etiam vomitum sedans, balaustiorum & malicorij æqualibus partibus in aqua vel aceto decoctis, & ventriculo impositis. Succus etiam eius in omni ardore febrili optimum medicamentum est.

Malus Citria à citrino colore dicta, arbor est perpetuò virescens, folijs ferratis, lauri propemodum similibus, & inter ramos aculeata, fructus rugosos & oblongiores perpetua superfœtatione ferens.

Malus hæc in Medorum olim regione tantum crescebat: vnde Medica quoque dicitur, ex quo vulgatum ænigma,

Medica mala quidem, nec mala nec medica.

Pomum etiam ludæorum dicitur, à superstitione eorundem, quòd singulæ familiæ singulis annis vnum eiusmodi pomum secum habere coguntur.

Cortices arboris cordi confortando plurimùm prosunt: itemq; omnibus ventriculi affectionibus. Vestimentis appositi tineas aliosq; vermiculos arcent.

Medulla pomorum inflammationibus cutisq; affectibus medetur. In quem vsum vulgò paratum inde habetur vnguentum Citrinum.

Cedrus arbor est forma sua Iunipero similis, foliis tamen acutioribus: miræ, præsertim in Cypro insula, altitudinis, cariem & putredinem nunquam sentiens.

Huius natura est viuentes & bene affectas res putrefacere & perdere: putridas autem & corruptas restituere & conseruare.

Adhuc de Arboribus, quæ in calidis solùm regionibus & remotioribus crescunt.

Arbores in alijs etiam regionibus quibuslibet crescentes aut fructiferæ sunt, aut steriles.

Fructiferæ fructum ferunt tegumento conclusum, vel molli, vel duro.

Molli tegumento incluſum fructum habentes, vel pomiferæ sunt, vel bacciferæ.

DE ARBORIBVS POMIFERIS.

Pomiferæ dicuntur arbores vniuersæ, quæ pomum ferunt.

Eiusmodi sunt Ficus, Olea, Malus, eiusq; genera, Pyrus, arbor Prunorum, Mespilus, Cerasus.

Ficus arbor est non admodum procera, cortice læui, instar Iuglandis, fructum oblongiorem, instar Pyrorum proferens, multorum etiam granorum plenum.

Arbor hæc alijs feracior est: ter vel quater etiam vno anno fructum ferens, adeò vt alter altero obruatur.

Color Ficuum primò lacteus, quando nondum etiam satis maturæ grossi dicuntur, & si citius proueniunt, præcoces: deinde melleus est.

Ficuum species sunt tum Mariscæ, tum Caricæ. Mariscæ vocantur Ficus grandiores & insipidiores. Caricę dicuntur à regione, quæ cùm optimè siccari possent, omnibus deinceps Ficubus siccis hoc nomen dederunt.

Mira hæc arboris natura est, quòd tauri vel ferociſſimi ad eam alligati mansuescere dicuntur.

Vtilitas eius in rebus multis manifesta est: præsertim verò fructuum eius.

Decoctæ

Decoctæ Ficus cum Hyssopo, & ieiuno stomacho assumptæ, tussi & alijs pulmonum affectibus medentur.

Contra pestem singulariter etiam prosunt, si sumãtur cum folijs Rutæ, baccis Iuniperi, & Nucibus iuglandis, addito aceto, vt omnibus contusis & commixtis fiat electuarium: de quo singulis diebus assumentes rarissimè morbo pestilentiali corripiuntur.

Olea arbor folijs conspicua est salicis, & quidem angustioribus, flore exiguo, in Italia & Gallia copiosè prouenies.

Fructus huius Oliuæ post maturitatẽ nigrescit, nucleum in se habens, quem veteres propriè Sansam dixerunt.

Ex hoc succus exprimitur, qui Oleum dicitur: & si ex oleis immaturis colligitur, Omotribes vocatur.

Olei temperata est caliditas, & aluum relaxandi facultas. Si assumpto veneno bibatur, confestim illud expellit per vomitum, & multis alijs affectibus confert.

Vnde Democritus olim, interroganti, qua ratione homines diuturnam vitam degere possint, respondit: Si corporis exteriora oleo, interiora autem melle inungerent.

Arbor proinde ipsa tam robusta est, vt illæsa durare possit annos fermè ducentos. Maxima cius est cum vite sympathia, vt si in vite plantetur, non tantùm oliuas, sed vuas quoque de se proferat: antipathia autem maxima cum quercu arbore.

Malus arbor vbiq; notissima, pro regionum diuersitate varia est, fructum ferens vel satiuum, vel syluestrem.

Satiuus est pomorum dulcium & aliorum quoque austerorum.

Dulcia poma sunt calidiora: austera verò frigidiore succo constant, & magis terrestri, ideoq; adstringunt.

E dulcium genere Melimela sunt poma melle saporis, siue mustea.

Et hæc omnia vtilia sunt ad animi deliquia, & cordis debilitatem confortandam: ijs tamen qui crebrius ad satietatem vsque his vtuntur, calculum gignere solent: & in ventriculis debilioribus flatulentum spiritum generant: omnia insuper specifica quadam proprietate

nepuis nocent.

Syluestria similiter, quæ suas etiam habent differentias, omnia adstringendi facultate pollent: è quibus tamẽ contusis hodie variis in locis affusa aqua potus excoquitur, musto similis, aluum plurimùm relaxans.

Mali genera sunt Malus Cotonea, & Malus Persica.

Malus *Cotonea* arbor est malo arbori similis: longè tamen humilior manens, lanuginosa poma ferens. Sic dicta à lanugine, quam Greci Κώτον nominant. Item Cydonia, à Cydone insulæ Cretæ ciuitate, vnde primùm aducta est in alias regiones.

Cotonea poma frigidiuscula sunt, & adstringentia: ideoq; ventriculo confortando in calidioribus affectibus plurimùm conducunt, sicuti & vinum: item mel aut oleum inde paratum, vel condimentum Cotoneatum, vulgò **Quidtgenlatwerge** optimè conuenit.

Malus *Persica* arbor est pomifera, foliis amygdalinis paululum maioribus, mala ferens rotunda succi plena, exteriusq; parumper lanuginosa.

Fructus eius vel albicans est, vel alterius etiam coloris.

Albicantia Persica frequentiora sunt, quæ vulgò Popularia dicuntur.

Alterius coloris sunt Persica tum lutea, tum magis rufescentia, siue sanguinea.

Lutea sunt maiora, eaq; duriora & solidiora, quorum corpus ligno adhærens difficulter auelli potest: quo sensu Duracina appellantur. Et minora nonnulla Armeniaca, siue Præcocia, **Kleinegelbe Pferſingk.**

Rufescentis verò & sanguinei magis coloris sunt, quæ nominantur Sabina, **roth oder Blutfarbe Pferſingk.**

Succus Persicorum ob copiosiorem aquosam frigiditatem facilimè corrumpitur, & penitus est noxius: præsertim si post alios cibos vltimo loco assumantur. In superficie enim ventris natantes citò putrescunt, pituitam quoq; copiosius generantia.

Quam ob causam, qui sæpius ijs ad satietatem vtuntur, in febres incidunt, eorumque nerui proprietate quadam læduntur.

Folia

Folia in puluerem redacta plagas cruentorum vulnerum claudunt: succus verò foliorum in potu exhibitus, vel vnà cum folijs vmbilico impositus lumbricos interimit. Ex floribus fructuum addito saccharo, conseruæ quam vocant, paratur expellendis puerorum lumbricis, vtilior & ori gratior est.

Pyrus arbor est cum fructu suo notissima, à cuius pyramidali figura, hoc est ignis forma turbinata nomen accepit.

Pyra recentia & cruda seroso suo ebullienteque succo sanguinem explent, eumque putrefactioni obnoxium reddunt, vt eorum cibus non modò ægrotis, sed etiam validis onerosus sit.

Inflationes sæpe gignunt: attamen si vnà cum attenuantibus, & flatum expellentibus assumantur, minus noxia sunt.

Pyra verò cocta magis corroborant, & aluũ emolliũt. Elixa similiter, aut assata, ventriculũ confortant, & sitim eius restinguunt: præsertim dulcia & odorata, quæ coquũtur, cum aniso, fœniculo, saccharo, & alijs huiusmodi.

Sylvestria multum adstringunt, & nauseam ventriculi simul exuscitant.

Prunus arbor est ramosa, duriorem corticem habens, folijs serratis, ijsque in rotunditate longioribus, fructum etiam rotundum ferens.

Est autem hæc arbor vel satiua, vel sylvestris.

Satiuæ fructus sunt Pruna, quorum alia dicuntur Damascena, eaq; maiora sunt, & nigricantia, nostratibus **Quetschen**: alia coloris purpurei, Hispanica dicuntur, **Spaniſchepflaumen**. Quibus adduntur alia magis flaua, aut cerea, **die gelben Spilingk**.

Omnes prunorum fructus sunt frigidiores & humidiores: ideoq; ventriculis etiam imbecillioribus deteriores sunt: & magis noxij, præsertim recentiores: exiccati verò minus sunt molesti.

Qui magis sunt dulces, aluum relaxant, accidiores eam constipant.

Electuarium inde paratũ multis calidis affectionibus

prodest. Gummi etiam ex arbore ipsorum profluens è vino bibitum calculosis multum confert.

Prunus sylvestris, nostratibus Schlehendorn, arbor est priore minor, fructum ferens pruneola, prunis aliquantulum minora. Ex horum floribus destillata aqua vnicè prodest laterum punctionibus, varijsque alijs thoracis affectionibus.

Mespilus arbor est magnitudinis etiam propemodum pomi paulò spinosior, ramis lanuginosis & spinosis pariter crescens: quæ quòd iuxta malum libentius nascatur, Hamamelis dicitur.

Fructus eius tres plerunque, aut quatuor, vel, vt plurimùm, quinque lapillos in se continens: primò viridis ac durior est, deinde flauus & mollior. Ab Italis *Vnedo* dicitur, quòd de eo nondum maturo præter vnum nemo possit comedere, ob acrimoniam.

Fructus iste ventrē sistit: ideoq; tempore æstatis ad ebullientem alui fluorem conditus salubriter assumitur.

Cerasus arbor est foliis Mespili similis, serratis & asperioribus, cortice læui, albicantis coloris, nigro intermixti.

Fructus eius carnosus & succulentus, rotundus, Cerasum dicitur, à ciuitate Ponti Cerasunte: vnde hanc arborem primus L. Lucullus in Italiā attulit, anno vrbis 680.

Cerasum aliud dulce est, aliud Ponticum.

Dulcia Cerasa omnia, quæ plerunque minora sunt, insalubriora censentur.

Pontica Cerasa minus dulcia sunt, eaque vel acida, vel austera.

Acida magnitudine auellanarum, bacca admodū rufescente crescūt: nostratibus weiheloder lichte Kirsen. Austeriora pediculo constant longiore, bacca alijs crassiore, gustu austeriore, colore purpureo, aut rubeo, in atrū vergente, vulgò Amarellen. Hæc cæteris gratiora, & salubriora sunt, & diutius seruari possunt.

Ex his omnibus, quæ cum nucleis eduntur, stomachum extergunt, & expurgant. Lac siue succus è nucleis eorum expressus specifica virtute calculum qualemcunque frangit, & expellit.

Caro

Caro Ceraſorum ſanguinem gignit copioſiorem, & magis impinguat corpora. Vnde paſſerculorum, qui Ceraſis plurimùm delectantur, eo ipſo tempore, quo hæc matura ſunt, iecuſcula longè quàm alias maiora conſpiciuntur.

Hucuſque de Arboribus pomiferis: ſequitur de Bacciferis.

Bacciferę arbores ſunt, quarum fructus baccæ ſunt minores & rotundiores.

Laurus arbor in calidis regionibus ſponte, apud nos propter frigiditatē vix ſata prouenit, folijs acutioribus & ſpiſſioribus, cortice tenui ac læuiore, perpetuo vireſcens.

Arbor hæc, propter immenſam vtilitatem, apud Veteres admodum nobilis fuit habita: qui ramulis eius pro inſignibus pacis & victoriæ vſi fuerunt: & folia eius magiſtratui ſtrenę loco, vt vocant, obtulerunt: folijs quoque ijſdem vates celebriores coronati fuerunt.

Fructus proinde & folia Lauri calefaciunt, & vehemēter exiccant.

Oleum è baccis Lauri expreſſum ob calefacientem ac emollientem naturam prodeſt affectionibus thoracis, alijſque pluribus è frigiditate ortis: vtpotè capitis, ventris, epatis &c. Colicos etiam dolores ſedat.

Puluis earum è vino ſumptus vrinam ciet, ac lapidem renum & veſicæ confringit.

Iuniperus arbor, ſic dicta eſt, quòd iuniores & nouellos fructus pariat: hæc enim ſola arbor fructus ſuos minutos biennij ſpacio geſtat, prioribus nondum maturis alios inſuper producens.

Eſt autem arbor folijs breuiuſculis & acutis, omninoque anguſto cortice, vbique propemodum diſſecto.

Lachryma ex hac arbore exudans Vernix eſt, gummi duriuſculum, ſic dictum, quòd rore verno magis concreſcit.

Arbor calida eſt & ſicca in tertio gradu, ideoque calefacit, & coniungit, ſiue congregat: ventriculo refrigerato alijſue partibus calefaciendis optimè cōducens. Baccę autem

tem calidę ſunt & ſiccæ in primo: earumq́ue vſus eſt multiplex, & in primis olei inde deſtillati, aut expreſſi.

Aſſumptæ baccæ aeris putrefactionibus medendo ſpiritum in corporibus animantium confortant & augent. Item tuſſi, torminibus, alijſq́ue vitijs medentur, adeoq́ue humiditates omnes putridas atque malignas abſumunt.

Oleum è ligno Iuniperino ad Arthritin & dolores corporis confert, ſi ſpina dorſi eo inungatur. Auribus infuſum ſurditatem tollit. In cibo aſſumptum vitia melancholica curat.

Gummi Iuniperinum cum albumine oui fronti temporibusq́ue inunctum deſtillationibus capitis ſiſtendis prodeſt. Cum thure pulueriſato & oui albumine ventri impoſitum, laxitatem eius indurat.

Morus arbor eſt non incognita, folijs rotundis, aſperis & nigricantibus, fluore quaſi piloſo, ſæpe totum fructum tegente.

Sic autem dicitur, Græca notatione diſſentaneorum quaſi prudentiſſima, quòd nouiſſimè omnium frigore lapſo germinet, & cum poſtremis folia amittat. Germanis verò, quòd ſtomachicis remedijs commodè miſcetur, Wanlbernſafft dicitur.

Fructus eius arboris primò albicans eſt, deinde magis rubicundus, & poſtquam maturuerit niger omninò redditur.

Hinc electuarium paratur Diamoron, quòd, ſicut etiam ſuccus ſimplex eius, plurimùm conducit aſperitati & exulcerationi gutturis præcipuè, itemq́ue epatis inflammationibus.

Et hæ fuerunt arbores, quarum fructus molli tegumento obducti ſunt: ſequitur de ijs quarum fructus tegumento duriore continentur.

Ex his autem alij toti teguntur, alij ex parte tantum.

Prioris generis ſunt arbores, quarum tegumentum eſt calyx ligneus, vel echinus.

Calyx ligneus & durior vel integer eſt, & cohærens,

vt

vt in Amygdalis, vel bifidus, vt in Nucibus.

Amygdalus arbor est caudice longiore, multis ramis extensa, folijs salicum haud dissimilibus, ante germinationem florens.

Fructus eius est Nux, duriore & lenticulari calyce conclusa, supra quem deinceps viride & molle est putamen: is Amygdalarum nomine dicitur, quòd in calyce tenuissimas multas rimulas habeat, quas Græci ἄμυχας vocant.

Fructus autem iste duplex est: amygdalæ enim aliæ dulces sunt, aliæ amaræ.

Dulces mediocriter calidæ sunt, exilem amaritudinem in se continentes: ideoque incidendi, attenuandi, & sine morsu digerendi facultate pollent.

Vnde etiam lentorum & viscidorum humorum excretioni è pulmonibus mirificè conducunt: præsertim si contritæ ex iusculo assumantur. Epatis quoque obstructionem, itemque lienis & renum optimè aperiunt, & vrinã prouocant.

Ad hæc omnia quoque efficaciores sunt amaræ.

Oleum Amygdalarum asperitatem gutturis lenit, & & phthisicis, qui diu decubuerunt, prodest: & amararum in primis oleum aurium affectionibus salutare est.

Fructus qui bifido calyce teguntur sunt Nuces iuglandis.

Iuglans, siue Nux regia, arbor est prælta, cortice longo, læui, & albicante, ramis crassioribus, folijsque etiam maioribus, longis scilicet ac latis & graueolentibus.

Nux iuglandis dicta est à nocendo, quòd vmbra eius atque stillicidium proximis arboribus, & sub ea recubantibus noceat. eodemque sensu Caryon dicitur, quòd cerebrum grauet, præsertim nux rancida & vetustior.

Nuces sunt duplices: aliæ maiores, quas vocant Nuces equinas: aliæ minores, quæ calyce teguntur, vel fragiliore, vt Molluscæ vulgares: vel duriore, & quasi lapideo

lapideo, vt Morascillæ, vulgò Nuces lapideæ.

Nuces calidæ sentiuntur in tertio gradu, siccę in principio secundi.

Hęc autem si sæpius comedantur, angustiam pectoris suis halitibus efficiunt, ideoque tussim & dolores capitis excitant, imò etiam linguę aliquando paralysin.

Singulare tamen remedium ex his conficitur contra omnis propemodum generis venena, quod primus Mithridates olim putatur inuenisse: nempe Nuces exiccatæ duæ, cum duabus ficubus, & rutę folijs numero 20. addito parum salis contusæ instar electuarij & ieiuno ventriculo assumptæ, eo ipso die immunem ob omni veneno reddunt.

Cum cepa, sale & melle impositę, prius tamen ieiuno ventriculo masticatę, canis rabiosi morsibus prosunt. Item cum solo melle & ruta luxatis absessibus si illinantur, conferunt.

Succus ex viridi Nucum putamine Rob nucum dicitur, omni inflammationi atque tumori gutturis vnicè prodest.

Aqua eiusdem putaminis destillata cum tertia parte aceti assumpta incipiente ardore pestilentiali, intra 24. horas, prius tamen habita sectione venę certissimum est, pestis remedium.

Echino conteguntur *Castaneæ*, & harum similes fructus Fagi.

Castanea ab vrbe Magnesię Castano dicta, arbor est Iuglandi ferè similis, folijs tamen plures venulas habentibus, magisque serratis constans.

Fructus eius eodem nomine dicuntur Castaneæ: quarum aliæ rubicundiores sunt, quæ Meterranæ dicuntur: aliæ minus rubicundæ. E quibus quę sunt latiores & maiores, esuique aptiores, Tarentinæ: rotundiores verò, Balanitides vocantur.

Omnes calidæ & siccæ sunt in primo gradu, & propter terrestre materiam, summam obtinent constipandi facultatem: qua tamen alui & ventriculi fluxiones sistunt, & sanguinem excreantibus prosunt.

Lar-

Largius in cibo sumptę, siue in aqua sint coctę, siue tostę, siue frixę sint, nocent, multoque magis crudę. Ægrè enim concoquuntur, ventriculum nimis inflant & constipant. Pediculos etiam nimium deuoratæ gignunt.

Cinericibus verò obrutæ ac tostæ, crudis & elixis meliores fiunt: præcipuè si cum sale, pipere & saccharo assumantur.

Puluis tamen exiccatarum Castanearum cum oculis cancrorum, & aqua hederæ vrinam probè ciet.

Fagus arbor est spectatæ proceritatis, cortice crasso & albicante potissimùm, siue in rufum nigricante, foliis ferè laurinis, sed in ambitu serratis crescens.

Fructus eius Buchecker, includitur calyculo in extrema parte etiam echinato, hispido ac scabro, interius nucleum triangularem tegente.

Fructus hic quodammodo calidus est & dulcis, ac subadstringens. Folia autem magis frigida sunt: quę esitata labiorum & gingiuarum vitijs mirè prosunt: tusa verò & illita, membra torpentia corroborant.

Fructus ipse propter dulcedinem suibus gratissimus est: item gliribus atque muribus, qui è longinquis etiam regionibus gregatim syluas illas, vbi eum habere possint, ingrediuntur.

Arbores quarum fructus ex parte tantùm teguntur, sunt arbores glandiferę, vt Quercus, Robur, Ilex, Suber.

Quercus arbor procera, crasso & aspero cortice, foliis profundè serratis, ramis plurimùm nodosis crescens: sic dicta, quòd in ea soliti erant dij gentium quærentibus responsa dare.

Fructus eius essentialis est glans: accidentalis verò interdum prouenies est Galla: item Viscus, qui inde dicitur Quercinus.

Quercus moderatè calefacit & desiccat: omnisque eius pars adstringendi simul facultate pollet: præsertim verò membrana, quæ sub calyculo glandis carnem vestit.

Aqua

Aqua ſtillatitia foliorum iecinoris fluxiones, eiuſq́ue putredinem, ſicut etiam pulmonis, feliciter curat. Profluuia mulierum tum alba, tum alia cohibet, ſanguinemq́ue omnem coagulatum expellit.

Folia autem ipſa prius contuſa, recentibuſq́ue vulneribus impoſita, ea coniungunt, & abſque alijs conglutinant. Similiter incipientibus phlegmonis & puſtulis ardentibus conducunt, calorem fortiorem extrahendo.

Gallæ in vetuſtioribus Quercubus potiſſimũ enaſcuntur, incipiente primùm æſtate, Sole Geminos relinquente: pleræq́ue etiam tempore nocturno.

Ex his aliæ minores, & magis rugoſæ ſunt, Græcè Omphacitides: aliæ maiores & leuiores.

Gallæ diſſectæ interdum muſcas, interdum formicas, ſæpe etiam araneas intra ſe continent. Vulgus iudicat muſcas, bella: formicas, annonę caritatem: araneas verò peſtilentiam præſagire.

Puluis Gallarum vulneribus inſperſus, abſque ſuturis ea conſolidat.

Robur, Hagepchen, eſt Quercuum ſpecies duriſſima, glandem minorem ferens: vnde quamlibet materiam ſortem & duram à robore robuſtam appellamus.

Ilex arbor glandifera ſpectatę proceritatis foliis etiam laurinis, ſed minoribus & aculeatis perpetuò vireſcens, ligno denſo, & in atrum rubeſcente.

Arbor hæc cęteris Quercubus rarior eſt: cuius ſpecies eſt Suber.

Suber arbor eſt fructu & folio Ilicis perpetua ſimiliter coma vireſcens: Ilice tamen minor, cortice craſſiſſimo, eoq́ue exuto etiam, minimè inſtar aliarum arborum exareſcens: vnde etiam Ilex fœmina dicitur.

Sed quia lignum eius admodum cauernoſum eſt, ideoq́ue leuiſſimum: Arbor non baptiſata dicitur, & lignum eius ἀβάπτιστον, quod baptiſari aut ſubſidere in aquis nequeat.

Suberis cinis è vino calido ſanguinem excreantibus magnopere laudabilis eſt.

Enome.

Enumeratis Arboribus fructiferis: sequitur de earum similibus.

Arbores fructiferarum similes sunt Resiniferæ omnes: quarum fructus sunt Strobili. Nuces videlicet putamine ligneo squamatim compacto, subtusque excauato conclusæ.

Arbores propemodum omnes eiusmodi perpetuò virescunt: quales sunt Pinus, Picea, Larix, & similes.

Pinus **Fichtenbaum**, arbor est admodum ramosa, acutis foliis veluti in pectine coniunctis: à quorum pinnato acumine nomen traxit.

Fructus Pini sunt nuces pineæ **Zirbelnuß/klein**, quarum putamina propriè Coni nominantur.

Nuces autem Pineæ calidæ & siccæ sunt: vim pariter conglutinandi obtinentes.

Tussi correptis & phthisicis optimè conducunt: confortando & calefaciendo corporis partes vniuersas.

Pini species syluestris est Pinaster arbor altissima, maximaque, foliis pilosis, instar Pini domesticæ.

Picea, **roth Thannenbaum**, est arbor procera, cortice nigricante, tenace, lento, atque fluxili, ramusculis ad instar crucis, à duorum solummodo ramorum latere exeuntibus, foliis paululum latioribus, mollioribus, ac lætioribus, instar Rosmarini.

Ex hac arbore resina inter lignum & corticem gummi modo concreta effluit.

Piceæ species est Abies, **der weiß oder gemein Thannenbaum**: picea videlicet magis albicans, cique omninò similis: foliis tamen in altero latere cinericeis.

Ex hac etiam resina effluit Abietina dicta: quæ cum melle cocta prodest destillationibus capitis & gutturis, præsertim angine: adeoque omnibus externis affectionibus commodè adhibetur.

Maxima enim vis huius est sedare inflammationem vulnerum, eaq; pinguedine sua facilimè conglutinare.

Cum farina hordei vinoque decocta strumas indurata curat.

Larix arbor est eximiè alta cortice perquàm crasso, in rimas vndique dehiscente, ramis graditim circa stipitem totum emissis, foliisque adnatis densis, oblongis, mollibus & comosis.

Fructus eius sunt coni cupressinis admodum similes, & iucundum efflantes odorem.

Erronea opinio est, Larizem nec flauare, nec in arbores verti, sed tantum vetusti saxum calcarium exuri.

Lignum arboris iustius, quòd abundè sit siccum & resinosum, impetu flagrat adeò vehementi, vt nullo alio carbone in fornacem indito rude ferri metallum, celerius colliquescat, quàm Lariceo.

Resina Larigna, quæ ex Larice manat, præstantissima est, odore, gustu & facultate, quàm vulgata Terebinthina acrior. Liquor iste est colore melleus, lentus, & nunquam durescens.

In Laricis arboris trunco fungus nascitur Agaricus, ab Agaria Sarmatiæ regione dictus.

Fungus est selectissimus, si sit omninò albicans, rarus & porosus adeoque leuis atque friabilis. Mas enim qui dicitur, grauis, densus, durus, niger & lignosus: minus præstans est.

Tædanõ est prædictarũ arborũ species, vt Fregius opinatur: sed quod libet lignũ ex olei vel picis aspersione flãma concepta facile modo lucent.

Agaricus autem in initio dulcis est, mox amarus, & subadstringes: vim obtinens incidendi, tenuandi, extergendi, digerendi, & obstructa liberandi facultatem. Præcipua verò vis eius est pituitę expurgandæ idonea.

Adhuc de Arboribus fructiferis, earumq; similibus: sequitur de sterilibus.

Steriles arbores quę fructum nullum notabilem procreant sunt, Vlmus, Alnus, Tilia, Buxus, Betula, Salices, Populus, & alię eiusmodi.

Vlmus, **Rustenholtz oder Ulmenbaum**, est arbor procera, foliis parumper crispis, & asperis, & quàm in pyro sint, leuioribus, ligno flauo, duro, & propemodum deformi.

Cortex, ramuli, eorumque folia glutinandi facultatem obtinent.

Folia tusa & ex aceto illita malignam sanant scabiem, omniaq; vulnerum labra iterum connectunt, adeoq; Vl-

mi

nũ ipſius varius ad res varias vſus adhiberi poteſt.

Alnus, Erlenbaum, arbor eſt caudice aſſurgens recto, ligno & medulla molliore, folijs inſtar pyrorum, attamen maioribus, ſolidioribusque, & aliquantulum rotundis. Gaudet locis humidioribus, & fluminum littoribus: vnde ſic dicitur, quòd alatur amne.

Arbor eſt impensè calida & ſicca: vnde etiam lignum eius ſub terris & aquis diutiſſimè durare poteſt.

Folia eius tenacia pinguiaque tumoribus & bubonibus cum aqua calida ſimul impoſita certò curant: adeoque viridia illa omnibus externis inflammationibus conducunt.

Tilia, Linden, à lenitate & mollitie ligni Græca appellatione Philyra, arbor eſt ampla & patula, caudice & cortice craſſo, folijs inſtar hederæ, mollioribus tamen, & in rotunditate magis acuminatis. *Philyra non eſt philyrea ideoq; minus recte apud Dioſcoridẽ eo nomine Tilia intelligitur.*

Montibus gaudet humidioribus & conuallibus.

Folia præcipuè eius conſtringendi virtute prædita ſunt: in cæteris eandem cum Oleaſtro potentiam habet.

Buxus, ſiue *Pyxus*, arbor eſt foliis minutis, rotundis, & perpetuò virescentibus, caudice aſpero, plerunque & nodoſo, nigricante, ligno ſubfuſco, duriſſimo & grauiſſimo.

Lignum enim huius præ omnibus alijs craſſiſſimum & grauiſſimum eſt, neque ad ignem, neque ad carbones idoneum, vt aquis non ſupernatet, ſed quàm primùm ad fundum earum ſubſidat, nec vllam cariem, aut ſenectam ſentiat.

Vnde Pyxides à Pyxo nominantur, quòd optimum earum genus è buxo parari ſoleat.

Qualitas Buxi ſicca & adſtringens eſt.

Folia eius in puluerem contrita ex aqua Lauendulæ ſumpta mania correptis proſunt.

Lixiuium è buxo paratum pilos flaueſcere facit.

Betula, Wircken, arbor eſt tenera, cortice primùm fuſco, deinde albicante, ligno leni atque fragili: primo ex alijs omnibus repleta ſucco dulciſſimo.

Cortice huius arboris, præſertim albicante Veteres

olim papyri loco vsi fuerunt.

Succus eius, qui primo Vere colligitur, assumptus calculo & ictero plurimùm prodest: itemque oris putredinem curat.

Idem succus coagulo lactis immissus prohibet, ne vermiculi caseorum generentur.

Salix, dicta à saliendo, quòd ea celeritate crescat, vt quasi salire videatur: arbor est diutissimè durans, eò quòd plurimum etiam excauata, adeoq; putrescere incipiens, nondum tamen corrumpatur.

Salix alia solidior est, alia fragilior.

Solidior est tum nigra, tum vitellina.

Nigra, quæ & Punicea dicitur, est salix maior atque melior, hinc inde iuxta sepes crescens: ex vsu etiam Viminalis dicta. **Bandtweyden, oder Braunroteweyden.**

Vitellina est, quæ iuxta fluminum ripas potissimùm prouenit, colore subflauo, ferè instar vitelli ouorum: vnde etiam cognominatur: alias etiam candida, nostratibus **Buchweiden** dicitur.

Fragilior salix est colore magis albicante, quæ facilimè frangitur, ideoque nullius in vinciendo momenti est, **Bruchweyden.**

Salices exiccandi & incrassandi virtute pollent: præsertim verò in cortice & folijs.

Folia Salicis cum cortice in vino decocta & ebibita ventris tormina sedant.

Populus arbor, aquosis & humidis præsertim locis gaudens, diuerso colore conspicitur: nempe alia albicans est, alia nigricans.

Populus alba, arbor est caudice longo & recto corticeque læui, folijs primùm rotundis, ac deinde angulosis, inferius viridibus, superius lanuginosis, ijsque perpetuò trementibus.

Complexio eius est temperatè calida & humida.

Hinc conficitur vnguentum Populeonis, quod tempore Veris exudante resina optimè paratur.

Radix huius arboris potu assũpta, octo dies tutos reddit

dit à torminibus & stranguria ventris.

Populus nigra, Germanicè Aspen, arbor est albæ Populo omninò similis, paululùm tamen maior & lenior, & folijs angustioribus, inferius viridibus, superius cinericeis.

Calida & sicca hęc arbor est: in opificijs autem & mensis parandis vtilissima est.

Ramuli manu retenti prohibent, lassitudinem & defatigationem tum pedum tum manuum in itinere.

Gummi arboris tritum & assumptũ profluio alui prodest.

Tantum de arboribus: sequitur de Fruticibus.

Frutices autem sunt stirpes multiplici caudice assurgentes.

Fruticum plantæ vel nobiliores sunt, vel minus nobiles.

Nobiliores frutices sunt Cinamomum, Cassia fistula, &c.

Cinamomum est cortex fruticis similis eiusdem nominis in India crescentis, colóre subnigro, virgulis siue ramulis tenuissimis, qui si frangantur, copiosissimum de se odorem spirant.

Calamus aromaticus non recte Freigio & alijs additur quia nõ caudice, sed cale potius in altum excrescat.

Cortex Cinamomi duplex est: alius subtilis ac tenuis, alius crassior. Tenuis est acerrimi & optimi saporis: crassus autem tardius digeritur ad confortandum cor hominis.

Eligitur in primis Cinamomum quod magis rufescit & acre est, admixtam habens aliquam dulcedinem.

Cinamomum proinde summè tenuium partium est, in ordine tertio calidum, & siccum in secundo. Conuenit igitur refrigerato ventriculo: visum corroborat, itemque cor, epar: & sanguinem puriorem gignit.

Cassia fistula est rotunda magna & purpurea fistula, intrinsecus habens medullam omninò atram.

Cassia ligna Veterum hodie nobis incognita est

Fistulæ grauiores & purpureæ in hoc genere sunt reliquis meliores.

q, eius duplex momi io sumi-

E nigricante huius fistulæ pulpa optimum conficitur & lenissimum medicamentum purgans, quod Cassiam solutiuam, vel Cassiam extractam vocamus.

Cassia illa extracta grauioribus febribus admodum salutaris est, ob lenem suam purgandi facultatem: imò alijs etiam morbis plurimis, si vnciæ vnius pondere ex aqua rosata assumatur.

Frutices minus nobiles sunt Corylus, Sambucus, Oxyacantha, Ribes, Rosa, Rubus, Poterion, Colutea.

Corylus est frutex altior, caudice tenui, pingui, & albicantibus maculis distincto, folijs Alni paululum latioribus & serratis, decidentibus iulis nuces auellanas ferens.

Nuces auellanæ calidæ sunt, & multa humiditate refertæ: ideoque comestæ multum impinguant quidem: sed stomacho tamen infestæ sunt, & facilè dysenteriam procreant: præsertim verò quæ membranula rubicundiore teguntur.

Virides tamen innocentiores sunt aridis.

Tritæ autem & ex aqua mulsa potę tussi veteri medentur. Cinis crematarum, addita axungia, aut vrsi adipe, capiti impositus alopeciam curat.

Sambucus à Sambyco autore nomen habens, frutex est ramulis assurgens omninò cineraceis, in interna cauitate medulla mollioro repletis, folijs propemodum Iuglandis.

Fructus eius sunt baccæ purpureæ succum sanguinolentum habentes.

Sambuci species est Ebulus, Attich, humilis & breuis: quo sensu dicitur Chamæacte, quasi terrestris Sambucus.

Est autem frutex caudice crescens quadrangulari, folijs ferè amygdalarum seiunctis, alarum instar extensis.

Vtraque autem planta calida & sicca est, digerendi & expurgandi vim obtinens: virtute insuper conglutinandi prædita.

Radix verò Sambuci, vel folia eius in vino sigillatim decocta, & ebibita hydropicos validè expurgat.

Et

Et ad eundem effectum radicè Ebuli nihil est potentius & efficacius.

Aqua, in qua decoquuntur folia Sambuci plurimùm tussi aridiori conuenit.

Pulpa aut electuarium è baccis Sambuci paratum, sudores & omne venenum è corporibus expellit.

Oxyacantha, vulgò Berberis **Wersich oder Sawrdorn**, frutex est pyro syluestri haud dissimilis: minor tamen, & in ramulis duobus, vel tribus, vt plurimùm hinc inde spinis coniunctis, foliis mali Cydoniæ; sed angustioribus.

Oxyacantha frigida & ficca est in gradu 2.

Succus baccarum inflammationi epatis vnicè conducit, alijsque apostematibus extrinsecus impositus, præsertim si commisceatur cum aqua Solani: sitim quoque restinguit.

Cortex radicis contritus, item fructus eius contusus & impositus ad extrahendum infixa tela, ossa, spinas, vitrum mirè prodest.

Syrupus inde confectus cum saccharo, aut vinum præparatum, cor multum confortat, & ventriculi appetitum restituit, febribus ardentibus confert, adeoque omnibus morbis interioribus à nimio sanguinis feruore ortis conducit.

Ribes **S. Johannis Treublein**, frutex est ramulis purpureis, foliis Pampini, sed minoribus, & ex viridi nigricantibus, baccas rotundas, easq; rufescentes, pediculis longis annexas ferens.

Fructus eius & folia frigida ficcaq; sunt in 2. gradu, virtute pariter conglutinandi exornata.

Succus igitur fructuũ quomodocunq; præparatus tremori cordis auxiliatur, & omni inflammationi totius corporis, præsertim quoq; peste correptis.

Rob etiam, siue succus ille cum aqua Endiuię morbillis plurimùm conducit.

Rosa frutex est minor, virgulis excrescens in viridi nigricantibus maculis, multis incuruatis spinis, foliis etiam quodammodo serratis, fructus producens rosas va-

ricolores.

Rosæ omnes frigidæ & siccæ sunt temperatè, & internis & externis corporum affectionibus vtiles.

Succus earum in vino decoctus tollit dolores capitis & oculorum: gingiuæ etiam, si eo abluantur, restituuntur.

Mel rosatum optimè partes quaslibet corroborat, omnemq; materiam melancholicam, atq; phlegmaticam educit: præsertim si exhibeatur cum decocto fœniculi, addita portione aliqua salis.

Oleum pariter rosarum ambustis omnibus salutare est, & fronti illitum capitis grauedinem calidosque affectus sedat.

Fungus in syluestribus præcipuè rosis crescens, in puluerem contritus, & cum vino bibitus ad calculum expellendum efficax est: & quidem vermiculi in eo reperti ad eundem affectum validiores sunt.

Aqua earum oculis infusa rubedini atq; putredini, aliisq; morbis illorum curandis conuenit.

Aqua etiam eiusmodi, præsertim rubearum, pota, confortat, & moderatè refrigerat cerebrum, cor, ventriculũ; itemque spiritus & calorem naturalem, eaque omnia à putredine conseruat.

Rubus **Brombeern**, frutex est valdè spinosus, latè serpens, foliis Fragariæ, altera parte albicantibus, altera verò nigricantibus.

Fructus eius sunt *Mora* Celsi, siue Vaticana: similes omninò Mori fructibus primùm viridibus, deinde nigris, succiq; plenis.

Rubi species est rubus, qui dicitur ab Ida monte Idæus, die **Himpern**, frutex Rubo vulgari minor, minusq; etiam spinosus fructu dulci rubescente & concauo.

Vterq; autem rubus virtute exiccandi & refrigerandi; itemq; ex tota substantia contrahendi pollet.

Succus eius expressus & in crassitudinem mellis in Sole coactus melior est recentiore: mixtus autem cum syrupo de Saluia singulis diebus ad dimidiam vnciam epotus multum conducit leprosis.

Folia Rubi, flores, germina, fructus in aquis decocta, & vel

& vel epota, vel linteis circumlita, omnem internum ardorem mirè restinguunt.

Summitates foliorum exiccatorum in vino decoctæ si bibantur, confestim sanguinolentum alui profluuium sedant. similiter etiam oris vlceribus conueniunt: itemque dentes immobiles reddunt.

Poterion, siue Vua crispa, aut Grossularis, Kreutselbeern, frutex est admodum ramosus, cortice cineraceo, vel subalbo, pluribus acutis spinis, folijs ferè Chamæcissi minoribus, incuruatis, baccas ex viridi rubentes ferens.

Grossularis frigida est in primo, & sicca in secundo.

Baccæ eius nondum immaturæ cholericis alijsq; imbecillioribus in cibo sumptæ conueniunt.

Folia recens decerpta inflammationibus & latè serpétibus apostematibus: item igni sacro commodè ad sedandos dolores imponi possunt.

Colutea est frutex, siue arbuscula lignosa, folijs Fœnugræco non absimilibus, fructum rotundum, magnitudine lentis, in siliqua flatu turgente ferens.

Colutea est Sena qua videlicet forma qualitatib. differt.

Calida hæc est in principio secundi, & sicca in primo ordine; aluo purgandæ vtilis.

Atram bilem præcipuè citra molestiam educit, & caput ac cerebrum, & sensuum instrumenta à noxis purgat humoribus: adeò quidem, vt aduersus omnia vitia ab atra bile maximoperè conducat.

Adhuc de Stirpibus, quæ caudice excrescunt: sequitur de alijs, quæ caule enascuntur.

DE HERBIS.

Herbæ autem sunt plantæ tenui caule foliatæ prouenientes.

Suntq; vel alimentariæ, vel minus alimentariæ.

Alimentariæ sunt, quarum potissimus vsus est in alimentis hominum.

Eiusmodi sunt tum frumentaceæ, earumque similes,

tum oleraceæ vniuersæ.

Frumenta sunt Triticum, Hordeum, Spelta, Siligo, Auena.

Triticum est planta frumentacea calamo spicam effundens pluribus granis crassioribus refertam.

Triticum moderatè calidum & siccum est, multum alimenti præbens, affectionibus pluribus tã internis, quàm externis vtile.

Triticum optimum erit fractu contumax, lentum, graue, colore aureum, læue, trimestre pinguiq; terra ortum.

Farina verò eius præstat modicè molita, recentioris temporis & tenuioris furfuris.

Fermentum verò è tritico factum virtutem habet attrahendi, maturandi aperiendiq́ue vlcera & apostemata, præsertim quoq; clauos, si cum sale mixtum imponatur.

Oleum è granis Tritici ad vlcerum sinus commendatissimum est.

Amylum ex tritico factum, paululum ipso tritico frigidius est, & siccius: conueniens ijs qui capitis fluxionibus sunt obnoxij. Vtile quoq; est sanguinem excreantibus ex aqua instar iusculi assumptum.

Item tussiculosis & alui fluore correptis plurimum conducit, cum aqua hordei & saccharo exhibitum.

Hordeum est frumentum granis in spica acutioribus & subflauescentibus ex culmo excrescens.

Frigidum hoc & siccum est in secundo ordine, vim pariter abstergendi obtinens.

Farina eius cum lacte recens emulcto ad formam emplastri redacta, vlcerosos tumores & pustulas quaslibet breui tempore curat, dolores sedando, & ardorem extrahendo.

Farina eadem cum aceto & butyro membra luxata restituit.

Alimentum inde paratum duriusculum frigidiores propemodum & leuos humores generat, minus quàm Triticum nutriens.

Aquæ autem hordeaceæ potus omnibus fern è febribus est salubris, vbi vehementior sit inflammatio.

Aqua

Aqua decoctionis hordei percolata cutem faciei asperiorem redditam si ea abluatur, læuem & æqualem reddens meliore colore eam exornat.

Spelta, Veteribus Zea, Speltzen oder Dinckel, frumentum est hordeo propemodum simile, melioris odoris, grana interdum simplicia, interdum in geminis putaminibus bina ferens.

Spelta frigida & parumper sicca est, adeoq; vniuersa sua facultate in medio Tritici & Hordei est: minus etiam quàm Triticum, plus quàm Hordeum alens.

Conuenit omnibus tumoribus ex vino vel aceto decocta & imposita.

Prodest etiam tussi asperiori, pulmoni humidiori, & pectori emolliendo.

Siligo frumentacea, vulgò simpliciter Frumentum: excrescit vnico calamo, aristas ferens granis rotundioribus, longioribusque refertas.

Siliginis minor quàm Tritici caliditas est: panis inde confectus si non probè coquatur, multorum malorum origo est.

Eiusmodi tamen panis si ex aqua fontana probè salita tribus diebus continuò edatur, graueolentiam oris repellit.

Auena, Haber, frumentum est folijs & stipula Tritico simile, in cacuminibus dependentes paruulas veluti locustas bipedes continens.

Hæc Tritico paululum frigidior est, & vim hordeo similem obtinet, sine morsu desiccans, & ob lèuem acrimoniam mediocriter digerens: vnde ventris profluuia & induratas phlegmonas iuuat.

Farina auenæ tosta & cum mulsa assumpta diuturnæ tussi confert.

Adhuc de Frumentis: sequitur de Leguminibus.

Frumentorum similes plantæ sunt legumina: quo nomine dicuntur omnes segetes, quæ manu leguntur: eodemq; sensu legaria etiam appellantur.

Eius-

Eiusmodi plantæ sunt Oryza, Milium, Lentes, Pisa, Fabæ, & similes.

Milium est legumen fertilissimum, acutis folijs, & turbinis instar fastigiatis, panniculis semen teres & pendulum gerens.

Huius qualitates sunt frigiditas primi ordinis, & siccitas tertij.

Aluum igitur humentem desiccat, parum alioquin nutrimenti adferens.

Foris impositum in sacculis idoneum fomentum est eorum, quæ citra morsum exiccanda sunt: similiter etiam cataplasmatis modo illitum.

Eodem modo torretur, & feruens in sacculo impositum torminibus alijsue doloribus multis auxilium præstat.

Oryza est legumen Milio tenuius, & multò minus, iuba semina ferens: quæ in humidis & aquosis locis vt plurimùm prouenit.

Vis eius quodammodo adstrictoria: quapropter etiam ventrem mediocriter sistit, vt ferè omnes in sistendo aluo ea vtantur.

Lens legumen est instar Cicerum excrescens, granula minuscula, eaq; propemodum rotundiora continens.

Optima est quæ aquam maximè absorbens, facilimè coquitur: eaque aluum adstringendi virtutem obtinet, præsertim cui Beta aut Plantago additur.

Pisa sunt legumina altius capreolis suis, quos exerunt, sese annectendo crescentia, granis rotundis, in siliqua inclusis cylindracea.

Sunt autem alia campestria, quæ præcipuè in aruis seruntur, minora, & humi repentia, flore purpureo: alia sunt hortensia, eaque vel album florem, vel purpureum ferunt.

Pythagorei Fabis abstinere iubẽtes publica munera intellexerunt.

Faba legumen est folijs Trifolij è viridi nigricantibus, & pinguibus, quasi virgultis assurgens, floribus albicantibus, intrinsecus macula nigricante distinctis, fructum suum in valuulis ferens.

Mediam frigidæ & humidæ qualitatis naturam obtinet:

net: attamen inflationem excitat, ideoq́ue ægrè concoquitur.

Fresa autem Faba, hoc est, leuiter confracta & decorticata facilius digeritur.

Fabarum putamina radicibus aut germinibus aliarum plantarum nouellarum apposita, earum vitam specifica quadam virtute tollunt.

Aqua autem è floribus illarum destillata linteoloq̃ue imposita, spinas, ossa, aliaq́; infixa extrahit.

Suffragi nim in c dis magi tibus pe as olim fi bant.

Absolutis Leguminibus: sequitur de Oleribus.

Oleraceæ plantæ sunt Brassica, Spinacea, Lactuca, Beta, Portulaca, Malua, Cepa, Porrum, Petroselinum, & aliæ.

Brassica est olus folijs latioribus constans, quæ si in rotunditatem capitis constringantur, Capacitatũ dicitur.

Frigidæ & humidæ complexionis est, & virtute exiccandi absq; acredine prædita: summam commoditatem exhibens tum hominibus, tum animantibus.

In Ægypto tamen proper summam amaritudinem non assumitur.

Romani olim antequam haberent expertos Medicos, hoc vno olere contenti serè sexcentos annos in plerisq; morbis curandis vsi fuerunt.

Decocta vel etiam aqua inde destillata calculo in primis & arenulis renum conducit.

Folia eius per se illita, aut cum polenta trita, inflammationibus & tumoribus prosunt. Similiter crudus eorũ succus illitus veteribus & sordidis vlceribus conuenit.

Capiti imposita alopeciam curat.

Iusculum foliorũ cum Gallo vetere decoctorum cholicam aliaq́; ventris tormina sedat.

Spinacea, siue *Spanachia*, olus est caule altiore, semina acuta ferens, folijs supra acutis, infra latioribus & mucronatis.

Frigida hæc est & humida in fine 1. gradus.

Iusculum huius ebibitum vitiosas humiditates expel-

lit,

lit, ventrem emolliendi virtute. Similiter etiam assumptum dolores dorsi, & alui duritiem curat.

Vnguentum etiam ex hac paratum epati & ventriculo impositum dolores & ardorem eorum tollit. Idem quoq; morsui aranearum prodest.

Lactuca, Schmaltzkraut, Lattich, quòd lacte abundet, dicta, est, olus folijs in orbem conglobatis crispum.

Hæc in campestribus locis crescens folio & caule breuior est quàm satiua: gustu tamen amara, & lacte copiosiore.

Lactuca humida est & frigida moderatè, instar aquæ fontanæ, ideoq; herba hæc grata est, æstiuo præsertim tempore, & admodum salubris. fastidium enim tollens cibi appetentiam restaurat: quamobrem etiam omnibus oleribus alijs præfertur.

Frequentior tamen vsus eius, oculorum celetitati officit.

Agrestis Lactucæ succus cum lacte mulierum ad adustiones inungitur.

Beta, siue Scutlon, quòd celerrimè crescat: duplici colore distinguitur.

Beta enim vel candida est, vel ex nigro rufescens: vtraque digerendi & extergendi virtutem obtinet ob suam nitrositatem: maiorem tamen candida, minorem verò nigra, vtpotè quæ adiunctum habet adstrictionis aliquid: si autem decoquitur, eam paululum amittit.

Iecoris obstructionibus aptissimè accommodatur: magis autem vbi cum aceto, aut sinapi assumitur. manducata etiam lienosos mirificè iuuat.

Portulaca est herba oleracea, folijs rotundis, & omninò pinguibus, crassiusculisque, à tergo candidis: caule etiam rotundo & subrubente, floribus stellatis atque subflauis.

Vna satiua est, folijs latioribus & caule crassiore: altera syluestris, minoribus & crebrioribus folijs.

Portulaca frigida ferè est in primo gradu, & humida in secundo: paululum austeritatis obtinens.

Calidas idcircò & bilioſas maximè fluxiones repellit: succus

ſuccus eius æſtuanti ventriculo, & hypochondriacis conuenit: maximè in febribus hecticis epotus, aut foris etiam impoſitus.

Et in vniuerſum omnibus calidis affectibus prodeſt.

Et quia ſubadſtringit, vtiliter adhibetur dyſentericis, profluuio muliebri & alijs ſanguinis reiectionibus, præſertim ſi cum farina hordei vſurpetur.

Malua hortenſis folio excreſcit magno, rotundo, caule tricubitali, floribus roſarum ſpecie rubentibus, vel ſubrubeis: item candidis.

Hæc ſi agreſtis ſit, leuiter emollientis, paululumq; digerentis facultatis eſt; hortenſis verò quantò humidior, tantò imbecillior cognoſcitur.

Decoctio Maluarum bibita antiquam tuſſim ſedat: item decoctio foliorum cum oleo communi illita, ambuſtioni confert.

Cepa olus eſt caule ſubtili & rotunda, excauata, aſſurgens è radice bulboſa, varijs ſegmentis in rotunditate diſtincta.

Cepa calidioris eſt complexionis, propemodum in quarto ordine: craſſiorum tamen partium.

Succus autem eius ſubſtantiæ & caliditatis aereæ.

Cepa per noctem aquæ frigidæ immerſa, eam aquæ vim imprimit, vt illa ebibita vermes puerorum expellat.

Cum ſale contûſa, impoſitaque, verrucas radicitùs extrahit.

Scabiei malignæ remedium vtile paratur, ſi cepa in quantitate oui medij contuſæ, & cum exigua Mercurij extincti portione mixtæ addatur lardum porci caſtrati: itemq; Lauri baccarum puluis: & his commixtis iterum omnibus caput inungatur.

Succus Cepæ cum melle & aceto rutaceo emplaſtri inſtar inunctus, morſum rabioſi canis curat.

Idem auribus infuſus ſaniem, aliosq; putridos humores educit, & ſurditatem tollit.

Porrum inſtar Ceparum ferè accreſcit, in ſalatitijs admodum frequens: eiuſdem facultatis etiam, cuius Cepæ

particeps.

particeps.

Id verò genus, quod dicitur Porrum capitatum, tam sanis quàm ægris parum conueniens est: præsertim verò ijs, qui debiliorem habent stomachum.

Emplastri modo contusis membris imposita hæc planta, tumorem & sanguinem coagulatum dissoluit.

Petroselinum, antiquorum Apium hortense, est olus foliis, Cicutæ instar, per ambitum lancinatis, semine in vmbella velut Anethi incluso.

Planta est hæc tertij calefacientium & deficcantium, ori stomachoq; gratissima.

Vi pariter penetrandi & resoluendi pollet efficacissima, ideoque planè diuretica est, siue cocta, siue cruda assumatur.

Semen verò quàm ipsa herba longè efficacius est.

Vt autem vrinas, ita menses etiam valenter ciet: epar expurgat: itemque renum & vesicæ dolores calculosque curat.

Radix vnà cum foliis & seminibus comesta, sedat tumorem ventriculi, aliarumque partium, & dolores dorsi: quoniam penetrando exiccat & absumit vitiosas humiditates. Et semen contusum achoribus impositum optimè conducit.

Hucusque de Herbis alimentarijs: sequitur de alijs minus alimentarijs.

Herbæ autem minus alimentariæ nominãtur omnes, quarum vsus in alimentorum assumptione rarior est.

Eiusmodi sunt tum Coronariæ, tum Medicamentosæ.

Coronariæ, quæ propter odorem suauiorem ad ornatum quoque corporis, in coronis maximè, expetuntur: quales sunt Violæ, eiusque species: item herba Trinitatis, Bellis, Flos garyophyllorum, Maiorana, Rosmarinus, Nardus, Narcissus, Lycnnis coronaria, & aliæ.

Viola planta est foliis excrescens Hederæ minoribus tenuioribusque, sed magis nigricantibus, cauliculis è media radice prouenientibus, florem purpureum ferens, semina-

minaq; propè radicem granulosa obtinens.

Nascitur plerunq; in opacis propè sepes & alibi : quæ autem in vmbrosis syluarum locis prouenit, eandem figuram obtinet, sed absque odore: ideoque Viola canina dicitur.

Violarum complexio frigida est in primo, humidaq; in secundo gradu : conueniens omninò hominum corporibus.

Dolores igitur calidos quoslibet refrigerant, & inflammationes leniunt : sigillatim verò capitis doloribus prosunt, feruorem mitigantes, somnumq; conciliantes.

Pectoris etiam asperæq; arteriæ scabritiem leniunt, præsertim si ex diluto vel syrupo, quem idcirco Violaceum nominant, assumantur : qui syrupus etiam, siue succus earum ventrem singulariter lenit ac emollit.

Oleum quoque inde paratum tam externis, quam internis inflammationibus vnicè confert : auribus instillatum, dolores earum mulcet : ventriculo inunctum cum puluere seminis Santonici, lumbricos expellit.

Violæ species sunt Viola matronalis, Leucoion luteum, & quæ his addi potest, herba Trinitatis.

Viola matronalis, **winter Violen**, est herba suffruticosa, pluribus quasi ramulis, foliis longiusculis, acutis & mollibus ijsque lanuginosis proueniens.

Viola hæc distincto florum genere variat: flores enim habet, vel albicantes, & Leucoion, siue Viola alba dicitur, vel rubicundos, vel purpureos : quæ hac coloris appellatione cognominatur.

Omnis autem eiusmodi Viola, quæ tum odoris suauitate, tum coloris varietate admodum frequenter vbique colitur : intensè calida, & quodammodo humida est.

Decoctio foliorum multum tussientibus, & anhelitus difficultate laborantibus vtilis est. & præcipua eorum vis est per sudores expellere recrementitias humiditates.

Iasme Viola significat: inde Iasminum Violaceum vnguentum.

Ex Leucoio, id est, albæ Violæ floribus, vnguentum paratur Iasminum, omninò odoratum, præcipuè apud Persas, varijs affectibus è pituitæ lentore ortis idoneum.

Leucoion luteum, vulgata Arabum appellatione *Cheiri*, est Viola præcedentis omninò similis, floribus saltem luteis conspicua.

Violæ huius complexio est calida & sicca, in partibus admodum tenuibus, & facultas plurimùm extergens: præsertim verò florum, quorum maior est etiam, quàm aliorum, vsus.

Florum Leucoij succus oculis immissus maculas eorum deformes abstergit.

Similiter flores cum melle decocti oris exulcerationem putredinemq; curant.

Simplex eorum decoctio menses, secundinas, ac fœtum quoq; mortuum eijcit.

Aqua à floribus illis destillata linguæ difficultati, & paralysi, itemq; laterum affectibus singulariter prodest. Præterea manuum tremori vtilis est, si ea abluantur: & faciei maculis qualibuscunq; abstergendis.

Oleum inde paratũ, vulgò Cheirinum, prædictis & alijs morbis valde salubre, præsertim tumoribus lienis.

Herba Trinitatis, siue Viola flammea, aut lacea, est herba, caule triangulari molliusculo, concauoq;, folijs rotundis per ambitum serratis, floribus tricoloribus, albo, luteo, puniceoq; simul exornata.

Calida hæc est & sicca in tertio gradu, virtute penetrandi digerendiq; præstans.

Ægrè spirantibus, & pulmonum inflammatione laborantibus opem insignem adfert: ad intestinorum quoque ramices haud incommoda: quin & cutis vitia curare potis est.

Bellis, Zeitloſen, herba est folijs longiusculis superius subrotundis, & in extremitate minutim serratis, ijsq; in humo rotæ in modum radiantibus, flores cauliculis villosis & flexibilibus ferens centrotenus aureos: in ambitu verò folijs in purpuram rubentibus circundatos.

Radix, itemq; folia eius frigida sunt, & humida vsque in secundum gradum.

Conducit maximoperè strumis & capitis fracturis: item vulneribus thoracis, vel in pectoris vsq; cauitatem pene-

penetrantibus,

Folia, præsertim viridia, vulnerum inflammationi imposita prosunt. similiter etiam contusa alijs tumoribus prosunt.

Flores à phthisicis ieiuno ventriculo & vesperi, antequam cubitum eant, comesti plurimùm eos iuuant.

Aqua inde destillata inflammationi & pustulis linguæ confert, aliarumq; partium æstum curat.

Flos Gæryophyllorum, vulgò Herba Tunica, siue Betonica coronaria, herba est folijs acutis, instar graminis excrescens, flores varicolores odoratos ferens.

Huius quædam species in squalidioribus montibus, & locis syluestribus proueniens, Tunica syluestris dicitur.

Flos ille recens contusus, capitis vulnera glutinat, eorumq; dolorem sedat: item officula, spinas, aliaq; extrahendi virtute pollet.

Similiter radix suffumigata, aut ipsa etiam herba in aquis decocta, capitiq; imposita dolores eius mitigat.

Tunicæ syluestris aqua singulare remediũ est calculosis, duorum triúmue cochlearium quantitate ebibita.

Maiorana, alias Sampsuchus, item Amaracus, herba est caule ferè lignoso, multis hirsutis rotundioribusq; folijs suauissimum odorem spirans.

Maiorana calida & sicca est in primo gradu, tenuium partium & digerentis facultatis: membris igitur calefaciendis conducens, concoctionem quoque adiuuat, & vrinam ciet.

Succus eius naribus inditus cerebrum maximè corroborat: puluis eius cum zinzibere immissus destillationibus conuenit.

Idem puluis cum melle inunctus sugillatis, & sanguini coagulato è corporis partibus expellendo vtiliter adhibetur.

Aqua Maioranæ amissam loquelam restituit.

Libanotis, siue *Rosmarinus*, herba est ramulis tenuibus, folijs minutis, densis, subtus canis, supernè virentibus, thuris odorem spirans.

Libanotis calida & ſicca eſt in tertio ordine : emollientis, inſuper digerentis & abſtergentis facultatis eſt.

Succus herbæ adiecto melle illitus, oculorum aciem exacuit : ſemen maximè icthericis cum vino & pipere propinatur.

Vinum decoctionis foliorum manè & ſerò tepidè hauſtum, ſanguinem puriorem reddit, appetitum reſtaurat, omnesque interiores humiditates abſumit, & expuitionem earum promouet.

Nardus Indica, ſiue *Spica Nardi*, eſt planta caule ſuffruticoſo, folijs anguſtis & ſpicatis, odorem ſuauiſſimum exhibens.

Herba ipſa calida in primo, & ſicca in ſecundo eſt: confortandi, digerendique ſimul, & repercutiendi virtute præſtans.

Oleum inde paratur odoratiſſimum, vulgò Oleum Spicæ vocant, facultatem obtinens calefaciendi, digerendi, ſubtiliandi: ideoq; omnibus frigidis atque flatulentis cerebri, item ventriculi, epatis, renum, vteri & veſicæ affectionibus prodeſt.

Herba ex potu frigidæ aſſumpta nauſeam & diſtentionem ventriculi curat : ictero pariter & renum doloribus confert.

Aqua inde deſtillata innumeras facultates obtinet tam intrinſecus, quàm extrinſecus vſurpata, ad varias capitis cerebriq; paſſiones: præſertim verò deſtillationibus eius conueniens.

Ad ſincopen inſuper & linguæ difficultatem admodum ſalutaris eſt.

Nardus Germanica, vulgò Lauandula, eſt herba cauis cauliculis quadratis, folijs pluribus ex cineraceo virescentibus, paulò latioribus, & Roſmarini longioribus, in quorū cacumine flores ſpicati, purpurei, minuti feruntur.

Excalfacit & ſiccat ordine ſecundo completo : conuulſis, reſolutis, & omnibus cerebri frigidis paſſionibus auxiliatur, ventriculum & iecur ab infarctis humoribus liberat.

Flores Lauandulæ ſingulari quadā virtute apoplexiæ

medentur:

medentur: è vino assumpti vrinam cient: similiter quoque cardiacam & icterum curant.

Aqua verò ad vertiginẽ capitis plurimùm conducit, vncię vnius pondere assumpta, ac deniq; ad spasmum.

Narcissus, **Narcissen roeszlin**, planta est folijs conspicua, Porri similibus, minoribus tamen, & angustioribus, caule vacuo, flores in cacumine suo albos, intusq́ue croceos, siue etiam purpureos ferens.

Elegantiore plerunq; forma & suaui odore nascitur in montibus: est autem calidæ siccæq́ue complexionis: virtute etiam conglutinandi vulnera, in primis neruorum, non illaudabili præstans.

Herba Narcissi vnà cum radicibus contusa, inflammatis puerperarum mamillis, aliarumq́; partium ambustis, vtilissima est.

Radix verò cum farina Fabarum decocta, & imposita, induratos & scirrhosos tumores emollit: itemq́; clauos, spinas & sagittas extrahit.

Lychnis coronaria herba est caule lanuginoso, folijs lõgis, tomentosis, & albicantibus, flores purpureos, albæ violæ similes, propemodum ferens. **Marien roeszlin, Sammet oder Damasten rosen.**

Folia huius ad lucernarum vsum pro ellychnio Veteres vsurparunt, ideoq́; lychnis dicta fuit: Coronaria autem, quòd ad coronas expeteretur.

Semen calidum & siccum ferè in secundo ordine completo, maximè in vsu est. In vino potum efficax est contra Scorpionum ictus: qui etiam herbæ eius appositu torpescunt.

Tantum de Plantis Coronarijs: sequitur deinceps de Medicamentosis.

Herbæ medicamentosæ sunt, quarum potior & crebrior vsus est in morborum remedijs.

Eiusmodi sunt tum Aromaticæ, tum aliæ vniuersæ.

Aromaticæ pleræq; ob naturam suam familiarem atque gratam, in confortandis, siue corroborandis corporum humanorum viribus potissimum vsum pręstant: vnde etiam hoc nominis traxerunt.

Eandemque ob causam cibis etiam vt plurimùm inspergi cœperunt, qui alioquin partium corporis concoctricem facultatem læsuri fuissent

Aromaticę istę herbę sunt Crocus, Zinziber, Zedoaria, Galanga, Calamus aromaticus, Acorus, & aliæ similes.

Crocus herba est aromatica, foliis oblongioribus instar foliorum graminis omninò angustis & acutis, caule florem maiorem purpureum ferens, in cuius medio rubea capillamenta Croci dependent.

Olim Crocus in primis Corycæus & Lycius in Olympo monte crescens commendatus fuit: at hodie celebratur Orientalis: & præcipuè qui nunc in Germania nascitur.

Crocus autem calidus est in secundo, siccus insuper in primo gradu, paululum etiam adstringentis & concoquentis virtutis obtinens: quæ facultates eius in quintum vsque annum durare possunt, si deligenter custodiatur.

Cordis præcipuè vtilissima confortatio est: item ventriculi: sanguinem puriorem reddens, vrinamque satis copiosè ciens.

Difficulter respirantibus, & in thorace multum repletis expertissimum remedium præstat: maximè si scrupuli quantitate cum Ambrę grano dimidio calidè ex vino albo assumatur.

Cauendum verò fuerit, ne vnquam vna vice vltra drachmam facilè de eo propinemus: secus enim si duarum aut trium drachmarum pondere assumatur, lethalis est.

Si cum mica panis & lacte contritus apostematibus & tumoribus imponatur, mitigat eorum dolores, & simul emollit & aperit.

Zinziber est herba foliis arundinaceis bis tėrue in anno reuirescentibus, in cacumine fastigiatis, radice geniculatis internodiis repente.

In India & Troglodytica Arabia copiosissimè prouenit: vnde radix tantùm eius ad nos aduehitur, quæ interdum

dum integræ libræ pondere eruitur. Ea in profundum terræ non amplius agitur, quàm ad ternos, siue quaternos palmos: quam effossuri radicis internodium relinquunt, ceu radicis maioris sequente anno eruendæ semen.

Zinziber validè calefacit in tertio, & humectat in primo gradu: minus subtilium partium quàm Piper: ideoque propter additam illam humiditatem vix vltra biennium perdurans.

Singularis certè confortatio ventriculi refrigerati, aliarumque eius affectionum medela: præsertim verò zinziber conditum, quod recentissimum saccharo vel melle asseruatur.

Puluisculus eius cum aceto vesperi assumptus varias humiditates per sudorem nocte expellit.

Zedoaria, item Zadùra, siue Zaduara, est plantæ in Sinarum regione vltra extremas Indiæ oras crescentis radix, Zinziberis faciei similis, minus tamen acris, sed amariuscula, & odoratior.

Hanc recentiores primùm Græci ab Arabibus edocti descripserunt, & vsum eius explorarunt.

Calefacit & exiccat in gradu secundo: flatus discutiendi facultatem obtinens.

Ventriculi & colieruciatus tollit, vomitiones reprimit, alui pariter fluxiones sistit, eiusdemque tineas quascunque enecat.

Animalium insuper venenosorum morsibus auxiliatur: vtpotè venenis, etiam alijs abigendis: præsertim verò pesti remedium conuenientissimum: odore quoque suo quemlibet ingratum odorem sanat.

Galanga est radix plantæ in Memphi, & in Syria potissimùm crescentis: vnde in Italiam copiosè adfertur, foliis latioribus crassioribusque, & spinæ instar admodum mucronatis, immediatè ex radice assurgentibus.

Galanga autem alia minor est, alia maior.

Minor est radix tenuis, tota in purpura rufescens, geniculata, & internodijs quibusdam reflexa, sapore plurimùm acri & odorata.

Maior verò longè crassior est, colore dilutior: minus etiam odorata, & viribus infirmior.

Vtraque calida & sicca est in tertio gradu: ventriculũ à frigore vel flatibus affectum, aliasq; partes optimè corroborans, & eius dolores tollens.

Ore retenta anhelitum commendat: naribus admota cerebro multum confert: cordis etiam palpitationi prodest, si è succo plantaginis propinetur.

Galanga syluestris, propriè Cyperus, herba est folia proferens portaceis similia, sed longiora & exiliora: in caulis etiam quadrangularis cacumine minuta folia cum semine obtinens, radice odorata, vel longa, vel rotunda.

Radix Cyperi, cuius potior quàm herbæ in medicina vsus est, calefacit, & exiccat in gradu secundo cum quadam adstrictione non mordicante: itaque vlceribus curandis mirificè prodest.

Optima autem illa iudicatur, si sit omninò grauis, iucundi cum quadam acrimonia odoris.

Hæc cordis & ventriculi actiones atque virtutes multum iuuat, & spiritus lętiores procreat, melancholicis præcipuè salubris.

Cyperi genus est Curcuma, radix in India prouenies effigie & odore Zinziberis, gustu amaro: quę si manducetur, croci modo inficit.

Calamus aromaticus est herba in India vt plurimùm crescens, caule fistuloso, foliis gramineis, siue arundineis, radice densè geniculata, fulua & assulosa, odore præstantiore, è longinquo etiam perceptibili.

Calamus aromaticus calidus est, & siccus in secundo gradu: minus tamen subtilioris essentiæ: leuiculam quãdam adstrictionem possidens.

Epatis affectionibus, præsertim hydropicorum & ciendæ vrinæ vtilis est: ventriculum mirè confortat, maximè si cum succo absinthij ex vino tepidè exhibeatur.

Acorus est planta foliis assurgens Iridis angustioribus, radice geniculis distincta & reflexa, subalbicante, & acri, odoreque multum recreans.

Aco-

Acorus calidus & ſiccus eſt in ſecundo gradu, eſſentiæ tenuioris.

Decoctio Acori, laterum doloribus & thoraci : item epati, torminibus ventris, & ſpaſmo ſumnè prodeſt, & planè diuretica eſt.

Succus radicis etiam antidotis non inutiliter miſcetur idemque oculis illitus viſum clarificat.

Herbæ medicamentoſę ſaporem ab aromatico diſſimilem obtinentes ſunt reliquæ vniuerſæ, quarum virtutes in medicina maximè elucent: ideoque à Medicis copioſiſſimè deſcribuntur.

Vbi natura diſtinctum ſexum obſeruauit: quoniam alię earum ſexui quoque animantium maſculo, aliæ fœmineo magis auxiliaturæ eſſent.

Prudentiſſimè enim illa rerum creatrix hanc ſexus diſtinctionem in plantarum genere nobis propoſuit.

Finis Libri II. Phyſicorum.

RERVM NATVRALIVM DOCTRINÆ,

D.D. Gulielmi Scribonij

LIBER III.

DE ANIMANTIBVS.

Animantia sunt naturę viuentes, anima sentiente præditæ.

Est autem anima siue facultas sentiens, potentia apprehendens & percipiens extra corpus animantium posita vniuersa.

Hæc facultas exercetur tum sensibus tum sensuum potentiam comitante impulsione.

Sensus sunt vel exteriores, vel interiores.

Sensus exteriores sunt, qui tantum præsentia percipiunt.

Et quidem singuli proprium habent subiectum, item instrumentum & plerique medium.

Et horum omnium si mutua quędam sit consensio & iusta proportio sensus ipsi sunt validiores.

Singuli enim obiecto nimis excellenti, instrumento vitiato medio crassiore hebetantur & corrumpuntur.

Itaque per multam niuem iter diutius facientes oculis

lis læduntur.

Ita plerunq; fabri ferrarij fiunt surdastri.

Sensus proinde externi, vel totius corporis communes sunt, vel certarum partium proprij.

Sensus in toto corpore est tactus.

Tactus est sensus mediante carne neruosa tactiles qualitates apprehendens.

Instrumentum eius est, caro neruosa, vel omnis neruus per totum corpus capillatim dispersus.

In homine igitur propter copiam neruorum hic sensus est acutissimus.

Medium eius est caro vel cutis.

Quamuis etiam neruus sæpe adempta cute læsionem quamlibet ferè sentire potest.

Sensus certarum partium vel sunt nobiliores, vel ignobiliores.

Nobiliores sunt visus & auditus, quorum commune medium est, aer vel aqua.

Visus est sensus res lucidas & coloratas oculis percipiens.

Sub lucidis intelliguntur corpora cùm luminosa, quæ in tenebris lucent, tum perspicua & transparentia.

Subiectum igitur visionis est tum lux, tum color.

Color quò temperatior vtpotè viridis eò oculis gratior.

Organon autem eius est neruus opticus, in vtrumque oculum immissus.

Auditus est sensus sonos percipiens.

Organon proprium est pellicula in imo aurium anfractu porosa & sicca, quæ Tympanum auris dicitur.

Pellicula illa duplex est: alia inferior, quæ tegit officulum incudi simile: alia superior, quæ officulum malleoli continet.

Superior igitur à sonis impulsa inferiorem feriens spiritus in neruis hac percussione excitat, vt sonum pulsa incude percipiant.

Haud aliter ac si chordæ pulsatæ sonum reddunt, qua soni perceptione fit auditus.

Sensus

Sensus certarum partium ignobiliores sunt gustus & olfactus.

Gustus est sensus sapores apprehendens.

Subiectum igitur eius est sapor.

Organon autem neruus instar retis super carnem linguæ porosam extentus.

Medium est humor saliuosus temperatus.

Hic igitur si excedat, lingua sapores malè dijudicat: sin planè sit absumptus, & lingua sit aridior, nulli sapores percipiuntur.

Olfactus est sensus odorabiles qualitates cognoscens.

Organon eius est meatus anterioris ventriculi cerebri, membrana contectus: dicitur Processus mamillaris.

Et hoc quò siccius fuerit, eò acrius animantia odorari possunt, vt sunt Canes & Vultures.

Homo autem propter humidiorem cerebri constitutionem odoratum hebetissimum sortitus est.

Hæc de Sensibus exterioribus: sequuntur interiores.

Sensus interiores sunt, qui præter res coràm oblatas, etiam absentes rerum species diuersas cognoscunt.

Et hisce ducibus animal oblatas species non tantùm nudè sentit & percipit, sed etiam se percipere animaduertit.

Sedem autem suam omnes in cerebro obtinent.

Sensus interior vel est concipiens, vel conseruans.

Concipiens officio suo fungitur, tum discernendo, tum plenius æstimando: ille sensus dicitur Communis, hic verò phantasia.

Sensus Communis est, qui sensibilia ab exterioribus oblata plenius distinguit.

Huius organon est anterior cerebri ventriculus, ob humiditatem ad recipiendum aptior.

Phantasia est sensus interior, rerum imagines diligentius examinans & expendens.

Hæc igitur est animantium cogitatio, iudicium & æstimatio.

Locus

Locus est in media cerebri parte propter siccitatem ad conseruandum magis idoneus.

Sensus conseruans, qui res cognitas diutius retinet, est memoria.

Memoria est sensus interior, rerum comprehensarum imagines custodiens.

Memoria pro cerebri constitutione vel est acrior, vel hebetior.

Debilior aut hebetior est ijs, quibus humidius est cerebrum, firmior est in sicciore cerebro.

Instrumentum autem eius est posterior cerebri ventriculus.

Memoria si ex præterito tempore conseruatas imagines reuocat, ac repetat, dicitur recordatio.

Sed cùm illa absque adhibita rationis inductione, quæ exciderunt, recolere non possit, soli ferè homini tribuitur.

Ideoq; etiam qui ingenio stupidi & tardi sunt, memoria, qui ingenioſi & dociles, recordatione magis valent.

Hæc de Sensibus: sequitur Sensuum affectio, Somnus.

Somnus est sentientis facultatis requies.

Causa huius est vel refrigeratio cerebri, vel vapor copioſus suauiſq́ue, è ventriculo exhalans, & cerebrum obtundens.

Vapor ille si concoctus resoluitur, & in spiritus conuertitur, redeunte calore, sensus suo munere rursum funguntur, & animal euigilat.

Ordinata autem & certa sunt somni vigiliarumq́ue interualla, ne animal assiduo motu langueſceret.

Somni porrò affectiones sunt: Insomnium, Ephialtes, Ecstasis, & aliæ eiusmodi.

Insomnium est actus animi interior, corpore à somno interim occupato.

Quò igitur somnus fuerit tranquillior, eò facilius insomnia excitantur.

Quòd si altior vel inquietior sit, tum etiam animus impeditur.

impeditur.

Varietas autem somniorum fit, pro varia corporis constitutione.

Clariora & iucundiora fiunt somnia, si spiritus cerebri, quibus anima vtitur ad imagines excitandas, fuerint tenuiores puriores q; : quales sunt plerunque circa tempus matutinum, facta concoctione: vnde illius etiam temporis somnia sunt meliora.

Obscuriora verò & minus iucunda insomnia contingunt, si spiritus sint crassiores & impuriores.

Omnia proinde somnia naturalia fiunt à speciebus vel antè memoriâ reseruatis, vel iamdum conceptis: & quidem ratione temperamenti, aut solius, aut præter hoc etiam singularis syderum influentiæ.

Quamobrem ex insomnijs quoq; plurima de corporis constitutione colligere, & præsagire licet.

Ephialtes est corporis ob motum tardissimum, quasi ab insiliente aliquo compressi & præfocati sensatio. Quo sensu etiam incubus dicitur, ab incubando, quòd pondus quoddam eiusmodi dormientibus incubare videatur.

ò Incu-
lin. Sup-
siones no
& Fau-
ua ludi-

Hanc compressionem sequitur torpor, & veluti irruentis alicuius occupatio: item tam vociferationis, quàm vocis etiam irritus conatus, & inarticulatus demum confususq; sermo.

Oritur autem hæc affectio, quando spiritus animales existentes in cerebro, ob vapores ascendentes à pituita & melancholia obtenebrantur, vt virtute sic oppressa graue aliquid videatur inferri.

Quare etiam sagis ac vetulis maximè omnium cõmunis est: quæ ob sexum & ætatem admodum pituitosæ, & ob animi affectus melancholicæ existentes, sensu communi ab impurioris spiritus assidua suggestione vitiato, se pati quidpiam existimant.

Præterea etiam iuniores ob similes animi affectus & curas inanes, atq; cogitationes idem temperamentum sortiti, eundem morbum familiarem habent.

Vnde frequens est illa imaginatio de insultu & compressio-

pressione amicorum.

Ecstasis est animæ, quasi à corpore secedentis acrior & vehementior imaginatio.

Hanc sequitur somnus profundissimus etiam continuos aliquot dies perdurans.

Anima enim cogitationibus vacatura cessat ab administratione corporis: vnde corpore sensu motuque veluti carente homines ita affecti omninò exanimati videntur.

Qualibus autem humoribus cerebrum fuerit obsitum, tales quoq; phantasias concipit, imagineſq; efformat: & in primis quidem ob melancholiæ redundantiam.

Sic enim pro illius specierum diuersitate alij alia imaginantur, & à somno exuscitati commemorant.

Quamuis interim sæpe malus aliquis genius in eiusmodi phantasijs accedens etiam futurarum interdum & prorsus incognitarum rerum imagines exhibeat, & efficiat.

Tantum de Facultate sentiente: sequitur de impulsione illam comitante.

Impulsio, quæ sensus comitatur, fit vel appetitu, vel loci mutatione.

Sæpe enim sensibus percepta concupiscentes adipisci non possumus, nisi corpore commoto ad illud ipsum nos conuertamus.

Appetitus, siue appetens facultas, est virtus obiecta sensibus deprehensa prosequens.

Sequitur autem potissimùm vel contactum, vel cogitationem.

Tactum sequitur delectatio.

Ideoque in neruis potissimùm hic appetitus locum habet.

Delectatio est appetitus obiecti conuenientis: vt cùm res propriæ ex voto succedunt.

Delectationi contrarius est dolor: obiecti videlicet ingrati, & lædentis auersatio.

Appetitus cogitationem sequentes sunt cordis motiones vniuersæ: vulgò Affectus dicuntur.

Affectus autem eiusmodi vel boni sunt, vel vitiosi.

Affectus boni sunt, qui naturam sentientis animantis fouent & conseruant: vtpotè lætitia, amor, spes, eorumq; similes.

Et hi à caliditate potissimùm originẽ trahunt, quatenus cor ab ea dilatatum, & quasi apertum res conuenientes & gratas ad se pertrahere conatur.

Lætitia proinde est motus cordis, quo bonum quidpiam præsens appetit.

Motus, siue loci mutatio, est facultas animantis corpus ab appetitu illectum de loco in locum agitans, & perducens.

Estq; vel totius corporis, vel certarum partium.

Totius corporis, est progressio eius, & quælibet commotio.

Certarum partium motus est respiratio.

Respiratio est motus partium, quo ad percipiendum aerem commouentur.

Respiratio fit vel per diastolen, vel systolen.

Diastole est partium ampliatio & dilatatio: quæ inspirando aeri inseruit.

Systole autem est partium contractio & coarctatio quæ fuliginoso vitiosóque aeri expellendo simul inseruit.

Tantum de communibus animantium Facultatibus: sequitur de ipsorum corpore.

Corporis animantium, cui prædictæ facultates insunt materia est semen vtriusq; sexus.

Semen est sanguis purissimus in testibus perfectè excoctus.

Et hoc à toto corpore deciditur.

Testes enim alimonia destituti sanguinem è vena cana attrahunt, eumq; in semen immutant.

Albicans verò illud fit ob substantiam testium albicantem.

Ex

Ex semine eiusmodi in vtero fœminę commixto & cõcepto animantia procreantur.

Conceptio autem illa est actio vteri, qua feminis potestas exuscitatur ad insitum munus exequendum.

Suscitata deinde vis, materiam seminis variè distrahit, partes eius diuersas secernens.

Et sic partes æquè omnes conformationis suæ adumbrationem & rudimentum simul nanciscuntur.

Vniuersæ etiam vegetantis pariter & sentientis animę virtutibus exornantur.

Inter naturales autem facultates partium corporis, concoctricis virtutis vitium putredo si oritur, fit suppuratio quædam, siue sanici generatio.

De Suppuratione partium Animantis.

Suppuratio alia naturalis est, alia præternaturalis.

Naturalis est, quæ fit ingenito calore, nondum prorsus euicto, sed vires suas ob materiæ dispositionem remissius exercente.

Talis oritur in inflammationibus & abscessibus.

In his enim natura materiam subiectam quoad potest ad optimam formam perducere conatur.

Itaq; etiam suppuratio eiusmodi robur quoddam naturæ arguere solet.

Quamobrem sæpe conuenientibus auxilijs studiosè tentatur & promouetur.

Et in hoc genere laudatur præcipuè pus albũ, crassum, læue, & æquale, minimeq; fœtidum.

Præternaturalis verò suppuratio est, quando natura prorsus euicta, humores, vel ipsæ etiã partes ob summam putredinem sanioſæ redduntur.

Vincitur autem natura, siue facultas concoquendi, vel ob propriam debilitatem, vel ob materiam eximiè vitiosam.

Hæc obseruatur in omnibus putridis & malignis fœtidisq; abscessibus atq; vlceribus.

In quibus etiam pro varia suppurantis materiæ con- *Gal. lib. 2. d Hum. cap. 6*

formatione, sæpenumero variæ corporum solidorum species reperiuntur: vtpotè pili, carbones, animalcula, & id genus alia.

De partibus corporis: & primùm de Humoribus.

Partes proinde ad corporis adintegrationem requisitæ, aliæ sunt contentæ, aliæ continentes.

Contentæ sunt, quæ ob suam fluiditatem aliarum adminiculo sustentantur.

Nempe tum humores, tum spiritus.

Humores sunt partes liquidæ ex prima alimentorum in epate transmutatorum commixtione genitæ.

Et hi quòd semini animantium etiam insint, sanguine præditorum elementa nuncupantur.

Singuli illi, si à propria natura descisscentes corporibus minus sint idonei, præternaturales fiunt.

Humor porrò alius est primarius, alius secundarius.

Primarius, vel calidus, vel frigidus.

Vterq; rursum vel humidus, vel siccus.

Calidus & humidus est sanguis.

Sanguis est humor tenuis, rubicundus & dulcis.

Et hoc humore potissimùm partes aliæ nutriuntur, ipseq; etiam ventriculus.

Humoris illius noxæ vel in substantia sunt, vel in qualitatibus.

In substantia est tum putredo, tum aliorum humorum vitiosorum commixtio.

In qualitatibus, si vel serosior aut crassior euadit, vel aliis qualitatibus afficitur.

Calidus & siccus humor est Cholera, siue flaua aut pallida bilis.

Cholera est humor tenuior flauus, seu pallidus & amarus.

Huius vsus est expultricem facultatem, præcipuè intestinorum promouere.

Præternaturalis autem bilis pro maiore aut varia adustione in epate, vitellina: in ventriculo, porracea, aut æ-

ruginosa:

ruginosa: à simili videlicet colore dicta, efficitur.

Et hæc de humoribus calidis: sequitur de frigidis.

Frigidus & humidus est pituita.

Pituita humor est lentus ac viscidus, albicans, absque sapore.

Hæc si plenius excoquatur, sanguis plerunq; efficitur.

Vsus autem eius principalis est artus corporis humectare.

A natura propria deflectens vel acida fit, vel salsa, pro diuersa cum alijs contemperatione.

Humor frigidus & siccus est Melancholia.

Melancholia est humor crassus, nigricans, siue liuidus & acidus, seu acerbus.

Confert præ cæteris partibus confortando ventriculo, vt facilius cibos comprehendere & retinere possit.

A natura autem desciscens priore, pro immodica vstione & incineratione varias sortitur species.

Secundarij humores sunt, qui è primis multiplici concoctione elaboratis gignuntur.

Eiusmodi sunt tum Ros, tum Gluten, siue Cambium.

Ros est humor in media cauitate partium contentus, earumque substantiæ instar roris, quo nutriantur, adiunctus.

A quo effectu humor alimentarius dicitur.

Gluten est humor modicè congelatus, partibusque firmiter agglutinatus in earum substantiam conuerti incipiens.

A qua mutatione Cambiũ, item Carniformis dicitur. *Cambire est mutare.*

Hucusque de Humoribus: sequitur de Spiritibus.

Spiritus est pars corporis fluida, tenuissima, è sanguine cordis genita.

Spiritus ille præcipuum est instrumentum & vehiculũ facultatum animantis: eas siquidem in vniuersum corpus rapidissimo & velocissimo impetu deducit.

Spiritus proinde in corde radicem habens vel absolutus est, vel rudis, in alijs partibus perficiendus.

In corde absolutus spiritus est vitalis.

Vitalis spiritus est pars omninò flammea è corde per arterias in corpus diffusa.

Huius igitur communicatione vniuersæ partes viuunt.

Spiritus in corde inchoatus, sed in alijs perficiendus, est animalis.

Animalis spiritus est, qui è corde in cerebrum subiectus, ibiq; subtilior factus, per neruos in omnes alias partes diffluit.

Vehiculum autem est functionum, siue facultatum omnium animantium.

Tantum de Partibus contentis: sequitur de Continentibus.

Continentes sunt partes magis solidæ, quæ per se sustentantur.

Hæ omnes commune habent tum Fulcrum, tum Tegumentum.

Fulcrum aliarum partium est tum Os, tum Cartilago.

Os est pars durissima & siccissima vniuersi corporis sustentaculum.

Ossa inuicem connectuntur ligamentis.

Ligamenta sunt quasi fila crassiora & duriora, ossium corporis vincula.

Cartilago est pars ossibus paulò mollior, singulas reliquas partes sustinens.

Tegumentum reliquarum partium, & quidem omnium simul est Cutis, singularum verò Membrana.

Cutis est pars tenera, exanguis, vniuersũ corpus tegens.

Membrana est pars tenera, singulas alias partes tegens.

Naturalium insuper facultatum in hisce partibus commune: quoq; excrementũ in coctione relictum, est Sudor.

De Sudoribus.

Sudor est humiditas venarum per meatus occultos expulsa.

Huius pro subiectæ materiæ, siue humiditatis tinctura

varius

varius ac diuersus sæpe color conspicitur.

Vsitatus quidem & vulgaris, propter canalium, per quos effluit substantiam albicantem, aquosus & dilutus est.

Si verò laxiores & ampliores sint meatus, vt absque mora & diuturniore immutatione elabi possint: præsertim si ob animi affectum aliquem vel in morbis tenuiores facti, citò prompteque expellantur: alio colore tinctus apparet.

Ita in *Christo* ob peccata mortalium tristissimo: item in alijs morbo aliquo correptis sanguinolenti: in ictericis præsertim flaui, in alijs alij sudorum colores visi fuerunt.

Vnde etiam è sudorum colore, sicuti quoq; ex adiunctis qualitatibus primis corporum constitutionem arguere & cognoscere possumus.

Qua ratione melior censetur sudor calidior, quàm frigidior: vterq; autem sigillatim si sit æqualis.

Continentes proinde partes ita prædictis particulis fulcitæ & contectæ: aliæ sunt animales, aliæ vitales.

Et hæ singulæ vel principes, vel minus principes.

Animales partes sunt, in quibus facultates potissimùm animales exercentur.

Et quidem vel sensus & motus simul, vel motus solus.

Sensus ac motionis membrum præcipuum est Cerebrum in capite contentum.

Huius igitur substantia si lædatur, sensus motionisque periculum oritur: adeò vt de vita sæpe animal periclitetur: quamuis aliquando si altera saltem pars eius, siue ventriculus alter illæsus maneat, animal vita protinus non priuetur.

Cerebrum est pars cæteris mollior, albicans, duplici meninge, siue membrana probè contecta.

Meninx enim cerebri est tum pia, tum dura mater.

Pia mater est membranula tenuissima, cerebrum proximè ambiens.

Dura mater est membrana supra piam durior, cranio alligata.

Cranion est os densissimum, caput vniuersum continens.

Hoc ipsum tegens extrinsecus membrana cui capilli infixi sunt, περικράνιον dicitur.

Cranion verò suturis quibusdam distinguitur, tanquã ex certis partibus consutum.

Suturæ aliæ veræ sunt, aliæ mendosæ.

Veræ suturæ nominantur, quæ manifestè instar linteolorum consutæ apparent, earumq; aliæ rectæ sunt, aliæ obliquæ.

Recta est in medio capite versus occipitium sita.

Obliquæ sunt tum Coronalis, tum Lambdoides.

Coronalis est in sincipite transuersim sita, vbi coronæ imponuntur.

Lambdoides est in occipitio, figuram literæ Græcorum Λ repræsentans.

Suturæ mendosæ sunt vtrinq; singulæ in temporibus conspicuæ.

Cerebri porrò, suę capitis excrementa vel liquidiora sunt, vel crassiora.

Liquidiora capitis excrementa sunt Lachrymę.

De Lachrymis.

Lachrymæ sunt humiditates è cerebro per angulos oculorum erumpentes.

Quò igitur angulorum illorum carnes fuerint maiores & laxiores, eò copiosiores & frequentiores lachrymę profluunt.

Et maximè quidem si corporis natura atq; complexio frigidior simul & humidior sit. Vnde fœminæ magis quã masculi ad lachrymandum pronæ sunt: & viri illi, qui similem mulierum naturam obtinent.

Corporis autem constitutionem plurimùm etiam auget ambientis aeris status, qui hyeme frigidior oculos constringendo humiditates elicit, æstate calidior oculos relaxat, vt sponte & liberè effluant.

Crassiora, quæ ex capite expelluntur, recrementa sunt

tum

tum aurium sordes, tum narium mucus.

Aurium sordes sunt humidæ excretiones cerebri, in aurium cauitate post collectionem computrescentes.

Narium mucus est crassius cerebri excrementum per nares eiectum.

Excrementum illud, quamuis pituitoso humori omninò simile videri possit, à pituita tamen prorsus alienum est.

Hæc de excrementis Cerebri.

Cerebro cognata est medulla spinæ: eo ipso tamen durior & paulò calidior.

Spina autem dorsi est pars ossea, rotunda, triginta quatuor vertebris in longitudine constans.

Partes sensui ac motui destinatæ minus principes sunt nerui.

In quibuscunq; igitur partibus nerui afficiuntur: istæ quoque ad motum ineptiores reddūtur, adeoque immobiles fiunt.

Nerui sunt partes spermaticæ tenues, rotundæ & albicantes, crassiorum instar filamentorum.

Nerui alij sunt molliores alij duriores.

Molliores in quibus exquisitior est facultas, sextuplici pari, siue combinatione è cerebro orti in alias partes deducuntur.

Prima coniugatio fertur in oculos, cuius nerui idcirco nominantur Visorij, alijs vniuersis crassiores.

Secūda coniugatio est neruorum oculos mouentium.

Tertia in linguam inseritur, & gustatum defert.

Quarta in palatum & ori substratam tunicam decurrit.

Quinta auditui inseruit.

Sexta orificio ventriculi inseritur, eiq; sensum & motum impertit.

Et huius beneficio, siue ductu, leuissima quæque ventriculi affectio propter tenuitatem substantiæ capiti facilimè communicatur.

Duriores deinde nerui sunt, in quibus obtusior magis est facultas, ijque è spinali medulla oriuntur.

Et triginta horum numerantur paria, vtrinq; è medulla spinæ singulis exurgentibus : quorum deductione totum dorsum suas affectiones facilè percipit.

De Partibus respirationis.

Partes animales motui solummodò destinatæ sunt partes respirationis.

Respirationis partes principes in thorace sunt tum pulmones, tum cor ipsum.

Quare his etiam læsis, respiratio protinus læditur : ideoq; si substantia illarum partium intrinsecus vsq; vulneretur : lethalia omninò vulnera sunt.

Pulmo est pars spongiosa & rara, mollis, coagulatæ sanguinis spumæ similis, situ suo ad dextram nonnihil declinans.

In pulmones spiritus deducitur per asperam arteriam linguæ radici connexam.

Aspera arteria est canalis longior è multis annulis cartilagineis continuata serie in pulmones desinens.

Cauitati huius si quid inciderit alienum in assumptione alimentorum spiritus lædit & ipsa respiratio, adeoq; suffocationis periculum oritur.

Hinc moriuntur & pereunt animantia vel piscium spinis, vel ossiculis, vel capillis etiam, à hisue in asperam arteriam rebus absorptis.

Cor est pars carnosa, solida, & probè compacta, pyramidi propemodum similis.

Huius duo sunt ventriculi, dexter & sinister.

Dexter pulmonibus per venam arterialem sanguinem communicat.

Vena ista arterialis, à substantia dicitur propria, & officio, quod aliàs arteriarum est.

E sinistro cordis ventriculo oritur Aorta omnium arteriarum radix & truncus maximus.

Arteriæ sunt vasa concaua, crassiuscula, spiritum in corde

cordæ genitum, per totum corpus distribuentia: & ab hoc officio nomen traxerunt.

Excrementum respirationis partium principalium est sputum & excreatio.

Sputum ex thorace eiusque partibus ejicitur, estque ceu spuma flatulenta.

Si cum sono ejiciatur, Excreatio dicitur.

Huius materiæ redundantia & superfluitas ex colore dijudicatur: rubrum enim sputum, sanguineum: flauum, cholericum: albicans, pituitosum: nigricans deniq; melancholicum est.

Partes respirationis minus principes sunt, Diaphragma & Mediastinus.

Diaphragma est panniculus membranosus, undiq; lateribus transuersum alligatus.

Membrum hoc partes thoracis determinat, & concludit: vnde ab interscipiendo & distinguendo nomen etiam sum traxit.

Mediastinus est geminus panniculus totum pectus secundùm longitudinem in duo latera diuidens.

Huiusq; de partibus Respirationis: sequuntur Vitales.

Partes Vitales sunt, quæ speciem animantis conseruationi inseruiunt.

Destinatæ nimirum vel ad nutritionem, vel ad generationem.

Partes in quibus nutritio perficitur, principes sunt Ventriculus & Epar.

Ventriculus est pars membranosa, gulæ adhærens, rotunda: sed oblongior, multis fibris intertexta: omnium concoquendorum alimentorum culina.

Gula est canalis nervosus cibum ex ore in ventriculum inuehens.

Fibræ sunt tenerrima quasi filamenta, quorum beneficio Ventriculus munere suo fungitur.

Sunt autem vel rectæ, vel curuæ.

Rectæ attrahunt alimentum.

Curuæ vel obliquæ sunt, vel transuersæ: illæ retinent assumptum alimentum: hæ verò expellunt excrementa.

Excrementorum Ventriculi per superiora eiectio, Vomitus dicitur: estque eius quod in Ventriculo redundat expulsio.

Sed excrementum eiusmodi sæpenumero aliunde ex alijs partibus in Ventriculum regurgitatur.

Ventriculo superiat et in dextro latere Epar, suis lobis eum amplectens.

Epar est pars nutritionis carnosa, concreti instar sanguinis rubescens, proximè sub diaphragmate sita.

In Epate autem fit secunda concoctio: alimenti videlicet in ventriculo conuersi in chymum, siue massam rubicundam mutatio.

Ex Epate oritur vena caua: aliarum omnium venarum radix.

Venæ sunt partes concauæ, rotundæ, sanguinem in corpus vniuersum deducentes.

Harum substantia, siue tunica, sextuplò tenuior est, quàm sint tunicæ arteriarum, quarum substantiam ob motum vehementiorem spirituum oportuit esse crassiorem.

Actio Epatis vt rectè perfici possit, mediantibus venis, ei connexæ sunt aliæ particulæ, quæ redundantes in eo humores excipiunt.

Excipiunt autem vel bilem, vel aquositatem.

Bilem flauam vesicula fellis: nigrum lien excipit.

Vesicula fellis est pars membranosa, in concauo Epatis figuram pyri exigui repræsentans.

Lien est pars oblongior, instar soleæ in sinistro latere, ex aduerso Epatis, paulò tamen inferius posita.

Aquositatem verò ex Epate excipiunt tum Renes, tum Vesica.

Renum substantia est caro solida, ac densa: qui adhærent vtrinque circa lumbos, venis emulgentibus, è Vena caua exortis.

E lacuna Renum propendent deorsum Vreteres.

Vreteres

Vreteres nempe sunt venæ albicantes, angustiores, aquositatem è renibus in vesicam deducentes.

Vesica est pars membranosa, rotunda, vrinam in se continens.

Vesicæ enim contentum recrementum Vrina est.

Vrina autem est serositas à sanguine in Renibus segregata, & in Vesica plenius expurgata.

Hæc in corpore, præsertim hominis temperato & salubri, substantia est mediocris, quantitate potioni assumptę respondens: colore subrufa, aut subflaua: sedimento albo, leui & æquali, sine bulla, & alijs eiusmodi.

Et scire licet integrum corpus esse, cùm quotidie Vrina manè alba & paulò pòst rufa est: illud siquidem cocoquere, hoc concoxisse significat.

Mediocris autem Vrinæ substantia est, quæ media est inter tenuem & crassam.

Tenuis enim Vrina arguit corporis imbecillitatem, dominantemque frigiditatem, partiumque concoctionis cruditatem.

Et hęc quidem vel semper talis manet, vel iterum turbatur: illa nondum cœpisse concoctionem, adeoque extremam cruditatem indicat: hęc verò coctionem iamprimum cœpisse ostendit.

Crassa autem Vrina iumentorum instar, excessum materię, siue concoctionis partes implentis denotat.

Sed sępissimè & hæc de nuò attenuatur, & tamen parum aliquid inæqualis turbulentię supereśse significat.

Variatur tamen Vrina, & secundùm ætatem hominum, eorumque complexionem, tum secundùm dięndi rationem, & animi affectus.

Vrina enim infantium plerunque est alba & lactea: puerorum Vrinæ spissiores sunt, non tamen ita albæ. Iuuenum Vrina est subaurea, & subcrocea. Senum alba & subtilis. Decrepitorum, tenuis, & magis alba.

Si complexionem consideres, Cholerici Vrina debet esse citrina. Phlegmatici, pallida & spissa. Sanguinei rubea & mediocris. Melancholici, glauca & tenuis.

Et

Et quia alia complexio est mulierum, alia virorum, huius quoq; ratio habenda est: Vrinæ enim mulierum sunt magis albæ & crassæ, quàm virorum, & minus pulchræ.

Dieta quoque vrinam sæpissimè immutat. Ita Croceus aut Cassia sumpta Vrinam reddit citrinam. Qui diu ieiunarunt, horum Vrina fit flammea & flaua. Qui nimium comederunt, eorum Vrina est magis albicans.

Hucusque de Partibus nutritionis principalibus: sequitur de Reliquis.

Partes concoctioni inseruientes minus principes sunt tum intestina, tum inter hæc mesenterion.

Intestina sunt partes oblongę, spermaticæ, rotundæ & concauæ, pyloro ventriculi annexæ.

Intestina alia sunt gracilia, seu tenuia, alia crassiora.

Gracilia quorum essentia est tenuior sunt tria superiora: duodenum, ieiunum & ileos.

Duodenum est intestinum supremum duodecim digitorum longitudinem exæquans.

Ieiunum est intestinum secundum, illic incipiens, vbi duodenum in gyros primùm circumuoluitur.

Ileos est intestinum tenue, plurimos varieque implicatos gyros obtinens.

Crassiora intestina sunt, quæ densiorem habent tunicam.

Eiusmodi sunt inferiora, cæcum, colon & rectum.

Cæcum est intestinum crassum, amplum & breuiusculum vnico orificio constans.

Colon est intestinum crassum, multos maiores anfractus habens.

Rectum est intestinum infimum, quod in anum recto ductu porrigitur.

Intestinorum excretiones sunt alui egestiones.

Alui egestio si fit molliter compacta, consueto sanitatis tempore reddita, & colore sit rufa, nec admodum fœtida,

fœtida: meliorem concoctionem arguit.

Si tamen nimium rufa fuerit, nimium bilis in ventriculum influere indicat.

Candicans verò cruditatem significat, eò quòd nihil omninò bilis in ventrem influat.

Viridis egestio, æruginosæ: atra, atræ, vel sanguinis eo in loco adusti: liuida denique partium internarum frigus, ac veluti mortificationem monstrat.

Alimentum autem malè coctum esse ostendit dura siue aspera egestio, aut etiam liquidior, & ingesto cibo similis.

Si insuper pinguis sit vel viscosa corporis consumptionem, aut colliquationem ostendit.

Stridens verò, flatus cum tenui humiditate permixtos, & partes quodammodo compactas esse indicat.

Fœtida nimis egestio, multę putrefactionis indicium est.

In quibus tamen omnibus obseruandum est, si quid tale assumptum sit.

Intestina proinde vndique connectuntur mesenterio.

Mesenterium est tunica membranosa, in fine glandulosa, plurimis tenuissimis venulis intertexta.

Venulæ illæ concurrentes constituunt propaginem venę portæ in cauo epatis.

Adhuc de Partibus nutritioni inseruientibus: sequitur de Generatiuis.

Partes generationis primarię sunt Testes, & in fœmellis Vterus.

Testes sunt partes spongiosæ & rariores, semini concoquendo destinatæ.

Hi in maribus extra corpus maiores propendent, in fœminis minores sunt, & intus concluſi:

Materiam seminis in Testes deuehunt venæ spermaticæ in vtroque latere singulæ.

E Testibus deinde vehitur semen in annexos, para-

stateas.

ſtatas.

Paraſtatę ſunt glanduloſi & cauernoſi canales vtrinque á Teſtibus ad Virgam aſcendentes, ac ſemen retinentes.

Vterus fœminarum eſt pars, membrana craſſa, denſa & carnoſa conſtans, pyro maiuſculo excauato ſimilis.

Hic omnium valentium ſtaminarum genere intertextus eſt, vt latiſſimè poſſit explicari: Virginibus quidem admodum exiguus, mulieribus autem tantus vt manu comprehendatur.

Tantum de partibus corporis Animantium omnium communibus: ſequitur de certis eorundem ſpeciebus.

Animantes omnes vel irrationales ſunt, vel rationales.

Irrationales ſunt omnes beſtiæ.

Beſtiæ vel terreſtres ſunt, vel aquęæ.

Terreſtes vel in ipſa terræ ſuperficie viuunt, vel altius ſupra terram ſimul in aere.

In ipſa terra ſunt animantes tum quadrupedes, tum reptiles.

Et vtriuſque generis ſunt inſecta nonnulla.

Beſtiæ quadrupedes vel viuiparæ ſunt, vel ouiparę.

Viuiparæ, quæ viuum animal pariunt, aliæ ſolidis pedibus conſtant, aliæ diſſectis.

Solidos pedes habent, quæ cornibus carent, vt equi, muli, aſini, & alię animantes.

Quadrupedes, diſſectos pedes habentes, vel ſunt biſulcæ, vel multifidę.

Biſulcæ ſunt cornutæ pleræque, vt Bos, Ceruus, Caper, &c.

Multifidæ ſunt aliæ, quę in plures partes diſſectos pedes habent, vt Leo, Vrſus, Lepus, Cuniculus.

Ouiparæ quadrupedes ſunt Crocodili, Teſtudines, Ranæ, Lacertę, & Serpentes nonnulli quatuor pedibus præditi.

Reptiles

Reptiles animantes terrestres sunt omnis generis vermes: item Formicę, pinorum Æruę, & alia huius generis insecta.

His addi possunt Aranei, Cimices, Pediculi, pulices, & similes.

Animantes etiam præter terram in aere simul degentes sunt volucres.

Volucres terrestribus animantibus calidiores sunt, ac siccriores.

Omnes sunt ouiparæ, binisque pedibus tantùm constantes.

Pedes autem habent vel planos, vel multifidos.

Planos autem habent Anseres, Anates, &c.

Multifidos habent aliæ aues pleræque, vt Columbæ, Hirundines, Passeres, Gallinæ, & reliquę.

Volucrum insecta sunt Scarabei, Cerui volantes, Crabrones, Apes, Vespę, Cantharides, Muscæ.

Adhuc de Terrestribus: sequitur de Aquis Animantibus.

Aqueæ sunt animantes, quæ in aquis potissimùm degunt.

Eiusmodi sunt pisces, & quæ his adijciuntur, Catus, Canis marinus, Hippopotamus.

DE PISCIBVS.

Pisces terrestribus animantibus, quantum ad partes in plerisque sunt similes: sanguinis tamen minorem copiam habent.

Vnde illis etiam frigidiores omnes & humidiores existunt.

Pisces vel molliores sunt, vel duriores.

Molliores sunt vel squamosi, vel cute tantum tecti.

Squamosi pisces sunt Carpio, Lupus, Perca.

Cute tecti sunt Anguillæ.

Duriores pisces, vel crustacei, vel testacei.

Crusta-

Crustacei sunt Cancer, Sepia, Locusta marina.

Testacei pisces sunt Conchæ Margaritiferæ, & aliæ.

Hucusque de Animantibus irrationalibus: sequitur de Animante rationali.

Animans rationalis est homo.

Homo vt creaturarum aliarum omnium est nobilissimus, ita perfectiorem præ illis corporis structuram sortitus fuit.

Materiatum hominis principium præter commune semen, est sanguis mulierum menstruus.

Conceptio autẽ eius fit, sanguine illo qui prius fluere consueuit, cessante, vt purus omninò sit vterus.

Sanguis menstruus est sanguis statis mensium temporibus ab vtero dejectus.

Aggregatur hic in fœminis ob imbecilliorem frigidioremque earum constitutionem.

Errumpit autem primùm circa annos pubertatis corpore facto vegetiore.

Et singulis mensibus deinceps periodicè effluit, tum propter naturæ periodicam consuetudinem, tum propter sempiternos Lunæ cursus.

Copiosiores quidem pro copia redundantium humorum.

Sæpe etiam augentur disruptis, erosis, vel alio modo apertis vasis.

Post conceptionem iterum orificio vteri occluso menses retinentur, vt ijs fœtus nutriri possit.

Ex retentis enim mensibus purior portio ad alendum fœtum in matricem cedit.

Reliqua autem impurior pars in alias partes regurgitatur: vnde plurimæ grauidarum affectiones oriuntur, vomitus, citta, corporis grauitas & aliæ.

Conceptionem factam esse mulieres deprehendunt ex commotione Vteri, quæ quasi conuellit, & paulatim in se vterum contrahit ad concipiendum.

Idem arguit matricis orificium arctissimè conclusum.

Partium

Partium porrò conformationis rudimentum 7. die, vel perfectius 15. perſpicitur.

Hinc inchoata principia ſua figura propria exornantur, & robur aliquod nanciſcuntur.

Mox reliqua membra formantur & diſtincta plenius apparêre incipiunt circa diem 26. Et perfectè quidem omnia in maribus 30. in fœminis 36.

Circa hos dies fœtus etiam primùm viuere & ſentire incipit.

Mouetur deinde mas quidem 3. fœmella autem 4. menſe.

Nutritur ita & inſcrecit deinceps vſque ad 9. menſem.

Poſt nonum itaque menſem grandior factus, membranas rumpendo, forâs editur.

Et huic diſruptioni fœtuſq; emiſſioni ſuppetias adfert fundus vteri ad os iam ſatis apertum ſeſe contrahens, fœtumque propellens.

Atq; hæc eſt hominis, propter quem omnes aliæ creaturæ hactenus propoſitæ à Deo factæ ſunt, conceptio, conformatio, & procreatio.

Finis Libri III. & vltimi Phyſicorum.

L

ISAGOGE SPHÆRICA METHODICE PROPOSITA

A

Gulielmo Adolpho Scribonio Marpurgensi.

LONDINI,
Excudebat Henricus Midletonus
impensis G. Bishop.

M. D. LXXXIII.

ISAGOGE PHA-
RICA METHODICE
PROPOSITA

A

Guidone Adolphi Scribo-
nio Marpurgi.

ORNATISSIMO ET ERUDITIONE PIETATEQVE CONSPICUO Inveni, Meinhardo Knyphusano Frisio, amico suo singulari, G. Scribonius

SIcè & eleganter Plato in Tymæo philosophatur, Meinharde dilectissime, oculos hominibus datos esse vt cælum assidue intuerentur, & pulcherrima eius compage visamentem quandam primam eamq; optimam cogitantes illi se conformes redderent. Vt enim fabricæ cæli politissimæ & elegantissimæ: ita contemplatio quoque eius nobilissima & iucundissima est; quam nemo non mortalium suspicere & vehementer admirari possit, & ex qua non architectum quendam, eumq; optimum maximum qui vis arguere debeat. Cæli certè enarrant gloriam Dei. Quò venustior siquidem & perfectior quælibet natura est, eò magis atque velocius nos trahit ad plenioremsuę originis & architectatricis naturæ inquisitionem. Astronomica igitur disciplina quæ cæli ac siderum eius contemplationem proponit, nobilis omnino & augusta est: digna quam vniversi liberales & ingenui homines addiscant atque cognoscant. Sed quo sublimior & excellentior hæc est scientia, eo magis in mentem mihi venit mirari stupiditatem ac socordiam hominum, qui eam non solum ipsi aspernari & negligere, verum alios quoque huic incumbentes risui habere solent, non intelligentes in se vulgatum illud torqueri posse, Artis osorem esse iantummodo ignorantem. Paucissimi sanè reperiuntur, qui Astronomiæ doctrinam hodie pro dignitate colant. Rursum tamen mirari desino, si video quàm barbarè, quàm intricatè & perplexè hactenus Astronomi sua dogmata proposuerint, nulla habita ratione legum Logicarum, quas observare omnino necessum erat. Si enim scripta plerorumque examines, artem suam ab alijs artibus neutiquam distinxerunt, sed cum ijs, cum quibus communem vsum habere videbatur, confuderunt, & hac confusione multos à nobili sua scientia absterruerunt. Nempe indistinctè docentes Geometrica, Arithmetica, Astronomica: quæ tamen singulæ artes proprio fine quem obtinent, propriq; sub-

iecto distinctæ, distinctis etiam præceptis vniuersalibus sunt explicandæ; Non autem artis huius scientiam nancisci licebit, nisi methodum quandam per vniuersalia theoremata iuxta leges κατὰ παντὸς, καθ' αὑτὸ, καθόλου πρῶτον descriptam habueris. Itaque vt nihil haberent tyrones, quod cõquererentur de prolixitate aut perplexitate: introductionem quandã aut rudimenta artis Astronomicæ in methodica globi cœlestis explicatione meditati sumus, vt facilè ac breuiter eam omnes ac singuli perspicere & addiscere possent. Quod dum facimus, cogimur certè plurima aliena & heterogenea omittere, quæ alij tamen in suis libris copiosè proposuissent: qualia sunt præcepta de lineis, superficiebus, & varijs corporum speciebus: hæc enim Geometricæ artis propria sunt: item tractatus de ventis ac ventorum regionibus, de elementis, quorũ naturam & affectiones explicare physicorum proprium est. Methodum quoque in plerisque immutare cogimur: quandoquidem hæc ritè obseruata plurimum facit, tum ad perspicuitatem, tum ad memoriam siue faciliorem præceptorum perceptionem. Hanc proinde Sphæricam Isagogen tibi, Meinharde, dedicare placuit, quòd te liberali ac sincero ingenio præditum de meliore artium reformatione optimè sentire intellexerim: cuius rei documento fuit tua diligentia tuaq; in nostris prælectionibus sedulitas, & candidum pro tua ætate de Ramea disciplina iudicium: pro qua summam quoque tuam erga me gratitudinem, quæ non minimam in discipulis laudem promeretur, expertus fui. Hunc igitur libellum commendatum habe, nec tamen idcirco alios aspernare. Laudandi sunt veteres, quòd inuenire aliquid semper statuerint; non reprehendendi sunt, vt maximè fastigium non sint assecuti. Interim tamen & posteri laborare, discere, inquirere, & à maioribus inchoata perficere debent, eò quòd illi non potuerint omnia.

Vale, & in liberalibus ingenuisque artibus sedulò perge.

ISA-

ISAGOGE SPHÆRICA GVLIELMI ADOLPHI SCRIBONII.

DOctrina Sphærica est globi cœlestis explicatio.

Globus cœlestis est cœli syderumq; eius artificiosè extructa imago.

E proposita definitione subiectum & finis huius partis patet: nempe Sphæræ Astronomicæ cognitio: adeóque nihil hîc præcipiendum esse, nisi quod tum sphæram cœlestem, tum stellas cœli eorumq; proprias affectiones concernat: omissis principijs Geometricis de angulis, lineis, superficiebus, itémque de elementis, de ventis, &c. quorum doctrina physica est: & alijs Arithmeticis, ne artes propter vsum communem confundantur.

Globus circumuoluitur circa polos.

Poli sunt extremitates axis, id est, lineæ per centrum globi traductæ.

Eiusmodi sunt in cardinibus mundi, tum Septentrionalis, tum Austrinus.

Septentrionalis, qui versus Boream semper conspicitur.

Austrinus, qui Meridionalibus solis apparet.

Poli Latinis vertices, ἀπὸ τοῦ πολεῖν à vertendo dicti, hic tantùm ij describuntur, circa quos totus globus circumuertitur. Poli enim Horizontis, Zodiaci & alij in speciali doctrina istorum circulorum sunt proponendi, ne violetur lex καθόλου πρῶτον.

DE ORBIBUS COELI.

Cœlũ proinde multiplicibus ac varijs constat orbibus.

Orbes isti contigui sunt, & alij alijs proximè subiecti: nec tamen vllus alterius motum impedit.

Orbes cœlestes vel vacui sunt, vel stellis exornati.

Vacui sunt duo superiores: ijq; maximi:

Nempe decimus, qui quòd supremus & extimus sit, primum mobile appellatur: item hoc inferior nonus, qui & cœlum Crystallinum dicitur.

Stellis exornati sunt orbis firmamenti, quem octauum vocant: & sub hoc alij septem Planetarum orbes.

DE MOTV ORBIVM.

Mouentur orbes cœlorum, vel motu communi, vel proprio.

Motus communis est, quo vna cum extimo reliqui vniuersi ab Ortu versus Occasum per violentiam trahuntur.

Absoluitur hic 24. horarum interuallo.

Vnde propter velocitatem vulgò raptus primi mobilis: item propter temporis intercuallum diurnus appellatur.

Proprius singulorum est sub extimo positorum.

Et hic quidem vel simplex, vel varius.

Simplex motus est orbis noni, qui nimirum simpliciter ab occasu versus ortum trahitur.

Absoluitur hic 70. vt nihilominùs annis.

Vulgò dicitur motus in consequentia, quia diurno est contrarius: item propter temporis longinquitatem motus tradissimus nuncupatur.

Varius est inferiorum, qui dum violenter rapiuntur, interim nihilominus proprijs motum, obtinentes, nunc versus meridiem, nunc versus Boream trepidando feruntur.

Vulgò propter trepidantem egressionem motus trepidationis dicitur.

Orbes autem ita mobiles, tum circulis quibusdam plenius distinguuntur, tum latioribus domicilijs.

DE CIRCVLIS.

CŒLESTIBVS.

Circuli globum cœlestem in certas partes diuidunt.

Et hi singuli in 360. gradus distribuuntur.

Gradus rursum singuli in 60. scrupulos siue minuta.

Intellige circulos in cœlo ad distinguendum spatia eorumque motuum necessariò excogitatos fuisse: ideòque quoniam in cœlo eos imaginari cogimur, esse etiam in globo & eius explicatione proponi.

Circuli in globo cœlesti, vel maiores sunt, vel minores.

Maiores sunt, qui per centrum globi traducti eum in

partes

partes æquales dispescunt.

Et hi vel mobiles sunt, vel fixi.

Mobiles sunt, qui situm suum ac positum variant.

Eiusmodi sunt Horizon & Meridianus.

Nam pro situs & locorum in quibus cœlum intuemur mutatione, hi circuli quoque de sede priore mouentur ac immutantur.

Distributio circulorum desumpta est à subiectis locis, in quibus eos imaginamur, ideóque Horizontem & Meridianum rectè mobiles appellari patet siue mutabiles: quippe qui sedem siue locum eundem non retinent: reliqui verò vnum eundémque locum occupant, vbicunque ab homine aspiciantur.

Horizon est circulus mobilis conspicuam cœli partem ab inconspicua determinans.

Horizon alius rationalis est: alius sensibilis.

Rationalis, qui totius globi partem superiorem ab inferiore diuidit.

Sensibilis, qui partem oculorum nostrorum acie conclusam tantùm definit.

Qui quatuor plerunq; miliarium longitudinem complectitur.

Meridianus est circulus mobilis per loci cuiuslibet verticem & mundi polos ductus.

Huius potissimum officium est medium diem mediamq; noctem ostendere.

DE CIRCULIS MAIORIBUS FIXIS.

Circuli in cœlo fixi sunt, qui eundem perpetuò locum obtinent.

Horum alius est latus: alij latitudinis sunt expertes.

Circulus latus est Zodiacus.

Zodiacus est circulus latus obliquo transitu ab Oriente ad Occidentem ductus.

Latitudo eius ostenditur linea media circulum in binos æquales ambitus secundum longitudinem discescente.

Circuli è mobilibus latitudinis expertes sunt Æquator & Colurus.

Æquator est circulus medius, totum globum in duas partes æqualiter dissecans.

DE DIEBUS ET HORIS.

Motus Æquatoris describit nobis, tum dies, tũ horas.

Dies vel ciuilis seu naturalis est: vel artificialis.

Dies ciuilis spacium est temporis, quo integer mundi motus absoluitur: nempe 24. horarum.

Dies artificialis est spacium, quo Sol supra Horizontem nostrum mouetur.

Hic in sphæra recta perpetuò æqualis est: in obliqua tantùm in Æquinoctijs: alijs temporibus minus æqualis est.

Nempe propter æqualem vel inæqualem duorum quorumlibet hemicyclorum Zodiaci & Æquatoris ascensionem.

Dies naturalis tantum spacium complectitur, quo integer Aequinoctialis cursum suum perficit, cum tanta portione Eclipticæ, quantam intereà Sol proprio motu percurrit. Et propter eiusmodi portiones arcus Eclipticæ singulis diebus accedentes, quoniam inæquales sunt, diei quoque vel æquales vel inæquales sunt,

Diei partes sunt horæ.

Hora est pars duodecima cuiuslibet diei.

Græcis sic dicitur ἀπὸ τοῦ διορίζειν τὴν ἡμέραν, quòd diem distinguat.

Horæ aliæ æquales sunt: aliæ inæquales.

Æquales seu Æquinoctiales sunt, quarum 24. partes Æquinoctialem metiuntur.

Inæquales horæ, vulgò temporales, sunt duodecimæ partes inter ortum & occasum Solis.

Tantum de Æquatore: sequitur de Coluro.

Colurus est circulus inter Aquilonem & Austrum per polos mundi & Zodiacum transuersim ductus.

Coluri dicuntur παρὰ τὸ κολοβὸν, id est à mutilo & οὐρὸν cauda, quòd 24. horarum spacio sicut reliqui nunquam integri, sed quasi

cauda

cauda detruncati mutilatiq; conspiciuntur.

Estq; alius Æquinoctialis: alius Solstitialis.

DE ÆQUINOCTIIS.

Colurus Æquinoctiorum est circulus puncta intersectionum Æquatoris & Zodiaci transiens.

Æquinoctium est dierum noctiumq; spacij æqualitas.

Æquinoctium aliud vernale est: aliud Autumnale.

Vernale est, quod contingit his nostris seculis in principio Arietis, 11. plerunq; vel 12. Martij.

Autumnale in principio Libræ mense Septembri accidit.

Obserua versum Manilij:

Libra Arieſq; parem reddunt noctemq; diemq;.

DE SOLSTITIIS.

Colurus Solstitiorum est circulus puncta Solstitialia definiens.

Maximam igitur Æquatoris à Zodiaco distantiam ostendit: vnde & declinationis circulus dicitur.

Distantia illa est digressionis Solaris terminus.

Solstitium & puncta Solstitialia dicuntur, quòd Sol eo in loco digressionis à Zodiaco motum inhibens & gradum sistens, reciproce reuersum ad Zodiacum moueri incipiat: quo tempore etiam umbræ Solis nihil ferè mutantur.

Solstitium vel Æstiuum est, vel Hybernum.

Æstiuum est Solis altissimi, ideoq; diei longissimi determinatio.

Contingit autem 12. vel 13. Iunij in principio Cancri.

Hybernum est Solis à nobis remotissimi, ideoq; diei breuissimi terminus.

Quod accidit 11. vel 12. Decemb. in Capricorno.

DE CIRCULIS MINORIBUS.

Adhuc de circulis majoribus: sequuntur minores.

Minores

Minores circuli sunt, qui cœlum inæqualiter distribuunt.

Suntque vel extremi, vel medii.

Extremi sunt, qui in extremo globo circa polos mundi describuntur, 23. gradibus & semisse ab ijs distantes.

Nempe tum Arcticus, tum Antarcticus.

Arcticus est circulus minor circa Borealem polum ductus.

Antarcticus est circulus circa Australem mundi verticem è regione prioris positus.

Medij minores sunt circuli conuersionem Æquinoctialem in medio globo describentes.

Qui vtrinq; æquabiliter ab Æquatore distant.

Nempe Tropicus Cancri, & Tropicus Capricorni.

Nomen his inditum fuit ἀπὸ τ τροπης, a conuersione Solis quã ostendunt.

Tropicus Cancri est circulus Borealem Æquatoris conuersionem ostendens.

Tropicus Capricorni est qui Australem illius conuersionem definit.

Hucusq, de circulis minoribus, sequitur de Zonis quæ illis inclusæ sunt.

DE ZONIS.

Zona est spacium in quoslibet duos minores circulos comprehensum, arcticisq; vtrinq; conclusum.

Zonæ Latinis cingula dicuntur, quòd velut i latiores fasciæ siue cingula cœlum ambiant ac cingant, & hoc ambitu suo partes cœli hominum inhabitationi magis minúsue conuenientes discernant.

Zona vel temperata est, vel intemperata.

Temperata, quæ propter clementiorem cœli constitutionem commodius inhabitari potest.

Et quidem tum Borealis, tum Australis: vtraq; 43. graduum latitudine comprehensa.

Borealis est zona Arctico circulo & Tropico Cancri inclusa, quam nos incolimus.

Australis zona temperata est quæ Tropico Capricorni & circulo Antarctico includitur, minus populosa.

Intem-

Intemperata est, tum torrida, tum frigida: vtraq; minus conueniens hominum habitationi.

Torrida est, quæ duobus Tropicis inclusa, perpetuo Solis feruore torretur.

Hæc olim prorsus inhabitabilis dicta fuit, ob intensissimum calorem, qui à Sole rectos radios in hanc spargente prouenit. Nostris tamen temporibus à multis inhabitatur.

Frigida est in finibus mundi extra circulos minores extremos, tum Septentrionalis, tum Meridionalis.

Tantum de circulis cœlorum, iisque inclusis zonis: sequitur de domicilijs cœli.

DE DOMICILIIS CŒLORUM.

Domicilia cœli sunt latiora globi cœlestis spacia: totius nimirum globi partes duodecimæ.

Proposita est duodecim domiciliorum distinctio, propter insignem vtilitatem, quam exhibent in extruendis prognosticis syderum circa natiuitatem adeoq; vitam hominis vniuersam.

Et hæc vel cardinalia sunt, vel intermedia.

Cardinalia sunt, quæ cœli angulos siue cardines occupant.

Nempe Horoscopus, Imum cœli, Cardo Occidentis, & Culmen cœli.

Horoscopus est domus in cardine Orientis, vnde Sol primùm supra Horizontem nostrum procedit.

Ex hac prima domo iudicium desumitur de temperamento corporis, & qui illud sequuntur animi moribus, vtpote de industria, &c.

Imum cœli, quod à Meridiano subterraneo incipit, quartam domum constituit.

Hîc iudicantur patrimonium & bona immobilia: item ædificia, thesauri, prata, agriculturæ, &c.

Cardo Occidentis septima domus est.

In hac domo prognosticon extruitur de coniugio, de nuptijs, de contentionibus forensibus, inimicis, furto, & alijs sceleribus.

Culmen cœli est in angulo Septentrionis: nempe domus decima.

Vbi iudicatur de principatu, de regnis, honoribus, dignitatibus, de artibus ingenuis, &c.

Intermedia domicilia, vel succedentia sunt, vel declinantia.

Succedentia sunt, quę cardinibus proximè succedunt.

Eiusmodi sunt porta inferna, bona fortuna, porta superior, & dæmon bonus.

Porta inferna est domicilium primo infra terram succedens: sic dicta quòd ex ea veluti per fores apertas stellæ oriturę ad Horoscopum euehuntur.

Ex hac secunda domo iudicatur status rerum vitæ necessariarum, opum, diuitiarum, lucri, census, & aliarum, quæ propria industria comparantur.

Bona fortuna est domus quinta, imo cœli succedens, lætaque & prospera denuncians.

Vbi iudicatur de muneribus & donationibus, de vestimentis, voluptatibus, de lusu, &c.

Porta superior est, vnde Sol ad occasum tendens, veluti recluſis portis deducitur: domus nimirum octaua.

Iudicat hæc de morte & hæreditate mortuorum: de timore, incantatione & veneficijs.

Eudæmon est domus culmini cœlesti succedens: nempe 11. vbi felices hominum euentus notantur.

Hæc indicat de amicitijs, consiliarijs & amicis extra sanguinem iunctis.

Domicilia declinantia sunt, quæ ab angulis deorsum cadunt, vtrisque præcedentibus inclusa.

Nempe Dea bonorum, Mala fortuna, Domus diuina, & Cacodæmon.

Dea bonorum est domus inter portam infernam & imum cœli sita: nempe tertia.

Prognostica hìc desumuntur de conditione fratrum, de consanguineis, affinibus, item de itineribus, hospitalitate, & quadam ex parte de religione & fide.

Mala fortuna est domus inter cardinem occidentis & bonam fortunam situm obtinens, videlicet sexta.

Vbi tristia & aduersa significantur, vtpote de ægritudinibus, de seruitute corporis.

Domus

Domus diuina est domus à culmine cœli decidens.

Ex hac obseruationes petuntur de rebus sacris & religione. Homines videlicet in ea nati in rebus eiusmodi excellentes futuri sunt.

Cacodæmon est domus vltima inter decimam & Horoscopum: nimirum duodecima.

Vbi tristes, tragici & exitiales euentus notantur.

Distichon unum ordinem, tum significationes domiciliorum continens:

Vita, lucrum, fratres, genitor, nati, valetudo:
Vxor, mors, iter, & regnum, benefactaq; carcer.

Vel,

Vita, lucrum, fratres, genitor, nati, valetudo:
Coniunx, mors, & religio, regna ac benefactor,
Sed postrema domus metuenda est carceris æder.

Adhuc de globo cœlesti eiusq; distinctionibus: sequitur pars altera de stellis in globo depictis.

DE STELLARUM ORTU ET OCCASU POETICO.

Stellæ cœli vniuersæ in sphæra recta certis temporibus oriuntur & occidunt: in obliqua verò ex ijs quæ non perpetuò apparent aut occultantur, aliæ alijs temporibus conspiciuntur.

Et hac posteriore specie veteres inprimis poëtæ vsi fuerunt in definiendis temporibus, eorumq; partibus: vnde ortus poëticus dicitur.

Veteres philosophi Astronomiæ peritissimi, poëtæ inprimis, historiographi, & rei rusticæ scriptores, per certarum stellarum ortum aut occasum, singulas anni partes descripserunt: vt apud Ouidium videre est, & alios. Vnde ab auctoribus istis qui plurimum hac descriptione vterentur, appellatio ei indita fuit, vt poëticus diceretur.

Ortus autem & occasus, vel Cosmicus est, vel Acronychus.

Utriusque generis est Heliacus.

Cosmicus siue matutinus ortus, est stellæ alicuius cum Sole, vel paulò post eum apparitio.

Occasus

Occasus Cosmicus, est stellę infra cardinem Occidentis descensio Solè è regione illucescente.

Ortus Acronychus siue vespertinus, est stellæ supra Orientem vesperi occidente Sole subiatio.

Occasus Acronychus, est stellæ vnà cum Solè, vel paulò post eum infra Horizontem nostrum descensio.

Occidunt ita stellæ, quæ cosmicè oriuntur: quæ autem acronycè emergunt, cosmicè descendunt.

Versiculi:

Cosmicè descendit signum quod acronycè surgit,
Cronycè descendit signum quod cosmicè surgit.

Heliacus ortus, est stellæ quæ vicini Solis radijs contecta erat, paulò ante Solem apparitio.

Occasus Heliacus, est stellæ post Solis occasum in Occidente apparentis propter fulgorem Solis propinquiorem occultatio.

Tantum de ortu & occasu stellarum omnium poëtico: sequitur de ipsis stellis.

DE STELLIS FIXIS.

Stellæ cœlorum vel fixę sunt, vel errantes.

Fixæ sunt in orbe octauo seu firmamento mille viginti duæ.

Stellæ fixę vel in Zodiaco sunt, vel extra Zodiacum.

Zodiaci constellationes, quæ propter numerum δωδεκατημόρια dicuntur, sunt in parte ejus vel Septentrionali, vel Austrina.

In Zodiaco Septentrionali sunt Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo.

In Austrino Zodiaco sunt Libra, Scorpius, Sagittarius, Capricornus, Aquarius, Pisces.

Sunt Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo,
Libraq; Scorpius, Arcitenens, Caper, Amphora, Pisces.

Extra Zodiacum vel Aquilonares sunt, vel Meridionales.

Aquilonares sunt, quæ septentrionalibus hominibus præcipuè apparent.

Eiusmodi sunt Cynosura, Helice, Bootes, Draco, Corona Ari-

na Ariadnes, Hercules, Cepheus, Lyra, Gallina, Cassiopœja, Perseus, Heniochus, Serpens, Serpentarius, Sagitta, Aquila, Delphinus, Pegasus, Equiculus, Andromeda, Triangulus.

Cynosura est ursa minor, Helice ursa maior, Bootes sive Arctophylax ursæ custos, &c.

Meridionales constellationes sunt, quæ ab antipodibus nostris potissimum conspiciuntur.

Nempe Cetus, Orion, Eridanus, Lepus, Sirius, Procyon, Argo, Hydra, Crater, Coruus, Centaurus, Lupus, Ara, Corona Austrina, Pisces maior.

Et hæc de stellis fixis: sequitur de errantibus.

DE STELLIS ERRANTIBUS.

Stellæ errantes sunt, quæ in citeriore cœlo varium inter se motum conficiunt.

Singulæ enim in singulis ac distinctis orbibus, dum ab Occidente in Orientem mouentur, nunc ascendunt, nunc descendunt: itemque vel in Septentrionem, vel in Meridiem euagantur.

Intellige igitur errantes stellas definiri, non ab erroneo aut vagabundo, sive incerto, sed potius à vario ac multiplici, singulis tamen temporibus constanti motu.

Stellarum errantium aliæ eodem splendore lucent: aliæ diuerso.

Eundem splendorem obtinentes mouentur cursu vel pari, vel impari.

Impari cursu mouentur, quæ proprium singulæ motionis tempus obseruant.

Tales sunt Planetæ superiores: Saturnus, Iupiter, Mars.

Saturnus ♄, est Planeta plumbeus, 30. annis cursum absoluens.

Iupiter ♃, est Planeta lucidus, 12. annorum spacio motum conficiens.

Mars ♂, est Planeta rutilus seu flammeus, duobus annis circulum percurrens.

Pari tempore currentes Planetæ sunt, Sol, Venus, & Mercurius: qui annuo spacio iter conficiunt.

Sol ☉, Planeta est lucidissimus, temporum vicissitudines præ cæteris describens.

Venus ♀, est Planeta candidissimus.

Venus à venustate nomen adepta, sicut etiam Mercurius, recte sub Sole collocatur, secus quàm veteres philosophi docebant, qui metuentes, ne Sol à Venere & Mercurio obscuraretur, eum infra istos duos Planetas posuerunt. Venus si Solem antegrediatur, Lucifer: si vesperi cum comitetur, Hesperus appellatur.

Mercurius ☿, est Planeta parum albicans.

Mercurius quoniam varius est ac versatilis naturæ, ac ingeniosos reddit homines, vt ad mercaturam & alia negocia sint promptiores: à mercimonijs dictus fuit.

Diuerso splendore lucens Planeta est Luna.

Luna ☽, Planeta terris proximus, 27. diebus cursum suum perficiens.

Pro vario enim Solis aspectu, variam siue diuersam faciem nanciscitur.

Post biduum à coniunctione bicornis est, septimo vel octauo die distans à Sole nonaginta gradibus, dimidiata apparet.

Crescens deinceps vndecimo ferè die gibbosa est. Longissimè tandem à Sole recedens, eique opposita plena conspicitur, die nimirum 15.

Hinc ad Solem reditura, eadem rursus facici formas recipit.

DE ECLIPSIBUS.

E Planetis proinde aliquando lumine deficiunt, tum Sol, tum Luna.

Solem ex inferioribus Planetis tegit Luna, hæc rursum tegitur ab vmbra terræ: Veneris autem & Mercurij corpora etiamsi & hæc sub Sole situm habeant, eum tamen obscurare nequeunt: quia rariora sunt, & tenuiora. quàm vt radij Solis ab ijs reflecti aut minus per ea pellucere valeant.

Vtriusq; defectus fit in media linea Zodiaci, quæ inde

dicitur

dicitur Ecliptica.

Nempe si sint in nodis suorum circulorum, vel omnino prope ipsos.

Nodi sunt intersectiones circulorum, qui à Solis & Lunæ cursu conficiuntur: eorumq; figura dicitur Draco.

Nodus Draconis alius superior siue ascendens est, vulgò caput Draconis: alius inferior siue descendens, vulgò cauda Draconis.

Ascendens nodus est punctum illud, vbi Luna ab Ecliptica digrediens ad verticem nostrum accedit.

Descendens est, vbi Luna discedens à vertice nostro remouetur.

Defectus autem luminarium vel totalis est, vel partialis.

Totalis est totius syderis obscuratio, quæ contingit in ipsis intersectionibus.

Partialis est, ex parte tantùm luminaris obfuscatio, quæ prope nodum alterutrum contingit.

Hæc quia ad vtranque eclipsin & Solis & Lunæ communiter attinens, tanquam generaliora præmisimus ante specialem Eclipseon explicationem.

DE ECLIPSI SOLIS.

Defectus Solis est radiorum eius ab oculis hominum exclusio.

Intellige impropriè sic appellari, cùm lumen Solis neutiquam deficiat: sed tantùm interposito alio corpore à nostris oculis aliquantisper auertatur.

Efficit hunc interpositio Lunæ propter propinquitatẽ radios Solares sua crassitie reflectentis & auertentis.

Eodem modo, quo aliud exiguum corpus ante oculos nostros positum sæpe montem, vel amplissimum, tegere potest.

Interpositio autem ciusmodi contingit in coniunctione vtriusq; luminaris, siue in nouilunio.

Vnde intelligitur Eclipsin Solis, quæ contigit tempore passionis Christi, in plenilunio, merè fatalem adeóque præternaturalem

fuisse.

Termini coniunctionis vltra citraq; nodos describuntur in Septentrione, 20 grad. 40. minut. In Meridie, 11. grad. 22. minutis.

DE ECLIPSI LVNÆ.

Eclipsis Lunæ est luminis Solaris in Luna priuatio.

Luna illustratur lumine mutuatitio: Si igitur ab vmbra terræ tegatur, eò minus illustrari potest, adeoq; obfuscatur & lumine deficit.

Contingit illa in oppositione, Luna incurrente in vmbram terræ diametraliter inter Solem & Lunam positæ.

Termini huius oppositionis Ecliptici à nodis vltra citraq; 15. tantummodo gradibus determinantur.

Sed quoniam Luna raro tam prope ad Eclipticam pertingit: rariores fiunt defectus lunares.

Totalis Lunæ obscuratio, quamuis ab omnibus in eodem hemisphærio habitantibus conspiciatur: orientalibus tamen tardius, occidentalibus autem citius apparet.

Quoniam videlicet illis citius nox ingruit; his verò tardius.

ΤΕΛΟΣ.